

СТРАТЕГИЈА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ГРАДА СОМБОРА 2014. – 2020.ГОДИНА

- ПРЕЧИШЋЕН ТЕКСТ -

Ревизија спроведена у мају 2018.године
(интегрална Стратегија израђена 2.јуна 2015.године)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
АУТОНОМНА ПОКРАЈИНА ВОЈВОДИНА

**Покрајински секретаријат
за регионални развој, међурегионалну сарадњу
и локалну самоуправу**

Израду и ревизију Стратегије одрживог развоја Града Сомбора 2014. – 2020.година са акционим плановима за приоритетне области развоја финансирао је Покрајински секретаријат за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу Владе Аутономне Покрајине Војводине.

САДРЖАЈ

1. РЕЧ ГРАДОНАЧЕЛНИЦЕ	8
2. МЕТОДОЛОГИЈА ИЗРАДЕ СТРАТЕГИЈЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ГРАДА СОМБОРА 2014. – 2020.ГОДИНА	10
2.1. Чланови радних група на изради стратегије развоја града Сомбора (интегралног текста).....	10
2.2. Методологија израде стратешког плана развоја	13
2.3. Чланови радних група на изради ревизије стратегије развоја града Сомбора.....	16
2.4. Методологија ревизије стратешког документа.....	18
3. СЕКТОРСКЕ СВОТ АНАЛИЗЕ.....	21
3.1. Инфраструктура, урбанизам и комуналне делатности.....	21
3.2. Конкуретност привреде и запошљавање.....	23
3.3. Пољопривреда и рурални развој.....	25
3.4. Образовање	26
3.5. Здравствена заштита	27
3.6. Социјална заштита	28
3.7. Друштвене делатности: млади, култура, спорт и медији и односи са јавношћу	29
3.8. Туризам	32
3.9. Заштита животне средине и енергетска ефикасност	37
4. ИНФРАСТРУКТУРА, УРБАНИЗАМ И КОМУНАЛНЕ ДЕЛАТНОСТИ	40
4.1. Карактеристике и анализа транспортне инфраструктуре	40
4.1.1. Путни-друмски саобраћај.....	40
4.1.2. Бициклически саобраћај.....	43
4.1.3. Јавни превоз	43
4.1.4. Стационарни саобраћај	44
4.1.5. Пумпне станице, сервиси и саобраћајни терминали.....	44
4.1.6. Гранични прелази.....	45
4.1.7. Железнички саобраћај.....	46
4.1.8. Водни саобраћај и капацитети наутичког туризма	47
4.1.9. Ваздушни саобраћај.....	49
4.1.10. Карактеристике мултимодалног саобраћај, интермодалних технологија, логистике, са могућношћу развоја на територији Града Сомбора.....	50
4.2. Карактеристике и анализа водопривреде и водопривредне инфраструктуре	51
4.2.1. Водопривредна инфраструктура	51

4.2.2.	Снабдевање водом	51
4.2.3.	Одвођење отпадних вода и атмосферских вода.....	53
4.2.4.	Мелиорација (одводњавање, наводњавање).....	54
4.2.5.	Систем заштите од поплава.....	56
4.3.	Карактеристике и анализа енергетике и енергетске инфраструктуре	57
4.3.1.	Енергетска инфраструктура	57
4.3.2.	Елелектротенергетска инфраструктура.....	57
4.3.3.	Гасоводна инфраструктура.....	59
4.3.4.	Нафта и нафтни деривати	60
4.3.5.	Термоелектране-топлане (ТЕ-ТО)	61
4.3.6.	Обновљиви извори енергије (ОИЕ)	61
4.3.7.	Енергетска ефикасност.....	63
4.4.	Карактеристике и анализа електронске комуникационе инфраструктуре.....	63
4.4.1.	Комуникациона и РТВ инфраструктура	63
4.5.	Карактеристике и анализа комуналне инфраструктуре	66
4.5.1.	Комунална инфраструктура.....	66
4.6.	ПРИОРИТЕТИ, ЦИЉЕВИ И МЕРЕ.....	69
5.	КОНКУРЕНТНОСТ ПРИВРЕДЕ И ЗАПОШЉАВАЊЕ.....	72
5.1.	Привредна структура	72
5.2.	Привредна структура по делатностима	72
5.3.	Индустрија	75
5.4.	Структура извоза према дестинацији.....	75
5.5.	Јавне финансије.....	77
5.6.	Расходи градског буџета.....	77
5.7.	Установе	78
5.7.1.	Јавна комунална предузећа	78
5.7.2.	Јавна предузећа и установе.....	82
5.8.	Инвестиције	83
5.8.1.	Остварене инвестиције у приватном сектору.....	83
5.9.	Индустријске зоне и индустријски паркови.....	84
5.9.1.	Формирање Слободне зоне	85
5.9.2.	Локација индустријских зона/паркова	85
5.9.3.	Саобраћајни приступи.....	86

5.9.4.	Зонирање	86
5.9.5.	Расположива комунална инфраструктура	86
5.9.6.	Електроинсталација	87
5.9.7.	Водовод.....	87
5.9.8.	Канализација	87
5.9.9.	Гасовод.....	87
5.9.10.	ТТ инсталације	88
5.9.11.	Интернет.....	88
5.10.	Запосленост и олакшице које нуди локална заједница	88
5.10.1.	Статистички преглед	88
5.10.2.	Програми за обуку радне снаге	91
5.10.3.	Финансијска подршка запошљавању.....	92
5.10.4.	Јавни радови.....	94
5.10.5.	Суфинансирање програма и мера активне политике запошљавања из републичког буџета	94
5.11.	ПРИОРИТЕТИ, ЦИЉЕВИ И МЕРЕ.....	96
6.	ПОЉОПРИВРЕДА И РУРАЛНИ РАЗВОЈ.....	100
6.1.	Карактеристике и анализа пољопривреде и руралног развоја	100
6.2.	Коришћено пољопривредно земљиште.....	100
6.3.	Квалитет земљишта	102
6.4.	Власничка структура пољопривредног земљишта	102
6.5.	Површине под системима за наводњавање/одводњавање.....	103
6.6.	Носиоци пољопривредне производње и поседовна структура пољопривредних газдинстава	103
6.7.	Поседована структура пољопривредних газдинстава.....	104
6.8.	Биљна и сточарска производња	105
6.8.1.	Биљна производња.....	105
6.8.2.	Воћарство и виноградарство.....	106
6.8.3.	Сточарство.....	106
6.8.4.	Пласман пољопривредних производа.....	107
6.9.	Развијеност руралне економије и диверсификација руралних активности	107
6.10.	ПРИОРИТЕТИ, ЦИЉЕВИ И МЕРЕ.....	109
7.	ОБРАЗОВАЊЕ.....	111
7.1.	Карактеристике и анализа образовања	111

7.2.	ПРИОРИТЕТИ, ЦИЉЕВИ И МЕРЕ	115
8.	СОЦИЈАЛНА И ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА	117
8.1.	Карактеристике и анализа здравствене заштите	117
8.2.	Центар за социјални рад града Сомбора	119
8.3.	ПРИОРИТЕТИ, ЦИЉЕВИ И МЕРЕ	121
9.	ДРУШТВЕНЕ ДЕЛАТНОСТИ: МЛАДИ, КУЛТУРА, СПОРТ И МЕДИЈИ И ОДНОСИ СА ЈАВНОШЋУ .	124
9.1.	Млади.....	124
9.1.1.	Демографски подаци	124
9.1.2.	Стручна спрема и писменост.....	125
9.1.3.	Ресурси доступни младима	125
9.2.	Култура	127
9.2.1.	Установе и удружења која се баве културном делатношћу	127
9.2.2.	Народно позориште.....	128
9.2.3.	Галерија „Милан Коњовић“	128
9.2.4.	Градски музеј.....	128
9.2.5.	Културни центар „Лаза Костић“	129
9.2.6.	Градска библиотека „Карло Бијелички“	129
9.2.7.	Историјски архив Сомбор.....	130
9.2.8.	Најзначајније културне манифестације.....	131
9.3.	Спорт.....	137
9.3.1.	Спортски клубови, удружења и објекти.....	137
9.3.2.	Институционални механизми спорта у Граду.....	144
9.3.3.	Школски и рекреативни спорт	144
9.3.4.	Такмичарски и врхунски спорт.....	145
9.4.	Медији и односи са јавношћу	146
9.4.1.	Информисање у Граду Сомбору	147
9.4.2.	Пружање информација од јавног значаја	147
9.5.	ПРИОРИТЕТИ, ЦИЉЕВИ И МЕРЕ	149
10.	ТУРИЗАМ	163
10.1.	Карактеристике туризма.....	163
10.2.	Анализа стања	163
10.3.	ПРИОРИТЕТИ, ЦИЉЕВИ И МЕРЕ	165
11.	ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ.....	167

11.1.	Заштићена природна добра Града Сомбора	167
11.2.	Социјални капитал	170
11.3.	Еколошки изазови Сомбора	171
11.3.1.	Специјални резерват природе Горње Подунавље	171
11.3.2.	Слатине.....	171
11.3.3.	Меандри и депресије.....	172
11.3.4.	Водоток Мостонге	172
11.3.5.	О еколошким ризицима	173
11.4.	Ловни ресурси	175
11.5.	Геолошка представа подручја.....	175
11.6.	Шуме и шумско земљиште.....	176
11.6.1.	Градске површине под зеленилом.....	176
11.7.	Хидролошке одлике.....	177
11.7.1.	Подземне воде	178
11.8.	Климатски и метеоролошки услови	179
11.8.1.	Природне непогоде	180
11.9.	Обновљиви извори енергије.....	180
11.10.	ПРИОРИТЕТИ, ЦИЉЕВИ И МЕРЕ.....	184
12.	СИСТЕМ ПРАЋЕЊА И ДИНАМИКА СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ.....	188

СКРАЋЕНИЦЕ

АП(В) - Аутономна покрајина (Војводина)
АПР - Агенција за привредне регистре
БДП - Бруто домаћи производ
ГИС - Географско-информациони систем
ДМО - енгл. Destination Management Organization
ДМС - енгл. Destination Management Company
ДМС - енгл. Destination Management System
ЕУ - Европска унија
ИВА - енгл. Important Birds Area
ИРА - енгл. Important Plants Area
ИПА - енгл. Instruments for Pre-Accession Assistance
ЈКП - Јавно-комунално предузеће
ЈП - Јавно предузеће
ЈПП - Јавно-приватно партнерство
КПЗ - Коришћено пољопривредно земљиште
КУД - Културно-уметничко друштво
к.о. - Катастарска општина
КЗМ - Канцеларија за младе
ЛАП - Локални акциони план
ЛЕАП - Локални еколошки акциони план
МСПП - Мала и средња предузећа и предузетници
МСП - Мала и средња предузећа
НВО - Невладина организација
НСЗ - Национална служба за запошљавање
НАЛЕД - Национална алијанса за локални економски развој
ПГ - Пољопривредно газдинство
ПЛ - Правно лице
ПРТР - Протокол о регистрима испуштања и преноса загађујућих материја
РЗС - Републички завод за статистику
РРА - Регионална развојна агенција
SEAP - енгл. Sustainable Energy Action Plan
СКГО - Стална конференција градова и општина
СПР - Статистички пословни регистар
ТО - Туристичка организација
УН - Уједињене нације
CROSO – Централни регистар обавезног социјалног осигурања

2. МЕТОДОЛОГИЈА ИЗРАДЕ СТРАТЕГИЈЕ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ГРАДА СОМБОРА 2014. – 2020.ГОДИНА

2.1. Чланови радних група на изради стратегије развоја града Сомбора (интегралног текста)

Захваљујемо се свим именованим члановима радних група, као и свима који су накнадно узели учешће у раду и дали свој допринос у изради овог документа.

Координатори и чланови радне групе: КОНКУРЕНТНОСТ ПРИВРЕДЕ (И ТУРИЗАМ)

- Вапа Танкосић Јелена, координатор радне групе за конкурентност привреде, представник РРА Бачка
- Релић Васа, координатор радне групе за конкурентност привреде, заменик градоначелника/представник Града Сомбора
- Штрбац Мирјана, координатор радне групе за туризам, представник РРА Бачка Пупавац Николина, заменик координатора радне групе за туризам, представник РРА
- Бачка Бакић Борис, члан радне групе, представник НВО - УГ Мој Сомбор
- Велебит Саша, представник Градске управе - туризам Веселовски Ернест, члан радне групе, директор/представник РАГС
- Кронић Владислав, члан радне групе, представник Градске управе
- Маричић Илија, члан радне групе, председник/представник Привредног савета Града Сомбора, директор ФАС
- Марковић Дамир, члан радне групе, представник Града Сомбора
- Павлевски Дамир, члан радне групе, директор/представник Сомболед ДОО Сомбор Пекез Страхиња, члан радне групе, представник Градске управе - туризам Плац Михаел, члан радне групе, представник Градске управе
- Ракас Милан, члан радне групе, помоћник градоначелника/представник Града Сомбора
- Чорак Александар, члан радне групе, директор/представник Туристичке организације Града Сомбора - туризам

Координатори и чланови радне групе: ПОЉОПРИВРЕДА И РУРАЛНИ РАЗВОЈ

- Цветићанин Гордана, координатор радне групе испред Града Сомбора, представник Градске управе
- Субић Јонел, координатор радне групе, представник РРА Бачка
- Рољевић Светлана, координатор радне групе, представник РРА Бачка Келић Јовица, члан радне групе, представник НВО - УГ „Есо Energy“
- Косановић Слободан, члан радне групе, представник Градске управе
- Кустурић Дарко, члан радне групе Матарих Мата, члан радне групе, представник Града - Фонд за развој пољопривреде

- Миловановић Јелена, члан радне групе Плавшић Драган, члан радне групе, представник Градског већа
- Сакач Чаба, члан радне групе, представник Градског већа Секулић Оливера, члан радне групе, представник Пољопривредне стручне службе Симин Вељко, члан радне групе
- Форгић Гордана, члан радне групе, представник Пољопривредне стручне службе Чапо Јудит, члан радне групе, представник Градског већа

Координатори и чланови радне групе: ИНФРАСТРУКТУРА

- Вучинић Милан, координатор радне групе, представник РРА Бачка Торбица Владимир, заменик координатора радне групе, представник РРА Бачка Јернеј Хрибар, представник РРА Бачка
- Током израде Стратегије дошло је до промена у односу на претходно утврђене области и радне групе, а у ц иљу квалитетније садржине документа те усклађивања са стратегијама других општина и градова
- Безбрадица Слободан, члан радне групе, представник ЈКП Водоканал Бобић Јасмина, члан радне групе, представник ЈП Урбанизам Вукашиновић Паула, члан радне групе, представник Градске управе
- Јелачић Радислав, члан радне групе, представник/члан Градског већа Јосић Радослав, члан радне групе, представник ВДП Западна Бачка
- Кљајић Тихомир, члан радне групе, в.д. директор/представник ЈП Урбанизам Крстић Саша, члан радне групе, представник ЈП Дирекција за изградњу Града Сомбора
- Милошев Владислав, члан радне групе, директор/представник ВДП Западна Бачка Ракоњац Предраг, члан радне групе, представник МУП РС, Одељење за ванредне
- ситуације Стојсављевић Недељко, члан радне групе
- Тумбас Игор, члан радне групе, представник НВО УГ Мој Сомбор

Координатори и чланови радне групе: ЗАПОШЉАВАЊЕ, ОБРАЗОВАЊЕ, СОЦИЈАЛНА И ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

- Микуличић Фран, координатор радне групе за образовање, представник РРА Бачка Станковић Баричак Данијела, координатор радне групе за социјалну заштиту и
- здравство, представник РРА Бачка Прокопић Марија, координатор радне групе за запошљавање, представник РРА Бачка
- Бељански Слободан, члан радне групе, директор/представник Основне школе Братство
- јединство Сомбор Ђуран Никола, члан радне групе, представник НВО - Удружење старих и уметничких
- заната и домаће радиности Крањц Силвија, члан радне групе, директор/представник Центра за социјални рад
- Маглић Драгомир, члан радне групе, представник Општег удружења предузетника Сомбор
- Миличевевић Златко, члан радне групе, повереник Комесаријата за избеглице Мргић Марија, члан радне групе, директор/представник Основне школе "22. октобар"

- Бачки Моноштор Нешић Свјетлана, члан радне групе, представник Националне службе за запошљавање
  - Филијала Сомбор Опачић Јасмина, члан радне групе, одборница Скупштине Града, члан Одбора за
- социјална питања, представник Геронтолошког центра Парчетић Зоран, члан радне групе, представник Опште болнице "Др Р. Симоновић"
- Перишкић Снежана, члан радне групе, члан Градског већа Пурић Зоран, члан радне групе, председник/представник Већа Савеза самосталних
- синдиката Србије за Град Сомбор Пушић Богданка, члан радне групе, помоћник градоначелника, представник Дома
- здравља Рачић Лазар, члан радне групе, представник Опште болнице Сомбор, члан Одбора за
- здравство и за спорт Станичков Борислав, члан радне групе, начелник/представник Школске управе ЗБО
- Тањевић Секула, члан радне групе, представник Националне службе за запошљавање
  - Филијала Сомбор

Координатори и чланови радне групе: ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ

- Спасић Слободан, координатор радне групе, представник РРА Бачка Зелић Јелена, члан радне групе, представник Завода за јавно здравље Јовичић Бранка, члан радне групе, представник Градске управе Камерер Иван, члан радне групе, представник Градске управе
- Кархер Јелена, члан радне групе, представник Дома здравља "Др Ђорђе Лазић", лекар опште праксе
- Латас Милован, члан радне групе, представник ВДП Западна Бачка Латић Биљана, члан радне групе, представник Војводинашуме, ШГ Сомбор
- Малбаша Дора, члан радне групе, представник Градске управе
- Мери Томас Оливер (Mérő Thomas Oliver), члан радне групе, представник НВО -
- Друштво за заштиту и проучавање природе – НАТУРА Митић Зденка, члан радне групе, представник НВО - УГ Подунав
- Пелт Илона, члан радне групе, посланик у Скупштини АП Војводине Пензеш Андрија, члан радне групе, директор/представник ЈКП Чистоћа Сомбор
- Сабадош Владимир, члан радне групе, директор/представник Пољопривредне стручне службе

Координатори и чланови радне групе: ДРУШТВЕНЕ ДЕЛАТНОСТИ - омладина, спорт, култура и медији

- Лишчевић Милица, координатор радне групе испред Града Сомбора, представник РАГС, Митровић Маша, координатор радне групе, представник РРА Бачка Деспотовић Борислав, заменик координатора радне групе, представник РРА Бачка
- Јеремић Бранислав, координатор радне групе за омладину и спорт, члан Градског већа Града Сомбора

- Балог Имре, представник Музичке школе Петар Коњовић Борић Јасмина, члан радне групе, професор Средње економске школе
- Буњевац Воркапић Милица, члан радне групе, представник Градске управе Влашкалић Ања, члан радне групе, представник НВО Сомборски едукативни центар Жижич Стеван, члан радне групе, представник РТВ Среће ДОО
- Завишин Срђан, члан радне групе Киш Тибор, члан радне групе, представник НВО - УГ Сомборски омладински боом, члан
- Савета за младе Копоран Горана, представник Градске библиотеке Карло Бијелички
- Лалић Илија, представник Спортског савеза Марковић Александар, члан радне групе, председник/представник Савета за младе ГС
- Маџарев Тамара, члан радне групе, представник Градске управе Машуловић Бранимир, представник Градског музеја Сомбор Милошевић Зорка, члан радне групе, представник Градске управе
- Мраковић Петер, члан радне групе, представник Галерије Милан Коњовић Несторовић Михајло, члан радне групе, представник КЦ Лаза Костић
- Опачић Небојша, члан радне групе, члан Савета за младе и Одбора за спорт Пејовић Никола, члан радне групе, представник КЦ Лаза Костић, члан Одбора за
- образовање, просвету и културу и Савета за младе
- Радишић Милан, представник Хора Свети Константин и Царица Јелена Топић Марита, представник Музичког друштва Musica Viva
- Торлаковић Саша, члан радне групе, члан Градског већа / представник Града Сомбора Шошкић Бранислав, члан радне групе, помоћник градоначелника – социјална заштита,
- спорт и омладина / представник Града Сомбора Штакић Бојан, представник Спортског савеза

2.2. Методологија израде стратешког плана развоја

Стратешко планирање на нивоу локалне самоуправе подразумева координисане активности свих нивоа власти, укљученост свих заинтересованих страна и повезивање плана са годишњим и вишегодишњим буџетским планирањем локалне самоуправе.

Доношењем Закона о локалној самоуправи ("Сл. гласник РС", бр. 129/2007), локалне самоуправе су добиле већу аутономију у погледу планирања локалног развоја, те им је отворена могућност да доносе и спроводе планове и пројекте који одговарају локалним потребама и могућностима.

Такође, Законом о регионалном развоју ("Сл. гласник РС", бр. 51/2009 и 30/2010) дефинисано је да су субјекти регионалног развоја, између осталих, јединице локалне самоуправе и регионалне развојне агенције (Члан 19), као и да регионалне развојне агенције (Члан 39):

- учествују у припреми и спровођењу развојних докумената и прате њихову реализацију на нивоу региона и јединица локалне самоуправе и

- сарађују са покрајином и јединицама локалне самоуправе у припреми и примени локалних развојних планова.

Кључни принципи на којима почива стратегија развоја су следећи:

- **ФОКУС НА ЉУДИМА**
  - ефективно и ефикасно искоришћавање људских капацитета;
  - побољшање животног стандарда;
- **САГЛАСНОСТ О ДУГОРОЧНОЈ ВИЗИЈИ**
  - дугорочна визија са јасним временским оквиром са којом су све заинтересоване стране сагласне;
- **СВЕОБУХВАТНОСТ И ИНТЕГРИСАННОСТ**
  - интегрише социјалне, економске и еколошке циљеве;
- **УСАГЛАШЕНОСТ СА ЈАСНИМ БУЏЕТСКИМ ПРИНЦИПИМА**
  - интегрисани буџетски механизми као и сви други начини финансирања (претприступни фондови, билатералне донације, јавно-приватна партнерства и сл.);
- **СВЕОБУХВАТНА И ПОУЗДАНА АНАЛИТИЧКА ОСНОВА**
  - свеобухватне анализе тренутне ситуације и
  - пројекције будућих трендова и ризика;
- **ПОСВЕЋЕНОСТ НАДЛЕЖНИХ ИНСТИТУЦИЈА И ОРГАНА**
  - политичка подршка,
  - партнерство јавног, приватног и цивилног сектора;
- **РАЗВОЈ ПОСТОЈЕЋИХ МЕХАНИЗАМА**
  - координисаност између националних, регионалних и локалних механизма и процедура и идентификација потенцијалних ризика;
  - свеобухватност, комплементарност и повезаност између различитих политика и оквира за планирање;
  - дефинисаност овлашћења и односа између главних учесника у стратешком процесу;
- **ПОВЕЗАНОСТ НАЦИОНАЛНОГ И ЛОКАЛНОГ НИВОА ВЛАСТИ**
  - интеракција између националног, регионалног и локалног нивоа;
- **РАЗВОЈ И УНАПРЕЂЕЊЕ ПОСТОЈЕЋИХ КАПАЦИТЕТА**
  - процењивање политичких, институционалних, људских, научних и финансијских расположивих капацитета и начина за њихово унапређење.

Дефинисане фазе и кораци у развоју стратешког документа обухватили су 3 фазе, и то:

I Фаза - Припрема и процес планирања;

II Фаза – Израда стратегије;

III Фаза – Имплементација, мониторинг и евалуација.

I Фаза - Припрема и процес планирања

Фаза припреме и процес планирања израде стратегије обухвата идентификовање радне групе која треба да омогући укљученост свих ставова и мишљења, како са стране оних који доносе одлуке, тако и са стране оних који на те одлуке имају директан и индиректан утицај. Радна група, такође, има и кључну улогу у процесу израде Акционог плана који представља важну компоненту стратешког документа и чија је адекватна имплементација у суштини и циљ конституисања стратешког документа.

У фази процеса планирања стратешког документа потребно је дефинисати и план мониторинга и евалуације који ће пратити извршавање појединачних активности дефинисаних у акционом плану.

II Фаза - Израда стратегије

Фаза израде стратегије наступа након окончаног припремног процеса развоја стратегије у коме су формулисане радне групе и када је успостављена подела задатака на свим нивоима управљања. У припремној фази је такође потребно дефинисати одговорност и надлежност свих учесника у процесу израде стратегије, као и рокове чије је поштовање неопходно у циљу доброг функционисања организације рада.

Процес израде стратегије се састоји из четири корака:

- Ситуациона анализа;
- СВОТ анализа;
- Стратешко доношење одлука: дефинисање стратегије, постављање циљева, приоритета и индикатора;
- Припрема акционог плана као оквира за постизање стратешких циљева.

III Фаза - Имплементација, мониторинг и евалуација

У току треће фазе у процесу развоја стратешког документа, потребно је спровести следеће кораке:

- Прихватање и одобравање стратешког документа од стране скупштине локалне самоуправе;
- Комуникација (нпр. представљање стратешког документа јавности);

- Управљање стратегијом које се састоји у потреби за функционисањем великог броја стратешких елемената, испуњење њихових техничких захтева и одређени број ангажованих лица;
- Набавка средстава за имплементацију стратегије;
- Мониторинг и евалуација. Мониторинг утврђује да ли се спроводи оно што је предвиђено (у контексту стратешких активности) при чему се користи одређеним индикаторима. Утврђени резултати се пружају на увид актерима који су учествовали у имплементацији стратегије. Евалуација пореди имплементирани пројекат/програм са тренутним исходом и процењује утицај пројекта/програма;
- Оцена, ревизија, прилагођавање. Локални стратешки документ треба да подлеже оцини једном годишње због доношења буџета на националном нивоу, затим уколико дође до промена у неком од развојних приоритета, уколико започне неки нови донаторски програм, ако и како би се на бољи начин прихватиле могућности финасирања.

С обзиром на горенаведено, један од основних постулата на којима стратешко планирање почива је „оживљавање стратегије“. Циљ ове фазе процеса развоја стратешког документа, који се огледа у имплементацији, мониторингу и евалуацији, је да стратешки документ оствари све што је њиме предвиђено, односно да стратегија не остане само један у низу конституисаних докумената већ да се правовремено и одговорно спроведу све активности предвиђене акционим планом.

2.3. Чланови радних група на изради ревизије стратегије развоја града Сомбора

Захваљујемо се свим именованим члановима радних група, као и свима који су накнадно узели учешће у раду и дали свој допринос у процесу ревизије.

Радне групе чине:

1) Област ПРИВРЕДА (ТУРИЗАМ):

1. Координатор групе-представник консалтинг куће
2. Николина Пупавац, РРА Бачка
3. Слободан Ловрић, Синагога ДОО
4. Сава Дојић, градски већник за област финансије и привреда
5. Михаел Плац, шеф Одсека за ЛЕР
6. Милош Комазец, „Агро плус“ пољопривредни комбинат и услуге Сомбор
7. Николина Ковачевић, Одсек за ЛЕР
8. Димитар Павлевски, председник Привредног савета града Сомбора, директор Сомболед доо
9. Ангелина Нађ, представник Туристичке организације града Сомбора – туризам
10. Златко Штрангар, Удружења предузетника
11. проф. др. Божидар Роца, „Рапопија pharm“ Сомбор

2) Област ПОЉОПРИВРЕДА И РУРАЛНИ РАЗВОЈ:

1. *Координатор групе-представник консалтинг куће*
2. Тина Мрђа, РРА Бачка
3. Антонио Ратковић, заменик градоначелника
4. Дарко Радуловић, градски већник за област пољопривреде
5. Кеча Јован, РТИ доо Сомбор
6. Гордана Цветићанин, Одељење за пољопривреду и заштиту животне средине
7. Младен Ђуришић, „Вожд“ доо
8. Михаел Плац, шеф Одсека за ЛЕР
9. Данијела Ивановић, Одељење локалне пореске администрације
10. Владимир Сабадош, директор Пољопривредне стручне службе

3) Област ИНФРАСТРУКТУРА:

1. *Координатор групе-представник консалтинг куће*
2. Андреа Стијепић, РРА Бачка
3. Мирослав Ковачић, градски већник за област комунална делатност и инвестиције
4. Игор Латас, начелник Одељења за комуналне делатности, имовинско правне и стамбене послове
5. Миодраг Петровић, начелник Одељења за просторно планирање, урбанизам и грађевинарство
6. Милан Стојков, главни урбаниста града Сомбора
7. Паула Вукашиновић, Одељење инспекције и комуналне полиције
8. Николина Ковачић, Одсек за ЛЕР
9. Горан Нонковић, директор ЈКП „Простор“ Сомбор
10. Јасмина Бобић, директор ЈКП “Водоканал” Сомбор

4) Област ЗАПОШЉАВАЊА, ОБРАЗОВАЊЕ, СОЦИЈАЛНА И ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА:

1. *Координатор групе-представник консалтинг куће*
2. Марија Прокопић, РРА Бачка
3. Немања Сарач, градски већник за област културу и образовање
4. Зоран Борак, представник испред основних и средњих школа
5. Горан Тодорић, начелник Одељења за образовање
6. Тања Штрангарић, Одсек за ЛЕР
7. Сава Дојић, председник Савета за запошљавање на територији града Сомбора
8. Секула Тањевић, директор НСЗ-филијала Сомбор
9. Свјетлана Нешић, испред НСЗ-филијала Сомбор
10. Емеше Ури, директор Дома здравља (или Општа болница „Радивој Симоновић“ – Зоран Парчетић)

5) Област ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ЕНЕРГЕТСКЕ ЕФИКАСНОСТИ:

1. *Координатор групе-представник консалтинг куће*
2. Јелена Петров, РРА Бачка
3. Борис Буловић, помоћник градоначелника за област урбанизма и заштите животне средине
4. Бранка Полић, Одељење инспекције и комуналне полиције
5. Вељко Петричевић, Одељење за комуналне делатности, имовинско правне и стамбене послове
6. Камерер Иван, начелник Одељења за привреду, туризам и ЛЕР
7. Јована Грујић, Одсек за ЛЕР
8. Радмила Шакић, ЈП Војводинашуме ШГ „Сомбор“
9. др Далибор Форгић, општа болница „Др. Радивој Симоновић“
10. Владислав Милошев, ВП Западна Бачка

6) Област ДРУШТВЕНЕ ДЕЛАТНОСТИ – омладина, спорт, култура и медији

1. *Координатор групе-представник консалтинг куће*
2. Милана Поповић, РРА Бачка
3. Бранислав Сворцан, помоћник градоначелника за област културе и информисања
4. Антонија Нађ Косановић, помоћник градоначелника за област спорта, деце и омладине
5. Немања Сарач, градски већник за област културу и образовање Кристина Хајрунг, Одсек за ЛЕР
6. Кристина Хајрунг, Одсек за ЛЕР
7. Мирела Иванковић, Одељење за друштвене делатности
8. Милош Обушковић, Одељење за друштвене делатности
9. Михајло Несторовић, директор Народног позоришта Сомбор
10. Данијела Дубајић, председница Савета за младе

2.4. **Методологија ревизије стратешког документа**

За потребе посла ревизије Стратегије одрживог развоја града Сомбора, добијена је финансијска подршка од стране Покрајинског секретаријата за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу. Та врста подршке омогућила је ангажман екстерне помоћи – експерата, који су помогли сам посао спровођења ревизије. Поред тога, захваљујући овом новцу, извршена је и техничка редакција документа, као и графичко приређивање.

Сам поступак ревизије почивао је на основама израде интегралног документа, те је оквир на ком је „грађена“ Стратегија морао остати исти. Дакле, принцип није мењан, али подаци и сама организација документа јесте.

Главна идеја

Пратећи потребу да се документ у првом реду усклади са надлежностима, од којих су неке од момента израде интегралне Стратегије промењене, урађена је фаза усклађивања. Дакле, први поступак брисања и додавања пројеката који могу бити или јесу у надлежности Града, спроведен је на базису интегралног текста. Други поступак фазе усклађивања био је калибрација циљева и мера који могу бити спроведени у преосталом периоду трајања Стратегије. Тај поступак подразумевао је разговоре са запосленима у локалној управи, повезаним ентитетима и другим заинтересованим појединцима, који су могли информисати тим за спровођење ревизије о свим потенцијалним и реалним резултатима.

Организација документа

Основна замерка појединаца била је лоша организованост документа. Тим за спровођење ревизије урадио је процену систематске ре-организације документа, и пронашао решење које не ремети интегралну структуру Стратегије. Та акција подразумевала је измештање SWOT анализа у посебан одељак, као и премештање појединих поглавља унутар документа. Такође, извршено је и брисање сувишних одељака, који нису значили за перформансе документа.

Тим за реализацију ревизије Стратегије оставио је већину података који представљају секторске анализе и приказе релевантних података, иако су добрим делом и ти подаци велико оптерећење за документ. Жеља тима аутора била је да дају почаст труду интегралним творцима Стратегије, као и да поред стратешке важности, овај документ има и одређену едукативну димензију.

Резултат организације документа је добијање јединствених целина – стратешка целина и секторске анализе, које саме за себе могу представљати посебне документе, и коришћени понаособ у зависности од публике и читаоца.

Увођење (делимичног) система индикатора

Главна системска мањкавост интегралне верзије Стратегије била је одсуство индикатора. Постојали су и предвиђени су механизми мерења перформанси документа и мера, међутим нису постојале јединице мера којима је то могло бити измерено. Сходно томе, тим аутора увео је парцијалне индикаторе – у појединим мерама, кључним за локалну агенду и развој, уведени су описни и/или квантитативни индикатори. Тако да сада, у случају провере степена реализације акција и пројеката, постоји одређена мера по којој се тај степен заиста може одредити.

Ажурирање података и програмске измене

Пошто је документ припремљен и организационо усавршен, тим за ревизију приступио је процесу прикупљања нових информација и ажурирању постојеће статистике из свих доступних релевантних извора (градских, покрајинских и националних). Такође, ревидирани су и статуси појединих капиталних пројеката наведених у интегралном нацрту Стратегије. Од велике је

важности и то што су све SWOT анализе прерађене, тако да буду исправне, једноличне, адекватне секторским анализама и подацима, али и у складу са стратешким циљевима локалне управе.

Поступак даљег усвајања, имплементације и праћења реализованост Стратегије биће у складу са раније усвојеним мерама и наводима.

3. СЕКТОРСКЕ СВОТ АНАЛИЗЕ

3.1. Инфраструктура, урбанизам и комуналне делатности

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> - Река Дунав са мрежом канала - Војни аеродром и остала војна имовина - Мрежа регионалних и магистралних путева <ul style="list-style-type: none"> - Индустијска зона Југ 3 - Велика покривеност електро-енергетском мрежом - Веома добра покривеност телекомуникационом мрежом фиксне и мобилне телефоније - Развијеност гасне мреже у граду <ul style="list-style-type: none"> - Кабловски систем у граду - Пречистач отпадних вода у Роковцима <ul style="list-style-type: none"> - Црпна станица Јарош за водоснабдевање - Добра путна инфраструктура у градским улицама и на локалним путевима - Ниска цена грађевинског земљишта <ul style="list-style-type: none"> - Повезаност са Хрватском и са Суботицом путем железничке мреже - Уређен систем паркирања у граду - Постојање развијене железничке инфраструктуре - Излазак на Дунавски Коридор 7 - Постојање великог комплекса за развој индустрије, логистике и малих и средњих предузећа - Постојање могућности за сивилни ваздушни саобраћај - Усвојен Просторни план града Сомбора (2014.), постоји Генерални план (2007.) и за сва насељена места су урађени Планови генералне регулације 	<ul style="list-style-type: none"> - Висок ниво подземних вода - Велики број нелегалних објеката <ul style="list-style-type: none"> - Непостојање Географског информационог система - Велика разуђеност Града - Лоше стање појединих атарских путева <ul style="list-style-type: none"> - Постојање дивљих депонија - Недовољно развијена мрежа атмосферских канала и канализације - Недовољна снага електро-енергетског напона у одређеним деловима града и насељеним местима - Недостатак разраде индустријске зоне <ul style="list-style-type: none"> - Део за Слободну зону (формирање дефинитивне локације за Слободну зону, са парцелама у власништву града, на основу захтева Управе за Слободне зоне) - Делимично стара инфраструктура система даљинског грејања - Недовољност средстава за опремање индустријске зоне - Модерне технологије транспорт и логистика нису заступљени - Незавршена друмска обилазница око Града
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> - Изградња марине на Дунаву - Финансирање инфраструктурних пројеката из Фонда за капитална 	<ul style="list-style-type: none"> - Опасност од поплава - Одсуство националне и регионалне сагласности, када је у питању изградња

<p>улагања АПВ и фондова ЕУ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Концесије за изградњу комуналне инфраструктуре у насељеним местима - Успостављање имовине локалне самоуправе - Коришћење каналске мреже за наводњавање и туризам - Коришћење геотермалних извора енергије за медицинске и туристичке сврхе - Завршетак обилазнице око града Сомбора и изградња модерне саобраћајнице Бачки Брег – Сомбор – Врбас – веза са Е75 - Прекатегоризација граничног прелаза Бачки Брег за робни транспорт <ul style="list-style-type: none"> - Оснивање бизнис инкубатора - Могућност коришћења војног аеродрома са пренаменом у цивилни - Постојање планског решења за планирану индустријску зону у Западнобачком округу у Граду Сомбору (Закон о просторном плану Републике Србије) - Постојање планских решења за формирање индустријске зоне у Сомбору у ГП Града Сомбора и у Плану генералне регулације на простору индустријске зоне у Сомбору блокови 102, 103, 114, 115 и 127 – ПГР05 - Рехабилитација и изградња деоница државног пута првог реда Сомбор (веза са Мађарском и Хрватском) – Суботица (веза са Мађарском) – Сента – Кикинда (веза са Румунијом) <ul style="list-style-type: none"> - Гранични прелаз Наково - Изградња нових и модернизација постојећих граничних прелаза - Обнова путног правца Сомбор – Растина - Обнова демонтиране пруге Сомбор – Стапар – Оџаци <ul style="list-style-type: none"> - Обнова пруге Сомбор – Риђица - Туристичка-музејска пруга: Сонта – 	<p>друмских саобраћајница</p> <ul style="list-style-type: none"> - Мањак стручног кадра за израду пројектних предлога за финансирање инфраструктурних пројеката - Имовинско-правни проблеми - Одсуство надлежности за сегменте пројеката или поједине пројекте у целости од локалног значаја - Недефинисан национални став поводом развоја саобраћаја и транспорта према Хрватској
---	--

<p>Апатин – Сомбор – Бачки Брег – Баја</p> <ul style="list-style-type: none"> - Развој националне луке Сомбор <ul style="list-style-type: none"> - Развој марине Бездан - Развој регионалног логистичког центра са интермодалним терминалом Сомбор - Формирање слободне зоне у Сомбору и обезбеђење простора за зону 	
---	--

3.2. Конкурентност привреде и запошљавање

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> - Град Сомбор спада у ред средње развијених градова у Републици Срији - Дobar геостратешки положај (близина Мађарске и Хрватске) - Постојање уређаја за пречишћавање воде, изграђен систем за водоснабдевање са две фабрике воде - Велике површине пољопривредног земљишта високог квалитета - Дуга традиција у производњи и преради пољопривредних производа, трговини, прерађивачкој индустрији и индустрији старих заната - Постојање успешних иностраних и домаћих предузећа - Квалификована и образовна радна снага <ul style="list-style-type: none"> - Локална политичка стабилност - Дефинисана индустријска зона и развијена комунална инфраструктура - Потврђена конкурентност великих предузећа на иностраним тржиштима (ЕУ, Русија, ЦЕФТА) - Дуга традиција у предузетништву, активно удружење предузетника <ul style="list-style-type: none"> - Висок степен искоришћености средстава из ИПА фондова (добро развијена прекогранична сарадња са суседним Општинама) <ul style="list-style-type: none"> - Град Сомбор међународно сертификован за управљање ванредним ситуацијама 	<ul style="list-style-type: none"> - Лоше стање путне мреже, водених токова, пловних путева, железнице - Значајна заступљеност сиве економије - Незавршен процес реструктурирања великих предузећа - Низак ниво одрживости пословања нових МСПП на тржишту - Застарела технологија и опрема – МСПП - Недовољна хармонизација домаће праксе са стандардима система квалитета ИСО и техничким прописима <ul style="list-style-type: none"> - Незаинтересованост и слаба мотивација становништва за предузетничке активности - Недовољно удруживање предузетника у процесу инвестирања <ul style="list-style-type: none"> - Недовољна искоришћености потенцијала у пољопривреди (биомаса, разноврсност производње) - Висока стопа незапослености

<ul style="list-style-type: none"> - Сертификован као град са повољним пословним окружењем (УСАИД/НАЛЕД) - Отворена Канцеларија за локално економски развој Града - Оспособљеност локалних органа за брзо добијање потребних дозвола и сагласности 	
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> - Развој логистике и тримодалног транспорта - Изградња нове националне луке у Сомбору организационо и оперативно интегрисане са одговарајућим логистичким центром регионалног нивоа (према регионалном просторном плану АП Војводине до 2020, део 5.1.3.) - Покретање производње у области обновљиве енергије - Комплетирање индустријске зоне и оснивање слободне зоне - Постојање геотермалних и обновљивих избора - Потенцијална улагања у индустријске зоне и остале расположиве локације - Заштита порекла и имена сомборских брендова - Спремност локалних самоуправа и покрајинских институција за развој и коришћење услуга образовних, научно-истраживачких установа у области унапређења конкурентности - Отварање бизнис <i>start-up</i> центра - Повећање нивоа обуке и промоције предузетништва, подстицање иновативности МСПП, као и за област социјалног предузетништва - Регионално повезивање и удруживање са развијеним општинама/градовима - Секторско подизање капацитета за повлачење средстава ЕУ фондова 	<ul style="list-style-type: none"> - Неадекватна законска регулатива (и у области Закона о задругама) <ul style="list-style-type: none"> - Спор процес реституције - Недовољни подстицаји развоју МСПП од стране државе и Града - Висока цена капитала за финансирање пословних активности - Наставак кризе и њених негативних ефеката на привреду <ul style="list-style-type: none"> - Усклађивање правних норми са стандардима ЕУ - Старење становништва – просечна старост 44 године - Даљи интензивнији одлив образовног кадра и младих

3.3. Пољопривреда и рурални развој

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> - Повољни климатски и агроеколошки - услови, посебно за развој биљне производње (велике површине квалитеног пољопривредног земљишта; обилни водни ресурси); - Традиција и искуство пољопривредне производње и прераде; <ul style="list-style-type: none"> - Локална политичка стабилност - Град представља јаку сировинску базу у области примарне пољопривредне производње, посебно производње житарица и индустријског биља - Потенцијали за диверсификацију активности на селу; - Присутни прерадни капацитети; - Развијена свест о удруживању - успешно послује неколико удружења пољопривредних произвођача; - Постојање Пољопривредне стручне службе Сомбор и ветеринарских служби; <ul style="list-style-type: none"> - Локална, регионална и интернационална потражња за сомборским пољопривредним производима 	<ul style="list-style-type: none"> - Недостатак ветрозаштитиних појасева - Недовољни и неадекватни капацитета система за наводњавање; - Недостатак финансијских средстава онемогућава улагање у куповину нове опреме и механизације за потребе пољопривредне производње; - Гајење екстензивних усева којима се не искоришћавају расположиви природни потенцијали; - Категорисање у производњи примарних производа није заступљено; - Сточарска производња недовољно заступљена и развијена; - Интегрална и органска производња недовољно заступљена; - Веома слабо заступљено осигурање усева од временских непогода; - Недовољни складишни капацитети и хладњаче дестимулишу развој повртарске и воћарске производње; - Угашен Фонд за финансирање привреде; - Државно земљиште се даје без система за шта се може користит;
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> - Коришћење средстава фондова ЕУ у периоду 2014 – 2020, посебно за програме прекограничне сарадње и регионалног удруживања у пољопривреди - Висока и стално растућа тражња за традиционалним производима са ознакама географског порекла; - Позитивни трендови тражње високо квалитетних прехранбених производа произведених у малим занатским погонима по традиционалним рецептурама; 	<ul style="list-style-type: none"> - Неповољно пословно окружење; високи порези на зараде на сектору правних лица и предузетника; високе каматне стопе; - отежана наплата потраживања; висока задуженост и неликвидност у привреди и пољопривреди; - Нестимулативна и/или непостојећа законска регулатива за рад малих занатских погона у области прераде пољопривредних производа на газдинству, по традиционалним рецептурама;

<ul style="list-style-type: none"> - Високе цене и висока и стално растућа тражња за органским производима и прерађевинама од органских производа на светском тржишту; - Висока тражња на светском тржишту за брендираним производима, произведеним уз поштовање стандарда квалитета; - Информисање младих; 	<ul style="list-style-type: none"> - Заступљеност сиве економије, која води нелојалној конкуренцији пословних субјеката;
--	---

3.4. Образовање

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> - Разграната мрежа образовних институција у Сомбору - Високостручни кадар у образовним институцијама - Већина школа (преко 60%) располаже савременом информатичком опремом <ul style="list-style-type: none"> - Већина школа има искуства у имплементацији пројеката финансираних од стране домаћих и ЕУ донатора (нпр. ИПА пројекти прекограничне сарадње) - Локална политичка стабилност - Могућност похађања наставе на три језик: српски, мађарски, хрватски <ul style="list-style-type: none"> - Постојање широке лепезе ваннаставних активности и секција - Подршка просветних саветника <ul style="list-style-type: none"> - Градска библиотека - Уведени стандарди за рад запослених и установа <ul style="list-style-type: none"> - Добра сарадња између школа - Финансијски фонд за стипендирање и кредитирање ученика и студената <ul style="list-style-type: none"> - Постојање развојних планова - Осетљивост и брига за социјално угрожену децу 	<ul style="list-style-type: none"> - Константан дефицит за наставницима појединих предмета (нпр. математика и немачки) - Недовољна финансијска средства за инфраструктурне радове у школама и дотрајалост појединих објеката - Слаб социјални дијалог између институција образовања и осталих доносилаца одлука у граду - Неусклађеност образовног профила кадрова са потребама тржишта рада - Непостојање довољног стручног кадра за потребе инклузивне наставе - Непостојање привате конкуренције у сектору образовања <ul style="list-style-type: none"> - Премали број повратака дипломираних студената из Сомбора - Недовољна опремљеност наставних средстава - Нерешени имовинско правни односи
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> - Интензивније коришћење екстерних извора финансирања, нарочито фондова ЕУ 	<ul style="list-style-type: none"> - Недостатак финансирања од стране Града и локалне привреде - Старење становништва (тренутно

<ul style="list-style-type: none"> - Подстицај невладиног сектора и образовних институција на пропагирање и спровођење облика целоживотног учења, у складу са надлежностима и могућностима - Отварање нових профила у средњим школама у складу са потребама привреде - Даље унапређење сарадње између институција, оснаживање и мотивсање јавних, невладиних и приватних партнерстава <ul style="list-style-type: none"> - Обезбеђивање средстава за континуирано стручно усавршавање наставника и васпитача и подржавање сарадње наставника из истих области на нивоу градске општине (стручни активи) - Подизање капацитета школа за учествовање на пројектима - Јачање сарадање међу образовним установама - Спровођење ЕУ политика у образовању - Појачавање улоге родитеља у раду образовних установа <ul style="list-style-type: none"> - Израда акционих планова за образовање(период 2014 - 2020) - Формирање савета или тима за превенцију вршњачког насиља и болести зависности - Систем награђивања за повећање мотивисаности ученика и наставника - Решавање имовинско правних односа 	<p>просечна старост становништва у Сомбору је 44 године)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Промене на тржишту које ће захтевати брже прилагођавање кадрова - Смањење природног прираштаја и броја ученика <ul style="list-style-type: none"> - Отпор за целоживотно учење - Непознавање савремених технологија - Необученост и незаинтересованост људи за писање пројеката
---	---

3.5. Здравствена заштита

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> - Едукован кадар - Добра организација здравствене службе - Мултисекторска сарадња на решавању проблема здравствене заштите у заједници <ul style="list-style-type: none"> - Мотивисан кадар 	<ul style="list-style-type: none"> - Недостатак кадра у специјалистичкој делатности (хирургија, психијатрија, гинекологија) - Незавршен процес акредитације здравствених установа - Непостојање плана технолошког развоја здравствених установа

<ul style="list-style-type: none"> - Локална политичка стабилност - Опремљеност адекватном опремом - Подршка оснивача и покрајинских секретаријата - Умрежен информациони систем - Координација рада служби за здравствену заштиту преко новооснованог Савета за здравље - Спремност запослених за додатно усавршавање 	<ul style="list-style-type: none"> - Мали број уведених нових технологија - Недостатак додатног финансирања (осим средстава Републичког фонда за здравствено осигурање) - Недовољна промоција јавног здравља и здравствено васпитног рада; активности усмерене на усвајање здравих стилова живота
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> - Унапређење квалитета рада - Акредитација здравствене установе <ul style="list-style-type: none"> - Учествовање у пројектним активностима - Увођење нових технологија у раду - Унапређење сарадње за медијима - Обнова и унапређење капацитета и стања амбулантних испостава у мањим насељима града 	<ul style="list-style-type: none"> - Пораст броја хроничних незаразних обољења (кардиоваскуларне болести, малигне болести, плућне болести, дијабетес) - Старији специјалистички кадар и отежано упућивање лекара на специјализацију - Одлазак високообразованог кадра у друге регионе или у иностранство

3.6. Социјална заштита

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> - Људски ресурси – едукован кадар <ul style="list-style-type: none"> - Сарадња са НВО - Мултисекторска сарадња на решавању проблема социјалне заштите у заједници <ul style="list-style-type: none"> - Постојање СОС телефона - Подршка доносилаца одлука – локалне самоуправе, Покрајинског секретаријата за здравство, социјалну заштиту и демографију, - Постојање институција социјалне заштите (ЦСР, дом за децу и омладину и дом за одрасле и старе) са „вишком простора“ који може добити нову намену <ul style="list-style-type: none"> - Постојање Развојне агенције, Канцеларије за младе, саветовалишта 	<ul style="list-style-type: none"> - Непостоји умрежен информациони систем - Непостоји прихватилиште за старе <ul style="list-style-type: none"> - Непостоји Дневни боравак - Дефицит Породичног смештаја - Недовољна информисаност корисника <ul style="list-style-type: none"> - Недовољно коришћење локалних медија
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ

<ul style="list-style-type: none"> - Унапређење квалитета рада - Умрежавање информационог система - Боља информисаност корисника - Унапређење сарадње са медијима - Формирање прихватишта за старе <ul style="list-style-type: none"> - Отварање Дневног боравка - Унапређење породичног смештаја <ul style="list-style-type: none"> - Развијање нових услуга - Јавно-приватно партнерство <ul style="list-style-type: none"> - Едукација волонтера - Пројектне активности - Оснаживање НВО 	<ul style="list-style-type: none"> - Економска осиромашеност становништва - Законска регулативе, која ограничава смештај старих и болесних ван места боравка - Повећање броја корисника социјалне заштите - Неповољна демографска кретања - повећан број старих лица
--	--

3.7. Друштвене делатности: млади, култура, спорт и медији и односи са јавношћу

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> - Бројна удружења и организације које раде са младима, као и удружења младих - финансијска подршка Града Сомбора пројектима младих и за младе - формирана Заједница ученичких парламената града Сомбора - постојање просторних капацитета који се користе или би се могли користити за садржаје и активности намењене младима - Локална политичка стабилност <ul style="list-style-type: none"> - бројна понуда културних/едукативних/спортских садржаја за младе у граду - развијена медијска инфраструктура - богатство различитих култура и вера - присутност младих у структурама које доносе одлуке - постојање могућности за волонтирање у локалној заједници - богато културно-историјско наслеђе <ul style="list-style-type: none"> - доступност квалитетних људских ресурса - постојање институционализоване организоване бриге о културном наслеђу и већи број установа културе 	<ul style="list-style-type: none"> - неразвијена привреда, велика незапосленост и низак стандард младих - недовољни капацитети Канцеларије за младе, Савета за младе и локалних удружења грађана који се баве младима - велики степен незаинтересованости младих за активно деловање у локалној заједници - велики степен незаинтересованости младих да се информишу - недовољно опредељених финансија у сврху повећања мобилности младих <ul style="list-style-type: none"> - у локалној средини млади нису препознати као стратешки приоритет, нити као ресурс у који треба улагати (недостатак јавних база података) - миграције младих ка већим градовима и иностранству <ul style="list-style-type: none"> - младима на селу сужен избор културних, спортских, забавних и едукативних садржаја које могу да конзумирају у свом слободном времену - недостатак смештајних капацитета прилагођених и приступачних младима

<ul style="list-style-type: none"> - Висок степен стручности појединаца запослених у институцијама културе - град на основу конкурса додељује финансијска средства намењена културним установама/институцијама/удружењима - прекогранична сарадња са матичним удружењима - велики број КУД-ова и удружења који се баве неговањем културе <ul style="list-style-type: none"> - Развијен културно-уметнички аматеризам - културне манифестације – развој културног туризма - промовисање истроријског наслеђа кроз туризам <ul style="list-style-type: none"> - удружења која се баве старим занатима и неговањем традиције - постојање (једног) биоскопа - значајан број уметника са запаженим резултатима у земљи и иностранству - спортске активности организоване у оквиру Спортског савеза <ul style="list-style-type: none"> - искуство у области инклузивних спортских програма - износ намењен финансирању спорта из буџета града је повећан у односу на претходни прериод - значајни природни потенцијали и инфраструктурни ресурси за бављење спортом <ul style="list-style-type: none"> - комплетирана израда регистра спортских објеката - постоји традиција врхунских спортских резултата на националном и светском нивоу - постојање локалних медија (писаних и електронских) <ul style="list-style-type: none"> - дописници регионалних и националних медија - активности града су видљиве у медијима на локалном и регионалном нивоу 	<ul style="list-style-type: none"> - велики број спортских терена у лошем стању - слаба сарадња младих из Сомбора са младима из братских градова <ul style="list-style-type: none"> - непостојање омладинског клуба/центра са прилагођеним просторима за младе - опредељена средства од стране Града су недовољна за имплементацију програма за младе предвиђених ЛАП-ом за младе <ul style="list-style-type: none"> - слабо знање грађана о локалној историји - недовољно улагање у обнову историјских објеката - Граду недостаје мултифункционална сала доступна свима <ul style="list-style-type: none"> - недовољно сталног стручног информисања запослених у култури - недовољна техничка опремљеност <ul style="list-style-type: none"> - слаба координација између институција културе на локалном нивоу - Недовољна искоришћеност културних институција у едукацији деце и младих у циљу подизања културне свести - слаба повезаност институција културе у земљи и иностранству <ul style="list-style-type: none"> - слабо коришћење ЕУ фондова - Недовољно познавање и неадекватна заштита културног наслеђа <ul style="list-style-type: none"> - архива није дигитализована - непостојање базе података о културно-историјском наслеђу <ul style="list-style-type: none"> - Лоша маркетиншка активност у култури - у граду и околним селима изостаје довољна подршка културним садржајима намењеним деци <ul style="list-style-type: none"> - недовољно јасни критеријуми - Слабо развијена алтернативна културна сцена - финансирања удружења из буџета Града
--	---

<ul style="list-style-type: none"> - постоји апликација „Поставите питање“ на интернет страни града 	<ul style="list-style-type: none"> - поједина села немају људских ни просторних капацитета за организацију догађаја културе <ul style="list-style-type: none"> - потешкоће у финансирању и проналажењу спонзорстава - слабо одржавање инфраструктуре спортских објеката <ul style="list-style-type: none"> - мали број затворених спортских објеката - недовољно стручно усавршавање спортских радника - активности града нису видљиве на интернету (недостатак друштвених мрежа) - нема јединственог координисања Градске управе са медијима - недостатак информација о медијским активностима градских установа и предузећа , које нису део саме Градске управе
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> - погранична и прекогранична сарадња финансиране из билатералних и ЕУ фондова - формирање регионалних и окружних лига у појединим спортовима - организација спортских догађаја на врхунском и такмичарском нивоу - унапређење одређених капацитета у појединим спортовима са циљем компетентности клубова у лигама <ul style="list-style-type: none"> - умрежавање и сарадња са институцијама на локалном, регионалном, националном и међународном нивоу - могућност размене младих кроз међународне програме и програме прекограничне сарадње - успостављање КОМС-а, војвођански департман - постојање стратешких и планских докумената за младе на националном и покрајинском нивоу 	<ul style="list-style-type: none"> - инертност и пасивност институција и појединаца, као и самих младих <ul style="list-style-type: none"> - лоша информисаност младих - слаб капацитет омладинских организација у невладином сектору - запуштена или слабије опремљена спортска инфраструктура - низак степен друштвене одговорности и учешћа у филантропским активностима <ul style="list-style-type: none"> - Висока зависност од буџетирања - пропадање културних споменика, негативним деловањем човека и природе - нерешени имовинско-правни односи угоржавају добро управљање културним добрима - неодрживост културно вредних садржаја и пројеката вредних за локалну заједницу, <ul style="list-style-type: none"> - одливање стручних кадрова,

<ul style="list-style-type: none"> - Повезивање културе и туризма - Умреженост културних институција у националне и међународне мреже - Повезивање с другим регијама и државама на бази културе - Заштита и валоризација споменичке, индустријске, занатске и мултиетничке баштине - Снажнија међусекторска сарадња <ul style="list-style-type: none"> - Развој алтернативне сцене и креативних индустрија - Брендирање и маркетинг - Увођење нових технологија у заштиту, валоризацију, интеграцију и промоцију, културних добара - Професионализација маркетиншких активности - Подстицаји невладином и привредном сектору на иновативним начинима промоције вредности, производа и потенцијала Сомбора 	<ul style="list-style-type: none"> - опадање броја становника
--	--

3.8. Туризам

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> - Довољан број квалификованог кадра - Велики број познатих личности из науке, културе, уметности и спорта који су пореклом из Сомбора и околине - Добра организоватност локалне самоуправе - Богато природно наслеђе (шуме, реке, слана језера, баре, мочваре, канали...) - Термалне воде и лековито блато од значаја за развој здравственог и Spa&Wellness туризма - Учувано старо градско језеро Сомбора (венци) <ul style="list-style-type: none"> - Очувана амбијентална урбана архитектура и зеленило - Статус туристичког места III категорије - Дobar геоградски положај у оквиру дестинације Горње Подунавље - Заштићена еколошка подручја 	<ul style="list-style-type: none"> - Недовољан ниво свести локалног становништва о значају туризма као профитабилне привредне гране <ul style="list-style-type: none"> - Недостатак иницијатива и инвентивности локалног становништва, па и једног броја запослених у туризму за његов развој - Недовољан број специјализованог кадра у туризму, стручњака за писање пројеката, интерпретацију и презентацију природног и културног наслеђа - Мали број туристичких водича посебно ван енглеског говорног подручја - Непостојање анимације у туризму - Слаба искоришћеност природних и културних потенцијала за потребе туризма - Емиграција становништва ка већим

<p>(Резерват биосфере „Бачко Подунавље“ на UNESCO листи)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Богато и очувано културно материјално непокретно наслеђе (споменици из НОБ-а, споменици и калварије различитих конфесија, народно градитељство на салашима) - Богато нематеријално наслеђе (мултикултуралност, обичаји, ношње, фолклор, традиција, песме, игре, културно уметничка друштва) - Каштели (Риђица, Растина, Алекса Шантић и Бачки Моноштор) на територији града Сомбора од око укупно 70 у Војводини - Брендери (стапарски ћилим, бездански дамаст, рибли паприкаш, млевена паприка, лемешки кулен, сомборски сир, мед и производи од меда...) - Богата гастрономска понуда (Бачки ручак, паприкаши од рибе, дивљачи и певаца, алева паприка у Бездану и Бачком Моноштору...) - Етно куће, салаши и чарде са очуваном архитектуром - Многобројне етничке групе (Срби, Мађари, Хрвати, Буњевци, Роми, Немци, Шокци...) које одлику мултикултуралност, дијалог, верска толеранција - Близина граница са Хрватском (25 километара) и Мађарском (28 километара) - Активности Локалне акционе групе „Панонски фијакер“ у развоју туризма, а посебно руралног туризма - Добра саобраћајна друмска повезаност – локални и магистрални путеви ка Хрватској и Мађарској уз Коридор X - Пловност реке Дунав – Коридор VII - Ценовна конкурентност понуде у односу на суседне земље <ul style="list-style-type: none"> - Солидна инфраструктурна (саобраћајна, комунална, 	<p>градским центрима (Нови Сад, Суботица, Београд) и страним земљама</p> <ul style="list-style-type: none"> - Слаба сарадња носилаца активности у градском и сеоском угоститељству и туризму (неповезаност произвођача хране и пића са угоститељима, креативних индустрија и занатлија са носиоцима туристичке понуде) - Неадекватна структура смештаних објеката (уситњеност, разбацаност) - Непостојање квалитетног смештајног објекта (хотела са преко 50 лежајева) за пријем већих туристичких група на једном месту <ul style="list-style-type: none"> - Неспровођење или делимично спровођење стратешких докумената од значаја за развој туризма на локалном нивоу - Неразвије туристичка суптраструктура и инфраструктура (паркинг, тоалети, неприступачност за инвалидна лица, слаба декоративна градска расвета, обележеност, непостојање информативних табли, путоказа за објекте од културно историјског значаја...) - Присуство дивљих депонија на територији града Сомбора - Проблеми са водоснабдевањем и чистом пијаћом водом у селима - Недовољна повезаност и проток информација између носилаца туристичке понуде - Слабо теуће одржавање културних добара у државном власништву (непридржавање свих одредаба Завода за заштиту споменика културе о рестаурацији, конзервацији, адаптацији, санацији, ревитализацији и реконструкцији заштићених објеката) - Недовољна искоришћеност локалних брендова у туризму (несертификовани производи)
--	---

<p>телекомуникациона и туристичка) опрењеност</p> <ul style="list-style-type: none"> - Културне, привредне и забавне манифестације - Развијен ловни, риболовни, бициклички, етно и манифестациони туризам 	<ul style="list-style-type: none"> - Недефинисан имиџ и бренд Града Сомбора - Недовољна заступљеност локалне гастрономије у угоститељској понуди - Недовољна медијска заступљеност локалне понуде производа и услуга у туризму <ul style="list-style-type: none"> - Слаб линијски међумесни и погранични аутобуски, железнички и водни саобраћај - Слаба видљивост манифестација и њихова неусклађеност са годишњим календаром приредби Туристичке организације Војводине (ТОВ) и Туристичке организације Србије (ТОС) - Мали број инфо пунктова и недовољно савременог промотивног материјала - Неискоришћеност Дунава као пловног Коридора VII за развој крузинг и наутичког туризма <ul style="list-style-type: none"> - Недовољна искоришћеност могућности за конкурисање код фондова за финансирање пројеката прекограничне сарадње - Неискоришћеност термалних вода и лековитог блата у бањском и Spa&Wellness туризму - Недиференцираност туристичких производа <ul style="list-style-type: none"> - Немогућност развоја пословног туризма због премалих капацитета за веће скупове (састанке, конференције, конгресе, семинаре и остале пословне догађаје) - Већи број некатегорисаних сеоских домаћинства - Загађење животне средине услед неадекватних филтера на постројењима у ВУ „Протеинка“ Сомбор - Недовољно коришћење потенцијала ТО Сомбор за увезивање туристичке понуде
---	--

МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> - Неформално обазовање, обуке за интерпретацију природног и културног наслеђа, писање пројеката за конкурисање код међународних организација за њихово финансирање - Ревитализација културних добара са акцентом на каштеле - Коришћење аутохотних обележја и симбола (фијакер, ритски јелен, слика „Битка код Сенте“, разбији за ткање дамаста у Бездану, стапарски ћилим...) ради креирања жељеног имиџа и бренидрања у туризму - Укључивање робних марки и брендираних производа (сомборски сир, стапарски ћилим, бездански дамаст, лемешкикулен...) у организовану туристичку понуду - Увођење локалних гастрономских специјалитета у редовну ресторанску понуду - Развијање туризма преко активности „на отвореном“ – „out door activities“ (шетње, радионице на отвореном, бициклизам, “hiking”, “free climbing” у резервату природе) - Изградња и опремање пристана за туристичке бродове – крузере и марине у Бездану - Изградња аутокампа и „глампинга“ на Трочеји - Итензивирање рада на пројектима прекограничне сарадње са Мађарском и Хрватском - Повезивање локалних занатлија са ЈП „Војводинашуме“ (јавно-приватно партнерство) у циљу опремања кључних локалитета (Карапанџа и други) - Подстицање развоја заната у оквиру сувенирске понуде - Привлачење нове циљне групе-дигиталних номада (смештај, услови 	<ul style="list-style-type: none"> - Одлив висококвалитетног кадра - Ниска стопа наталитета и лоши демографски трендови (старење становништва) - Стагнација у неформалном образовању, нарочито у области анимације и интерпретације у туризму - Премало аплицирања на конкурсе и мали број пројеката уз њихову спору или никакву реализацију (добра идејна решења, која нису преточена у пројекте или се пројекти не реализују) - Нерешени имовинско правни односи (каштели, државна имовина у заштићеним подручјима на којима су приватне куће и викендице, Велика чарда на Дунаву...) - Неконкурентност туристичке понуде у односу на суседне земље (Хрватска и Мађарска) - Недовољна заинтересованост носилаца активности на локалном нивоу за развој туризма (пружаоци услуга у приватном смештају, одсуство локалне гастрономске понуде у угоститељским објектима, неодлучност при прикључењу постојећим и креирању нових тематски културних рута) - Необједињена (уситњена и неповезана) туристичка понуда Града - Ретка истраживања туристичког тржишта према циљним групама и тржишним сегментима (испитивање ставова корисника услуга) - Недовољна искоришћеност фондова прекограничне сарадње са Мађарском и Хрватском - Скромна међусекторска сарадња - Заосталост саобраћајне, комуналне и туристичке инфра и супраструктуре - Недостатак средстава за развој локалне и међународне

<p>рада, радни простор, доживљај...)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Развијање органске производње локалних пољопривредних производа и њихово пласирање у форми тзв. „Сомборске корпе“ - Интегрисање више мањих у једну већу туристичку манифестацију или осмишљавање нове која би се састојала из више постојећих манифестација са атрактивнијим атеунтичним садржајима - Развијање туризма индустријског наслеђа (рута дамаста, преводнице, млинови, сушаре...) - Унапредити сувенирску понуду - Унапредити презентацију слике „Битка код Сенте“, одредити време презентације и омогућити приступ посетилаца санитаријама <ul style="list-style-type: none"> - Покретање развоја бањског, здравственог (естетска хирургија, стоматологија), Spa&Wellness туризма у Бездану - Развијање пословног туризма (изградити конгресни центар у оквиру библиотеке) - Укључивање винара и виноградарара из Кљајићева, Риђице и Сомбора у вински пут (укључити регистрована домаћинства у регионалне и националне културне руте и креирати нове) - Инвестирање у промоцију Горњег Подунавља - Промовисање културних добара кроз ревитализацију објеката, оживљавање старих и осмишљавање нових активности (музички концерти на старим инструментима, музика XIX века уз костимиране плесаче, евоцирање историје етничких група кроз изложбе одеће и опреме, прикази старих и заборављених обичаја и заната...) 	<p>инфраструктурне мреже</p> <ul style="list-style-type: none"> - Загађење природне средине због неуређених депонија, лош квалитет пијаће воде на селима - Пасивност у оквиру тематске туристичке руте Путеви Дамаста – индустријско наслеђе - Неизбрендирани производи: стапарски ћилим, бездански дамаст, сомборски сир... - Привремени и повремени рад фијакерске службе - Одсуство анимације и интерпретације културног наслеђа - Недовољан број туристичких водича, посебно ван енглеског говорног подручја - Непостојање рецептивне туристичке агенције - Мали број финансираних пројеката из области туризма од стране државних и фондова АПВ - Ниска куповна моћ домаће туристичке тражње
---	--

<ul style="list-style-type: none"> - Подржавање приватних инвестиција у развој саобраћаја за потребе туризма (комби и аутобуски превоз, пловила за речни и каналски туризам, “rent-a-car” служба...) - Подржати све услуге и садржаје који утичу на продужење боравка гостију и већу потрошњу (веза град-природа-пољопривреда-екологија-село) - Подржати отварање хостела у Сомбору - Интегрисати туристичку понуду са Апатином, Оџацима, Бачом, Бачким Петровцем и Бачком Паланком - Оснивање тематских паркова и Панонског парка мира, као својеврсног инкубатора за разне облике едукације, изложби и слично кроз концепт мира кроз туризам - Развијање партнерства између државних/локалних органа и локалне привреде (заједничке активности на пројектима, маркетингу, побољшање инфра и супраструктуре...) 	
--	--

3.9. Заштита животне средине и енергетска ефикасност

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> - Квалитет пијаће воде у урбаној средини - Постројење за пречишћавање отпадних вода из урбане средине на бази биолошког поступка - Удаљеност индустријске зоне (јужни део града) од изворишта „Јарош“ <ul style="list-style-type: none"> - Дунав са својим акватичним екосистемом - Остале површинске воде: река Мостонга, река Плазовић, Бајски канал, Чонопљанско језеро, канал Дунав-Тиса-Дунав - Природно лечилиште у Бездану - Специјални резерват природе „Горње Подунавље“ <ul style="list-style-type: none"> - Богатство специјског фонда 	<ul style="list-style-type: none"> - Лош квалитет пијаће воде у руралним срединама (остала насељена места) - Неизграђеност система за регулисање отпадних (канализациони систем и постројења за пречишћавање воде) и атмосферских вода у руралним срединама - Непотпуност система за регулисање отпадних и атмосферских вода у урбаној средини <ul style="list-style-type: none"> - Стање водотока Мостонга - Недостатак бројних елемената система интегрисаног управљања отпадом - Велики проценат загађујућих материја у ваздуху у зимском периоду / употреба фосилних горива у грејању <ul style="list-style-type: none"> - Повећана девастација квалитета

<ul style="list-style-type: none"> - Велики проценат територије Града је пољопривредно земљиште - Висок бонитет пољопривредног земљишта - Реални потенцијали за коришћење обновљивих извора енергије - Гасификација у урбаној средини / нова топлана <ul style="list-style-type: none"> - Потенцијал за интегрисану производњу хране и енергије - Прва производња биодизела на територији Републике Србије - Географски положај и разуденост града - Локални институционални, секторски и стручни капацитети - Историја града Сомбора као града са највише зеленила у Републици Србији. 	<p style="text-align: center;">земљишта и вода</p> <ul style="list-style-type: none"> - Неадекватно коришћење природног простора под заштитом и планираним за стављање под заштиту <ul style="list-style-type: none"> - Угроженост и осиромашење биодиверзитета у СРП „Горње Подунавље“ - Недовољна пошумљеност (свега упола од прописаног) - Употреба великих количина хемијских средстава у пољопривреди и изражен проблем са одлагањем амбалаже употребљених агрохемикалија; - Остарели дрвореди и смањење површина под зеленилом у урбаној средини - Слаба искоришћеност обновљивих извора енергије (ОИЕ) - Енергетска неефикасност зграда јавне намене - Неадекватно управљање природним непогодама (доминантно суше и поплаве) и неразвијен систем за прилагођавање на климатске промене - Непостојање интегрисаног система праћења, евалуације и мониторинга квалитета и стања животне средине и умреженог јединственог информационог система (укључујући и ГИС) у области животне средине и енергетске ефикасности - Непостојање локалних акционих планова/програма за све области животне средине.
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> - Процес прикључивања Републике Србије ЕУ - Европске и међународне иницијативе / планови / програми / процеси / покрети у области заштите животне средине и енергетске ефикасности - Европски претприступни фондови, остали програми међународне 	<ul style="list-style-type: none"> - Изостанак интеграције питања животне средине и енергетске ефикасности у остале јавне политике - Неусклађеност секторских политика и недовољна институционална сарадња на свим нивоима - Пољопривредна производња окренута само профиту

<p>помоћи, републички и покрајински фондови</p> <ul style="list-style-type: none"> - Развој тржишта „зелених послова и зеленог предузетништва“ - Повећана тражња за енергијом у региону – потенцијал биомасе - Развој иновације зелених технологија у области животне средине и енергетске ефикасности <ul style="list-style-type: none"> - Водоток и екосистем реке Дунав <ul style="list-style-type: none"> - Дунавска стратегија - Паневропски коридор VII - Успостављање UNESCO прекограничног резервата биосфере „Мура-Драва-Дунав“ <ul style="list-style-type: none"> - Близина Хрватске и Мађарске / близина ЕУ - Сарадња са суседним локалним самоуправама / посебно близина и сарадња са градом Суботица - Планирани Бачки регионални систем водоснабдевања - Формирање региона за управљање комуналним отпадом - Развој циклотуризма у региону и близина европских бициклистичких путева ЕуроВело 6, 11 и 13 - Развој транспорта (транспорт здраве хране у ЕУ) <ul style="list-style-type: none"> - Растући интерес за управљањем заштићеним природним добрима од стране локалне самоуправе и локалне заједнице - Јавно-приватна партнерства као модел сарадње и развоја. 	<ul style="list-style-type: none"> - Развој међународног транспорта и Паневропски коридор VII - Развој привреде у суседним локалним самоуправама мимо принципа одрживог развоја - Извори загађења из суседних локалних самоуправа <ul style="list-style-type: none"> - Неодрживе навике становништва у Републици Србији / неспремност да прихвати и примени иновације - Скупа почетна улагања за индивидуе у одрживе системе енергетске ефикасности <ul style="list-style-type: none"> - Недостатак приватних финансијских фондова за подршку инвестиција - Осиромашење друштва и његове негативне екстерналије - Недостатак финансија / економска криза - непоштовање закона и неефективна-неефикасна казнена политика - Неразвијеност партнерстава (пре свега јавно-приватних) - Положај животне средине и енергетске ефикасности у друштвеној агенди
--	--

4. ИНФРАСТРУКТУРА, УРБАНИЗАМ И КОМУНАЛНЕ ДЕЛАТНОСТИ

4.1. Карактеристике и анализа транспортне инфраструктуре

Развој саобраћајног система на подручју Града Сомбора подразумева просторну и функционалну уклопљеност свих видова саобраћаја заједно (путни друмски, железнички, водни и ваздушни) и сваког од њих појединачно према јединственом концепту. У наредном периоду Град Сомбор треба да постане значајно саобраћајно чвориште свих транспортних путничких и робних токова. Саобраћајни систем треба развијати уз подршку система безбедности саобраћаја чији је циљ да омогући саобраћај са минималним ризицима страдања учесника. Основни циљ развоја саобраћајног система је повећање приступачности и иницирање свеобухватног развоја.

Положај у пограничној зони је предност која омогућава бољу привредну сарадњу и пословне везе. Зато је отварање нових граничних прелаза и модернизација и повећање ефикасности постојећих важан предуслов који ће повећати проходност границе и допринети прекограничној сарадњи. Услед повољног положаја очекује се и нарастајући број саобраћајних захтева. Да би ови захтеви били реализовани треба осигурати добро димензионисану саобраћајну инфраструктуру која ће бити усклађена са најсавременијим захтевима у погледу безбедности учесника у саобраћају и екологије. Са циљем ефикаснијег функционисања безбедности саобраћаја неопходно је прикупљати, складиштити и анализирати податке о обележјима безбедности саобраћаја.

Стратегија развоја саобраћаја у оквиру Просторног плана града Сомбора огледа се у изградњи, реконструкцији и модернизацији саобраћајне инфраструктуре, изградњи и доградњи (постојећих) саобраћајних праваца, обилазница, раскрсница у друмском саобраћају, осавремењавању пруга у железничком саобраћају и поновном оживљавању појединих праваца, припреми конверзије војног аеродрома за путнички саобраћај мањих авиокомпанија, као и у већој искоришћеност постојећих пловних путева. Поред тога, веома је важан и развој мреже бициклических стаза како у насељеним местима, тако и повезивање бициклическим стазама до приградских насеља и до Дунава према Бездану односно Апатину. Стратешки развој свих видова саобраћаја подразумева и инсталисање капацитета који ће бити у оквиру ове функције, али и развоја пратећих области (туризма, развоја привреде и сл.), што значи да је на високом нивоу корелације са осталим функцијама.

Саобраћајни систем града и општине сачињавају следећи подсистеми:

- друмски систем саобраћајница
- железнички систем пруга
- водни систем канала
- ваздушни саобраћај

4.1.1. Путни-друмски саобраћај

Кроз подручје Града Сомбора пролазе следећи државни путеви:

а) - три државна пута IБ реда и то:

1. Део државног пута првог реда - IБ реда број 12: Келебија - Суботица - Сомбор - Оџаци - Бачка Паланка – Нови Сад – Зрењанин – Житиште - Нова Црња - државна граница са Румунијом (гранични прелаз Српска Црња),
2. Део државног пута IБ реда број 15: државна граница са Мађарском (гранични прелаз Бачки Брег) – Бездан – Сомбор – Кула – Врбас – Србобран – Бечеј - Нови Бечеј – Кикинда - државна граница са Румунијом (гранични прелаз Наково).
3. Државни пут IБ реда број 16: државна граница са Хрватском (гранични прелаз Бездан) – Бездан.

б) - два државна пута IIА реда и то:

1. Државни пут IIА реда, број 106 : Кљајићево – Бачки Соколац
2. Државни пут IIА реда, број 107: Сомбор - Апатин - Богојево.

в) У складу са Регионалним просторним планом АП Војводине утврђени су коридори путних праваца регионалног значаја : Стапар – Мали Стапар – Сивац; Каравуково – Оџаци – Стапар; Сомбор – Гаково - Растина; Риђица – граница са Републиком Мађарском; Јединствена обилазница око Бездана, Колута и Бачког Брега до граничног прелаза Бачки Брег (на правцу државног пута првог реда - ДП IБ реда број 16) и Бездан – гранични прелаз Бездан (неопходна је прекатегоризација овог граничног прелаза да се може користити и за теретни саобраћај).

г) Места у граду Сомбору су углавном повезана локалном путном мрежом:

- Л-405 Сомбор - Бачки Моноштор - Бездан
- Л-406 Чонопља - Сомбор - Гаково - Растина
- Л-407 Риђица - Станишић - Светозар Милетић - Чонопља - Кљајићево - Телечка
- Л-410 Апатин - Пригревица (веза са државним путем IБ реда број 12) - Стапар - Бачки Брестовац.

Циљеви развоја саобраћаја у области друмског саобраћаја су:

- изградња две обилазнице насеља, тј. деоница државних путева I реда на које се усмерава транзитни саобраћај из насеља;
- изградња нових и реконструкција деоница постојећих путних праваца регионалног значаја;
- изградња обилазница насељених места и 11 општинских путева;
- довођење постојеће путне мреже у задовољавајуће стање изграђености са адекватним нивоом саобраћајне услуге и
- унапређење безбедности свих учесника у саобраћају.

Прва обилазница је око Сомбора и повезује правце постојећих државних путева: делови државног пута првог реда - ДП ІБ реда број 12, Државни пут другог реда - ДП ІА реда бр.107 и Државни пут првог реда - ДП ІБ реда број 15 тако да се сви државни путеви тј. деонице истих завршавају на обилазници, односно почињу од исте. На овај начин ниједан државни пут не улази у градско језгро, тј. сав транзит је елиминисан из градског ткива. Планом се предвиђа изградња подвожњака или надвожњака за прелазе преко укрштања друмског и железничког саобраћаја (правац Суботица и Бездан), као и денivelисање планиране обилазнице при укрштању са железничким пругама и радијалним градским саобраћајницама.

Друга обилазница је на правцу државног пута првог реда - ДП ІБ реда бр.12 са утврђеним коридором источно од насељених места Дорослово и Српски Милетић која се наставља на обилазницу око насељеног места Оџаци.

У оквиру осталих насељених места јављају се потешкоће у одвијању саобраћаја јер долази до сукоба транзитних и интерних саобраћајних кретања па су планиране обилазнице око следећих насељених места:

- Стапара (на правцу државног пута првог реда - ІБ реда број 12);
- Светозара Милетића (на правцу државног пута првог реда - ІБ реда број 12);
- Телечке (на правцу државног пута другог реда) – за ову деоницу у току је израда плана детаљне регулације;
- Кљајићева (на правцу државног пута другог реда) – за ову деоницу урађен је план детаљне регулације.

Планиране насељске обилазнице не представљају измењену трасу државних путева. Нови саобраћајни капацитети ће омогућити висок ниво саобраћајних услуга и измештање транзитног саобраћаја кроз насељена места.

Изградњом регионалних путних праваца ка граничном прелазу Бачки Брег са јединственом обилазницом око Бездана, Колута и Бачког Брега; деонице од Риђице до граничног прелаза Риђица; и реконструкцијом и прекатегоризацијом општинског пута бр. 406 у регионални путни правац ка граничном прелазу Растина, оствариће се изузетно добра саобраћајна повезаност са Мађарском која ће отворити врата свим облицима прекограничне сарадње (саобраћај, привреда, туризам и др.).

Изградњом регионалног путног правца Бездан - гранични прелаз Бездан оствариће се боља повезаност са Републиком Хрватском. (овај правац је Државни пут ІБ реда број 16)

Циљеви развоја друмског саобраћаја који представља осовину функционисања свих активности у граду су: време путовања, цена транспорта, рационална мрежа у простору, могућности реализације од почетног ка коначном, утицаји на околину и повезивање ванградском саобраћајном мрежом. Овакви захтеви у суштини опредељују избор друмског саобраћајног система и мреже, који се и до садашњег времена развијао на основама планова и саобраћајних истраживања.

4.1.2. Бициклически саобраћај

На основу анализе бициклических кретања утврђује се мрежа бициклических стаза на градском нивоу. Планирана мрежа бициклических стаза је у функцији повећања обиманемоторних кретања.

Планирано решење бициклическог саобраћаја града представља радијални систем бициклических стаза, са једне стране улице, у првој фази, да би се у коначној фази градили бициклическе стазе и са друге стране улица, у складу са реалним могућностима.

Значајан концепт развоја бициклическог саобраћаја представља потребу повезивања планираних просторних структура спорта, рекреације и туризма на градском нивоу, па и шире. Значајно унапређење овог вида саобраћаја представља могућност изградње бициклических стаза уз приобаља канала Бездан - Врбас, са синтетичким рекреативних садржаја града са квалитетним ресурсима "Горњег подунавља". Веома је важан и развој мреже бициклических стаза како у насељеним местима, тако и повезивање бициклическим стазама до приградских насеља и до Дунава према Бездану односно Апатину.

Део дунавске бициклическе руте - Euro Velo руте бр. 6 (Атлантик - Црно море) налази се на територији Града Сомбора. Наведена траса иде уз српски део Дунава у дужини од 667 км и обележена је знаком "Euro Velo 6". У складу са тим, у оквиру овог простора дуж изграђених насипа планира се успостављање сегмента трансевропског система бициклических стаза међународни циклоридор бр. 6, који ће овим обликом саобраћаја повезивати све подунавске регионе.

Регионалним просторним планом АП Војводине, осим већ дефинисаних међународних бициклических стаза (EuroVelo 6), утврђене су и националне бициклическе стазе уз основну каналску мрежу Хидросистема Дунав - Тиса – Дунав. У планском периоду треба изградити бициклическе стазе по круни насипа у оквиру трансевропског циклоридора 6 (EuroVelo 6), националне и локалне бициклическе стазе и међусобно их повезати. Потребно је извршити истраживање могућности за имплементацију бициклических стаза ван насељених места. Ако се за то искажу одговарајући захтеви, бициклическе стазе је могуће градити у оквиру коридора државних и општинских путева.

4.1.3. Јавни превоз

Јавни превоз путника ће вршити полазни и пролазни аутобуси на радијалним правцима ка окружењу. Планирана је изградња аутобуске станице у ужем окружењу у суседству железничке станице, са свим потребним садржајима јавног превоза вишег стандарда. Уређење просторног комплекса планиране аутобуске станице ће се дефинисати планом детаљне регулације. Постојећа аутобуска станица на Селенчи ће бити од локалног значаја, као секундарна аутобуска станица, са преуређењем постојећег просторног комплекса у мешовите услужне функције.

4.1.4. Стационарни саобраћај

У робном транспорту друмски превоз ће због високог нивоа услуга у дужем периоду имати значајну улогу, али велики проблеми се поред организације, стварају код паркирања возила (камиона). За решавање овог значајног, комуналног проблема планом се предвиђа изградња терминала код Царине на индустријском путу у индустријској зони. Постоје могућности изградње паркиралишта и у другим деловима града, под условима које захтевају прописи о негативним утицајима на околину.

Стационарни (мирујући) саобраћај представља један од значајнијих комуналних проблема. Да би се решило паркирање и гаражирање путничких аутомобила, неопходна је примена критеријума и мера њиховог спровођења. То подразумева да се за изградњу пословних објеката, у складу са наменом и бројем запослених, услови изградња потребног броја паркинг места. У стамбеним зонама, у принципу, планира се једно паркинг место за стан. Као најрационалније решење, планирају се вишеспратне (јавне) гараже за чију реализацију град треба да дефинише конкретне активности. Планом је утврђен положај само оних јавних гаража без којих не могу да функционишу поједини делови града и одређени садржаји. Размештај и капацитет осталих гаража утврђиваће се регулационим плановима.

Саобраћај у мировању захтева и изградњу нових капацитета за стационирање путничких возила и то нарочито у оквиру централне зоне и око садржаја масовног окупљања. Око ових садржаја потребно је изградити и паркинг за бицикле, како оставка ових превозних средстава не би негативно утицала на нарушавање фасада и хортикултурног уређења.

Теретни паркинзи ће бити конципирани у оквиру радних зона, пре свега на простору индустријске зоне. Анализе су показале да за конституисање паркинг капацитета за теретни саобраћај постоје адекватни просторни и саобраћајни услови, као и сва пратећа инфраструктура.

4.1.5. Пумпне станице, сервиси и саобраћајни терминали

За правилно функционисање динамичког саобраћаја потребно је обезбедити пратеће садржаје и пунктове који ће омогућити опслуживање возила. Формирање садржаја за снабдевање возила погонским горивом спада у секундарне активности у домену саобраћаја. За дефинисање потребног броја и просторне дистрибуције терминала за снабдевање горивом у Сомбору, као њихово технолошко - капацитативна решења послужиће истражени параметри (степен материјализације, просторна и видовна расподела кретања, просторна дисперзија будућих путева, будућа класификација градских саобраћајница).

За дефинисање потребног броја и просторне дистрибуције терминала за снабдевање горивом у Сомбору, као њихово технолошко - капацитативна решења послужиће истражени параметри (степен материјализације, просторна и видовна расподела кретања, просторна дисперзија будућих путева, будућа класификација градских саобраћајница).

Изградња ових објеката није лимитирана ако постоје просторни и еколошки услови, с тим да се не угрозе основне функције у окружењу. Приоритет при избору локације бензинских станица на простору обухвата плана су улазно - излазни саобраћајни правци, као и при коридору градске заобилазнице. Постојећи капацитети терминала за снабдевање горивом се задржавају, сем бензинске станице на локацији у центру града, коју је неопходно дислоцирати у циљу заштите човекове животне средине и амбијента центра града, на планирану локацију у духу смерница плана.

4.1.6. Гранични прелази

Под објектима у функцији граничног прелаза подразумевају се објекти полиције, царине, надстрешнице за преглед возила, као и остали објекти за потребе граничног прелаза за друмски прелаз (објекти инспекције, шпедиције, магацини, експозитуре банке, поште, АМСС и сл., са свим пратећим објектима). Сви објекти у овој зони морају бити у функцији граничног прелаза (односно пратеће делатности), опремљени свом потребном инфраструктуром и изграђени према важећим прописима.

Ради повећања ефикасности саобраћајног система у АП Војводини потребно је у периоду до 2020. године изградити, модернизовати граничне прелазе Бездан (Батина) - друмски, речни, Бачки Брег (Херцегсанта) - друмски, Риђица (Гара) - друмски, Растина (Ђерпуста) - друмски.

- ГП Бачки Брег – друмски. Недовољног је капацитета и пропусне моћи па је у наредном периоду потребно извршити планску реконструкцију (предвидети адаптацију постојеће и изградњу нове саобраћајнице, одговарајућу путну инфраструктуру ка прелазу за промет теретних возила и нову комуналну инфраструктуру.
- ГП Бездан – друмски. Постоји иницијатива за изградњу унифицираних (типских) граничних прелаза, предлог просторног решења је урађен од стране Завода за урбанизам Војводине, који обухвата проширење саобраћајних трака којим би био решен проблем функционисања царинске, полицијске и других пратећих служби на прелазу. Изградња ће се вршити у складу са усвојеним планом детаљне регулације граничног прелаза Бездан ("Сл. лист Града Сомбора" бр. 6/2013).
- ГП Бездан – речни. Постојећа инфраструктура је на задовољавајућем нивоу, а зграда коју користе државни органи је стара и потребно је у будућем периоду извршити планску адаптацију као и уређивање подручја граничног прелаза.
- ГП Растина – друмски. Отворен 2018. године, искључиво намењен путничким возилима. Извршено је појачано одржавање деонице од пута Гаково – Растина до граничног прелаза у дужини од око 1,8 km. У току је израда пројектно техничке документације за појачано одржавање пута Гаково – Растина у дужини од око 4,6km

Ради повећања ефикасности саобраћајног система у АП Војводини потребно је у периоду до 2020.године изградити друмски гранични прелаз Растина (Ђерпуста), гранични прелаз Риђица - Гара (друмски) и потенцијални међународни железнички прелаз Бачки Брег - Херцегсанта.

На простору око постојећег неадекватног граничног прелаза на Дунаву код Бездана (гранични прелаз Република Србија – Република Хрватска), потребно је изградити објекте у функцији граничног прелаза са пратећим делатностима. Изградња ће се вршити у складу са усвојеним Планом детаљне регулације ("Сл. лист Града Сомбора" бр. 6/2013).

За постојећи гранични друмски прелаз са Републиком Мађарском - Бачки Брег (Херцегсанта) потребно је изградити објекте у функцији граничног прелаза са пратећим делатностима који морају бити опремљени свом потребном инфраструктуром и изграђени према важећим прописима. За гранични прелаз неопходна је израда Плана детаљне регулације уз добијене услове и сагласности свих надлежних органа и институција.

4.1.7. Железнички саобраћај

Иако је овај вид транспорта својим капацитетима и трошковима превоза много погоднији од друмског, због неорганизованог путовања од извора до циља (од врата до врата), знатно је изгубио на атрактивности у корист друмског транспорта.

Да би се железнички саобраћај у Србији, на територији Војводине, рехабилитовао и преузео водећу улогу, пре свега у робном транспорту, предвиђене су значајне промене постојећег система. Планом се предвиђа изградња железничких пруга за возове великих брзина на коридору постојећих од Београда преко Новог Сада до Суботице и повезивање европским системом "брзих пруга". Пруге ће се налазити у коридорима постојећих пруга и неће захтевати знатније интервенције у простору.

Просторним планом Републике Србије предвиђена је изградња једноколосечне пруге за гранични прелаз у Бачком Брегу или Риђици по постојећем пружном појасу уз минималне интервенције, док се планира електрификација пруга Сомбор - Суботица и Сомбор - Богојево - Винковци. Сам железнички чвор - станица Сомбор за путнички и теретни саобраћај је потребно модернизовати и рехабилитовати.

Укупна дужина железничке мреже у регији износи 329 км, од тога је у функцији само 168 км, а 161 км је ван функције.

Иако у садашњим условима железнички саобраћај има незнатну улогу у превозу путника, плановима Железнице Србије се (због високог нивоа услуга) предвиђа његово повећано учешће, посебно у приградском превозу који ће са друмским представљати јединствен систем.

На подручју Града Сомбора налазе се следећа железничка инфраструктура:

- Магистрална једноколосечна неелектрифицирана железничка пруга број 26: Суботица – Сомбор - Богојево - државна граница;
- Једноколосечна неелектрифицирана железничка пруга број 33: (Бечеј) - Врбас - Сомбор;
- Једноколосечна неелектрифицирана железничка пруга број 81: Сонта - Апатин фабрика – Стрилић - (Сомбор), тренутно ван функције;

- Коридори железничких пруга које су тренутно ван функције: Сомбор - Бачки Брег, Сомбор - Риђица и демонтиране пруге Оџаци - Стапар - Сомбор, на којим је 1978. године обустављен целокупан железнички саобраћај, с тим што су задржани коридори и планира се обнова;
- Матични индустријски колосек од станице Сомбор до индустријске зоне у Сомбору и пристаништа на каналу (део пруге Оџаци - Стапар - Сомбор, тренутно ван функције) на којем се врше само манипулативне радње за теретни саобраћај.

За развој железничког саобраћаја, на територији града Сомбора, постоји огроман потенцијал, јер је просторни концепт железничке мреже радијалан и рационално постављен у простору и трасе повезују сва насеља са градом и међусобно (изузев Растине, Телечке и Дорослова).

Према Просторном плану Републике Србије железница задржава сво земљиште на којем право коришћења има ЈП "Железница Србије" и коридоре свих раније укинутих пруга са циљем обнове уз претходно утврђену оправданост. Приликом активности на железничким пругама потребно прибавити услове од ЈП "Железница Србије" која је задужена за одржавање и развој железничке мреже.

Град Сомбор настојаће у наредном периоду да врши медијацију и договоре са надлежним републичким инстанцама са циљем унапређења железничке инфраструктуре.

4.1.8. Водни саобраћај и капацитети наутничког туризма

а) Ресурси реке Дунав, каналски ресурси и пловидба

У концепту развоја водног саобраћаја посебан значај има развој коридора VII, односно Дунава, који као стратешки правац треба да постане стециште највећих транспортних токова Србије. Један од стратегијских циљева је укључивање каналског саобраћаја Хидросистема ДТД, преко реке Дунав, у европски систем саобраћаја. На основу предложене класификације лука, лука у Сомбору је сврстана у групу националних лука коју организационо и оперативно треба интегрисати са логистичким центром регионалног нивоа. Наутички садржаји на територији града Сомбора планирани су на каналу ОКМ ХС ДТД. Планирано је интензивирање водног саобраћаја унапређењем постојеће мреже пловних путева, чишћењем и одржавањем пловних путева, ревитализацијом и отварањем преводница.

Мрежа речне и каналске мреже на територији региона Сомбор је заступљена са:

- Реком Дунав 66,00 км
- Канал Бездан - Врбас и
- Хидросистем ДТД 203,00 км што је укупно 269,50 км.

Саставни део пловне мреже (пловних путева) чине теретна и путничка пристаништа.

Сомбор тренутно нема никакво пристаниште у индустријској зони. Планирано је пристаниште у оквиру логистичког центра у Плану детаљне регулације на простору индустријске зоне у Сомбору, блокови 102, 103, 114 115 и 127 ПГР05 (Службени лист Града Сомбора 6/2013).

Водни саобраћај треба да се афирмише и да у будућности постане један од носилаца привредног развоја подручја. Услови пловидбе на Дунаву и каналима ДТД морају се побољшати у складу са европским плановима развоја водног транспорта.

За развој водног саобраћаја посебно је значајна близина и добра саобраћајна повезаност Сомбора са међународним пловним путем – коридор VII - река Дунав и међународним лукама Богојево и Апатин. Све садржаје и програме развоја у оквиру обале пловног пута реке Дунав треба ускладити са Правилником Дунавске комисије.

Потребно је у складу са обавезама и препорукама Дунавске комисије предузети одговарајуће мере у оквиру критичних сектора Дунава (Бездан км 1433-1425, Сига Казук км 1422.2-1414.9) на којима је потребно извршити регулационе радове у кориту, у циљу одржавања пловности захтеване категорије пловног пута VIc. Приликом изградње објеката у оквиру пловног пута Дунав, услове треба тражити од Дирекције за водне путеве, која је задужена за одржавање и развој пловних путева.

Водни саобраћај треба да се афирмише у наредном периоду, захваљујући пловним путевима ХС ДТД којима ће се остварити веза са европским системом саобраћаја на унутрашњим пловним путевима. Унапређење и развој водног транспорта треба планирати рехабилитацијом унутрашњих пловних путева са обезбеђењем чишћења, продубљивања, сигнализације и одржавања, реконструкцијом, изградњом и модернизацијом луке, ревитализацијом и отварањем преводнице Бездан, изградњом и увођењем речног информационог система и изградњом марина на пловној мрежи.

Национална лука у Сомбору се налази јужно од насељеног места Сомбор на каналу Врбас-Бездан и предвиђено је да организационо и оперативно буде интегрисана са одговарајућим логистичким центрима регионалног нивоа. Планирано је мање пристаниште за генералне терете као саставни део логистичког центра. Националну луку је потребно реконструисати, модернизовати и опремити савременом механизацијом за претовар различитих врста робе са побољшаним пристанишним постројењем.

б) Каналска мрежа

Каналска мрежа је подељена површински на сливове и функционално на неколико категорија (главни и канали II и III реда). Цела територија Града је испресецима каналима, мада је та испресецима неравномерна. Велика густина канала је на потезу Сомбор – Чонопља - Станишић, Риђица – Гаково - Сомбор, подручје источне Градине и атар источно од Стапара. Мања густина канала је на подручју од Бездана, Колута, Бачког Брега до Бајског канала. Појас ограничен Плазовићем, каналом Врбас - Бездан и линијом Сомбор – Гаково -Риђица је скоро без канала, као и део града источно од линије Станишић - Светозар Милетић – Чонопља - Кљајићево.

Од основне каналске мреже водотока и канала на посматраном подручју се налази: Бајски канал, канал Пригревица – Бездан, део канала Оџаци - Сомбор од км 6+060 до км 27+400, део канала Врбас - Бездан од км 38+800 до 80+800, као и хидротехнички објекти: преводнице Бездан и Сомбор, црпне станице Бездан I и II, водозахватна устава Бездан и устава Српски Милетић и

сигурносне уставе Шебешфок и Чешка Ђуприја. Сигурносна устава Чешка Ђуприја има своју улогу за време одбране од поплава.

в) Капацитети наутичког туризма

Као посебан туристички капацитет за допуну комплетне понуде овог простора (путовање са туристичком сврхом), планирана је изградња марине код Бездана (на каналу Врбас – Бездан) и комплекса наутичког туризма у Барачкој са свим потребним садржајима у складу са међународним прописима и захтевима. У коридору међународног водног пута Е 80 – Дунав предвиђено је путничко пристаниште на локацији "Бездан" – р km 1425, лево.

Планирана је изградња марине ван границе грађевинског реона насеља Бездан, у непосредној близини његове западне границе. Изградња ће се вршити у складу са правилима уређења и грађења датим у Плану детаљне регулације марине код Бездана ("Сл. лист општине Сомбор", бр. 3/2008).

Постоји могућност формирања објеката наутичког туризма и на другим локалитетима где за то постоје одговарајући услови, а према условима надлежних институција и у складу са законском регулативом (уз израду пројектне документације и студија оправданости). У документу АП Војводине, Покрајинског секретаријата за привреду, под називом "Студија мреже марина на Дунаву" испитана је и аргументована позиција марине код Бездана, као изразити потенцијал за наутички туризам и истовремено погодна локација за марину.

4.1.9. Ваздушни саобраћај

Сомборски аеродром осмишљен је као цивилни аеродром општег типа, који би могао бити једно од чворишта у регионалном систему ваздушних лука, првенствено за путнички саобраћај (чартер летови), мањих авиокомпанија. Погодности које град Сомбор има по свом географском положају пружају знатне могућности за развој ваздушног саобраћаја. Постојећи војни аеродром са полетно-слетном стазом 1800м x 60м пружа могућности за преуређење за цивилни саобраћај. Ово ваздушно пристаниште било би у рангу секундарног пристаништа (аеродрома) у Србији и покривало би регион Западнобачког округа.

Као потенцијална идеја за овакав пројекат виђена је пренамена/реструктурирање војног аеродрома (југозападно од насељеног места Сомбор) под управом министарства одбране у цивилни аеродром општег типа који ће бити чвориште у регионалном систему ваздушних лука, првенствено за путнички саобраћај (чартер летови), мањих авиокомпанија. Положај аеродрома може бити значајан и са гледишта садашње и будуће туристичке и пословне понуде Града Сомбора с обзиром на близину атрактивних природних, туристичких локалитета и насеља и може се укључити у регионалну понуду.

Ипак, овакав пројекат мора бити планиран и договоран са републичким инстанцама, будући да представља велики финансијски, политички и инжењерски подухват.

Важно је поменути и спортско летелиште "Cora" које се налази у атару западно од Сомбора, у близини пута за Бачки Моноштор, уз десну обалу канала Врбас-Бездан са полетно-слетном стазом дужине 500 м и ширине 20 м.

4.1.10. Карактеристике мултимодалног саобраћаја, интермодалних технологија, логистике, са могућношћу развоја на територији Града Сомбора

Мултимодални транспорт је слабо развијен и преваходно се идентификује са транспортом контејнера у интерконтиненталном саобраћају.

На територији Града Сомбора планиран је регионални логистички центар са интермодалним терминалима. Локација логистичког центра се налази на изузетно повољној стратешко- географској и саобраћајној локацији у индустријској зони. Налази се у непосредној близини канала Врбас - Бездан, у близини државног пута првог реда ДП број 18 (ІБ реда број 12), а од планираног аеродрома је удаљена око 5 km. Планирана обилазница око Сомбора пролазиће кроз средишњи део индустријске зоне. Планирана је ревитализација постојећег индустријског колосека од станице Сомбор до индустријске зоне у Сомбору и пристаништа на каналу који ће бити у функцији логистичког центра са интермодалним терминалом. За потребе интермодалног транспорта је неопходна модернизација и опремање железничке инфраструктуре потребном опремом за обављање робних манипулација. Националну луку у Сомбору је потребно реконструисати, модернизовати и мултимодално оријентисати тј. организационо и оперативно интегрисати са логистичким центром, а пловне путеве конкурентно укључити у мрежу интермодалног транспорта.

Основне функције планираног логистичког центра са интермодалним терминалима на територији Града Сомбора треба да буду:

- Услуге локалног, даљинског и транзитног транспорта;
- Обављање претоварних, сабирних, дистрибутивних и складишних функција према захтевима ужег и ширег гравитационог подручја;
- Формирање савременог пословно-информационог центра.

Логистички центар са интермодалним терминалима у Сомбору са својим садржајима представљаће основу за развој и значајно чвориште мултимодалног саобраћаја.

Основни циљ у развоју саобраћаја је повезивање свих видова који могу да подстакну привредне активности на територији града Сомбора (изградња логистичког центра) и свеобухватни развој Града Сомбора као једног од пограничних градова.

На територији Града Сомбора планиран је према плановима вишег реда, регионални логистички центар са интермодалним терминалима.

4.2. Карактеристике и анализа водопривреде и водопривредне инфраструктуре

4.2.1. Водопривредна инфраструктура

Основни циљ је снабдевање водоуређење, заштита и коришћење интегралних водопривредних система и усклађивање са заштитом животне средине и осталим корисницима у простору, ради заштите вода и заштите од вода.

4.2.2. Снабдевање водом

Оптимална дугорочнија оријентација снабдевања водом становништва представља изградњу регионалних и међурегионалних водоводних система у који би били интегрисани и постојећи водоводни системи. Планирана су два будућа микрорегионална система водоснабдевања. Рокови за израду ових система су 2020.година.

Први је водоводни систем "Сомбор" који покрива насеља: Сомбор, Чонопља, Кљајићево, Телечка, Светозар Милетић, Алекса Шантић, Стапар и Дорослово. Извориште је "Јарош" у Сомбору, где је поред проширења изворишта предвиђено и проширење постројења за прераду воде (ППВ). За водоводни систем "Сомбор" је израђена пројектно техничка документација и изведени су радови на деоници Сомбор – Чонопља – Кљајићево, и Чонопља – Светозар Милетић и Сомбор – Лугово и радови на доградњи фабрике воде на изворишти „Јарош“. У току су радови на деоници Лугово – Стапар, Стапар – Дорослово и изградњи бустер станице у Светозар Милетићу.

Други је водоводни систем "Бездан" који покрива насеља: Бездан, Бачки Моноштор, Колут, Бачки Брег, Гаково, Радину, Станишић и Риђицу. Извориште је "Бездан" у Бездану где је поред проширења изворишта предвиђено и проширење постројења за прераду воде (ППВ).

Концепција снабдевања насеља водом заснована је на развоју регионалних система, као најповољнијих са аспекта експлоатационих трошкова и аспекта обезбеђења сигурне и квалитетне дистрибуције. Основу развоја будућих регионалних система за снабдевање водом чине заштићена изворишта подземних и површинских вода. Принцип је да се до рационалних и еколошки прихватљивих граница искористе локална изворишта подземних и површинских вода, а да се тек након тога регионалним системима допрема само недостајућа вода што значи да сва локална изворишта у насељеним местима и даље остају у функцији и после изградње регионалних система водоснабдевања.

У складу са Регионалним просторним планом АП Војводине, у планском периоду очекује се формирање Бачког система који је један од пет регионалних система. Чине га насеља Града Сомбора и насеља општина Апатин, Оџаци, Бач, Кула, Мали Иђош, Бачка Топола, Врбас, Србобран, Бечеј и Нови Бечеј. Основно извориште овог система су алувијалне издани Дунава на сектору од Бездана до Богојева и коришћење вода основног водоносног комплекса. За задовољење потреба насеља у Бачком систему могу се користити и речне воде Дунава (непосредно или упуштањем у подземље), уколико им је квалитет задовољавајући. Систем би се

формирао од централног постројења за комплетан третман воде, са базирањем на ресурс подземних вода и – или речне воде Дунава, и изградња магистралних повезних цевовода до свих општина у систему. Потенцијално извориште овог регионалног система водоснабдевања налази се на територији општине Апатин, на локацијама "Буџак" и "Месарске ливаде".

На основу "Генералног пројекта снабдевања водом насеља општине Сомбор са претходном студијом оправданости" предвиђена су два будућа микрорегионална система водоснабдевања:

Након извођења дела деоница магистралних водовода, остављена је могућност да мања насељена места (Растина и Риђица) водовод добију са оба система.

Магистрални везни цевоводи за водоводни систем "Сомбор" за које је потребно обезбедити коридоре поред саобраћајница су: Сомбор ("Јарош") - Чонопља, Чонопља - Светозар Милетић - Станишић, Станишић-Риђица, Чонопља - Кљајићево, Кљајићево - Телечка, Сомбор (инд.зона) - Стапар, Стапар - Дорослово.

Магистрални везни цевоводи за водоводни систем "Бездан" за које је потребно обезбедити коридоре поред саобраћајница су: Бездан - Бачки Моноштор, Бездан – Колут - Бачки Брег, Бездан -Гаково, Гаково - Растина и Растина - Риђица.

Предвиђена је и изградња везних цевовода од Сомбора према приградским насељима: Ленија; Градина и Радојевићи; Козара; Ненадић, Билић и Ранчево. По изградњи оба водоводна система "Бездан" и "Сомбор" предвиђена је и изградња магистралног везног цевовода водовода уз коридор поред саобраћајнице Риђица-Станишић, чиме би се ова два система повезала у прстен.

Будући микрорегионални системи водоснабдевања ће бити усаглашени или ће бити део "Бачког" регионалног система водоснабдевања са регионалним извориштем вероватно у Апатину и због тога је важно да се ради повезивања са планираним регионалним извориштем у Апатину предвиди и резервише, поред осталог, коридор за магистрални цевовод поред пута Апатин - Сомбор, Сомбор - Кљајићево и Кљајићево - Сивац.

Садашња мрежа водовода прошириће се у свим насељима, укључујући и Сомбор, а такође ће бити неопходно и замена и реконструкција поједних деоница мреже, изградња резервоарског простора (могуће и водоторњева).

У области водоснабдевања Водопривредном основом Републике Србије ("Сл. гласник РС" бр. 11/2002) планирано је да специфична потрошња у градским водоводима 2020. године за становништво достигне 400 л/дан по становнику, а укупно 600 л/дан по кориснику узимајући и друге потребе водоснабдевања (привреда и остале потребе). Најновије тенденције у повећању цене воде свакако ће утицати да се норма потрошње смањује. Верује се да ће се она зауставити у домаћинствима на величини од 200-250 л/станов./дан, а дотле ће бити и испод ове вредности.

Посебан проблем који треба решити у будућности за насељено место Сомбор и евентуално и за остала насеља јесте доследна селекција потрошача који треба да снабдевају водом највишег квалитета из водовода. Ту спада становништво, установе, индустрија

укомпонована у градско ткиво, прехранбена индустрија, док остале индустрије које не захтевају воду највишег квалитета не треба да су прикључене на водоводни систем, већ да своје потребе задовољавају водом нижег квалитета, из водотокова. С тим у вези неопходно је водити рачуна о просторном распореду индустрије тако да се "прљаве" индустрије лоцирају ближе водотоцима, а да се чисте индустрије лоцирају ближе насељима како би могле бити наслоњене на месне водоводне системе.

4.2.3. Одвођење отпадних вода и атмосферских вода

По важећим Плановима генералне регулације свих 15 насељених места на територији Града Сомбора, који су усвојени 2008. године, предвиђено је одвођење отпадних и ППОВ за свако насељено место појединачно, односно да сва насељена места по питању одвођења отпадних вода функционишу као засебни системи.

С обзиром на примећен тренд опадања привредног развоја и смањења броја становника у већини насељених места, што потврђују и прелиминарни подаци Пописа становништва, домаћинстава и станова у Републици Србији 2011. године, као и на основу препорука других планских докумената РС, урађен је "Генерални пројекат сакупљања, одвођења и пречишћавања отпадних вода насеља на територији Града Сомбора са претходном студијом оправданости" у циљу разматрања могућности регионализације канализационих система за отпадне воде једног, два или више насеља и провере оправданости изградње ППОВ за свако насељено место.

У зависности од потреба и економских могућности, односно ако се настави негативан тренд развоја насељених места и даљи пад броја становника, разматраће се и најоптималније од четири варијантна решења предвиђена Генералним пројектом које подразумева да:

- Насеље Кљајићево, Чонопља и Телечка имају један заједнички систем сепаратног канализационог са ППОВ у Кљајићеву;
- Насеље Стапар и Дорослово имају један заједнички систем сепаратног канализационог са ППОВ у Дорослову;
- Насеље Бездан, Колут и Бачки Брег имају један заједнички систем сепаратног канализационог са ППОВ у Бездану;
- Остала насеља имају свако посебно одвођење отпадних вода и сопствене ППОВ.

Планом су дефинисане дуж саобраћајница трасе магистралних цевовода регионалних система канализације за отпадне воде као и локације за постројења за пречишћавање отпадних вода за насеља. ППОВ нису предвиђена у насељима Чонопља, Телечка, Стапар, Бачки Брег и Колут, док су у свим осталим насељима предвиђена. Сомбор има изграђено ППОВ са локацијом јужно од града. Магистрални цевоводи за које је потребно обезбедити коридоре су: Чонопља - Кљајићево, Телечка - Кљајићево, Стапар - Дорослово и Бачки Брег - Колут - Бездан. За насеље Алекса Шантић потребно је обезбедити трасу одводног колектора до мелиорационог канала 300, у дужини око 6,3 км.

Посебан проблем заштите животне средине, а посебно водоводних система и водних ресурса представља премошћавање садашњег стања мале канализационе града и насељених места и будућег периода потпуне изграђености канализације за отпадне воде. Неопходно је прописати изградњу кућних уређаја за пречишћавање отпадних вода индивидуалних кућа као прелазно решење за једно насеље у ком се канализација налази у развоју. Ово прелазно решење са кућним уређајима примењивати само као привремено, а обавезно је настојање да се изгради канализација за отпадне воде у сваком насељу. Код приградско-салашких насеља и викенд насеља овакав начин канализације вероватно ће бити трајно решење. Изградња мреже регионалне канализације за отпадне воде подразумева и изградњу препумпних станица.

Град Сомбор нема у задовољавајућем обиму решено одвођење атмосферских вода. Због тога је потребно извршити реконструкцију, санацију и повећање капацитета постојеће мреже атмосферске канализације. У деловима насељеног места Сомбор са већим степеном изграђености где се одводњавање врши само отвореним каналима што је недовољно, као и у деловима где уопште није решено одвођење оборинских вода, потребно је изградити адекватну кишну канализацију. Потребно је изградити нове колекторе за одвођење кишних вода са градског подручја које за сада није покривено зацељеном кишном канализацијом, као и реконструкцију постојећих колектора малог капацитета и лошег стања.

У насељеним местима где је атмосферска канализација решена системом отворених канала потребно је у зони ужег центра насеља изградити зацељену одводну мрежу.

Кишну канализацију конципирати за меродавне услове (временски пресек, урбанизованост простора, рачунска киша итд.), а етапно реализовати тако да се изграђени делови рационално уклапају у будуће решење.

4.2.4. Мелиорација (одводњавање, наводњавање)

Полазиште за техничка решења у домену хидротехничких мелиорација је ревитализација постојећих мелиорационих система. Будући системи се планирају као интегрални мелиорациони системи (одводњавање, наводњавање, заштита од спољних вода), са свим мерама хидротехничких и агротехничких мелиорација.

Системи за одводњавање реализују се тако да се уклапају у решења интегралног уређења простора, при чему се води рачуна о потреби касније доградње и система за наводњавање.

Уређење отворених канала и регулационих радова на простору обухваћеног Планом, биће дефинисано изградом одговарајуће пројектно-техничке документације и претходним условима Јавног водопривредног предузећа "Воде Војводине" - Нови Сад.

На земљишту које припада каналу не могу се градити било какви објекти нити се оно сме запоседати. Начелно се могу планирати привредни објекти, пристаништа-стоваришта, објекти за спорт, рекреацију и туризам, под условом да не угрожавају функционалност канала.

Не планира се значајније проширење система за одводњавање, већ само одржавање (чишћење од замуљења и растиња) и евентуалне реконструкције постојећих. На пољопривредним

површинама на којима је потребно вршити наводњавање усева, могуће је двонаменско коришћење постојећих канала система за одводњавање, односно уз њихову реконструкцију могуће је њихово коришћење и за наводњавање. За све објекте који се буду градили на овим системима дефинисаће се водни услови и ускладити изградња са потребама конкретних водних захтева.

Посебно се истиче потреба заштите квалитета воде канала ДТД, и с тим у вези проблем атмосферских, отпадних и свих осталих вода који на одговарајући начин мора бити решен.

Планирани развој у области одводњавања и наводњавања подразумева:

- Редовно одржавање и уредно функционисање до сада изграђених хидротехничких система (Хс ДТД и до сада изграђени делови регионалних хидросистема);
- Одржавање и обезбеђење функционисања постојећих система за одводњавање постепеним побољшањем тако да, на крају планског периода, буде у складу са Стандардима, критеријумима и нормативима ЈВП "Воде Војводине" за ову врсту радова, као и да стварне техничке карактеристике система за одводњавање буду доведене у склад са пројектованим хидромодулом, капацитетима црпних станица и устава, протицајним профилима у каналима, и др.;
- Повећање водозахватног капацитета на Дунаву (црпна станица "Бездан I" ради обезбеђења воде за магистралне канале Хс ДТД у Бачкој при ниским водостајима у Дунаву на локацији постојеће која је ван функције (у Барачком Дунавцу, у близини ц.с. Бездан II);
- Изградњу два подсистема у оквиру Регионалног хидросистема "Северна Бачка": подсистем "Плазовић" и подсистем "Телечка" (подсистем "Плазовић" је делимично изведен). Њихова основна намена је довод воде на лесни плато северне Бачке, првенствено за потребе наводњавања, али и друге потребе, као и побољшање квалитета живота становништва;
- Двонаменско коришћење постојећих канала система за одводњавање, односно уз њихову реконструкцију могуће је њихово коришћење и за наводњавање где је то хидротехнички могуће и оправдано са становишта водног режима и економије;
- Поправка и ревитализација постојећих заливних система;
- Повећање ефикасности одводњавања цевном дренажом, где је то потребно;
- Научно-истраживачки рад у правцу изналажења нових технологија и механизације за ефикасније и јефтиније одржавање и функционисање мелиорационих објеката ради снижавања трошкова по јединици одведене сувишне воде.

На делу водног подручја који је обухваћен Просторним планом Града Сомбора одводни канали се јављају као јединствен систем на нивоу простора обраде.

Каналска мрежа је подељена површински на сливове и функционално на неколико категорија (главни и канали II и III реда). Цела територија Града је испресецана каналима, мада је та испресецаност неравномерна. Велика густина канала је на потезу Сомбор-Чонопља-Станишић, Риђица-Гаково-Сомбор, подручје источне Градине и атар источно од Стапара. Мања густина канала је на подручју од Бездана, Колута, Бачког Брега до Бајског канала. Појас ограничен Плазовићем, каналом Врбас-Бездан и линијом Сомбор-Гаково-Риђица је скоро без канала, као и део града источно од линије Станишић-Светозар Милетић-Чонопља-Кљајићево.

На територији Града Сомбора постоје следећи системи заштите од поплава речних вода: насипи I и II одбрамбене линије дуж реке Дунава са заштитним шумама и насипи са објектима на Хс ДТД и реци Плазовић.

У оквиру граница обухвата плана, дуж реке Дунав изграђени су објекти (насипи) за заштиту од високих водостаја са вероватноћом појаве једном у 100 година (1% В.В. Дунава). Насипи друге одбрамбене линије штите подручје од узводних продора воде. На предметном подручју изграђени су секундарни насипи паралелно са левом обалом Бајског канала и канала Хс ДТД Пригревица-Бездан.

Целокупна површина Града Сомбора сем уског појаса у небрањеном делу између корита Дунава и насипа прве одбрамбене линије, обухваћена је системима за одводњавање (мелиоративна каналска мрежа са црпним станицама чиме се стварају услови за успешно одвијање пољопривредне производње). У границама обухвата плана налазе се следећи системи за одводњавање: "Северна Мостонга", "Телечка", "Жарковац", "Источна Градина", "Стапар", "Северна Јегричка", "ДТД Чичови-Милетић", "ДТД Буковац", "Плазовић", "Бездан-Бачки Брег", "Свилојево-Сонта", "Бездан острво", "Сига-Казук", "Купусина" и "Бездан-Бачки Моноштор". На наведеним системима за одводњавање постоји тренутно око 1.200 км канала за одводњавање различитих карактеристика на којима се налазе 950 цевастих пропуста, 200 мостова, неколико устава и изливних грађевина других хидротехничких објеката као што су: дикер код Сомбора и сифон код Малог Стапара. На два система постоје црпне станице за пребацивање вишкова воде у реципијенте, али се само ц.с. 9-8 "Бездан-Бачки Брег" налази на територији Града Сомбора. Површина система је 4.560 ha, локација је канал ОКМ, на електрични погон.

Од основне каналске мреже водотока и канала на посматраном подручју се налази: Бајски канал, канал Пригревица-Бездан, део канала Оџаци-Сомбор од км 6+060 до км 27+400, део канала Врбас-Бездан од км 38+800 до 80+800, као и хидротехнички објекти: преводнице Бездан и Сомбор, црпне станице Бездан I и II, водозахватна устава Бездан и устава Српски Милетић и сигурносне уставе Шебешфок и Чешка Ћуприја. Сигурносна устава Чешка Ћуприја имају своју улогу за време одбране од поплава.

У оквиру граница обухвата плана у функцији су следећи системи за наводњавање: ЗС "Стапарац", ЗС "Источна Градина", "Кронић", "Матарих", "Јурановић", "Жарковац", ЗС "Телеп", ЗС "Кенђија", ЗС "Чонопља", ЗС "Дорослово", ЈП "Војводинашуме".

4.2.5. Систем заштите од поплава

Неопходно је стално одржавање система за заштиту од поплава. Системи за одбрану од поплава решавају се у оквиру интегралних система водотока, уз примену хидротехничких и неинвестиционих мера. Хидротехничке мере подразумевају оптималан однос пасивних и активних мера заштите. Пасивним мерама угрожена приобална подручја бране се од поплава таласа линијским системима - насипима, регулацијама река, формирањем брањених касета. Евентуална реконструкција одбрамбене линије вршиће се у складу са оперативним планом одбране од поплава, као и са условима надлежног водопривредног предузећа.

Активне мере заштите представљају и каналски системи са управљачким уставима, којима се активно утиче на снижење поплавних таласа. Посебан значај даје се неинвестиционим мерама, односно мерама планске политике коришћења простора, којима се спречава градња објеката у угроженим зонама, чиме се зауставља даљи пораст потенцијалних штета од поплава.

4.3. Карактеристике и анализа енергетике и енергетске инфраструктуре

4.3.1. Енергетска инфраструктура

Развој енергетике и енергетске инфраструктуре треба да делује подстицајно на привредни развој, заштиту животне средине и интеграцију у регионално и европско тржиште енергије.

Концепција развоја енергетике подразумева ревитализацију, реконструкцију и модернизацију постојећих енергетских објеката у циљу сигурности, поузданости, смањења губитака, смањења негативних утицаја на животну средину, повећање удела коришћења расположивих потенцијала, рационализацију коришћења енергије и енергената на свим нивоима, повећање енергетске ефикасности, изградњу нових енергетских објеката, нарочито неконвенционалних извора енергије, изградњу преносних објеката за интерконективно трансгранично повезивање са државама у окружењу и изградњу нових енергетских објеката у складу са растућим потребама и обезбеђењу поузданог и квалитетног снабдевања енергијом и енергентима.

Рационална употреба квалитетних енергената и повећање енергетске ефикасности у производњи, преносу, дистрибуцији и коришћењу енергије код крајњих корисника у свим секторима потрошње захтева у првом реду технолошку модернизацију. Посебан приоритет представља повећање коришћења природног гаса и обновљивих извора енергије, коришћење нових енергетски ефикаснијих и еколошки прихватљивих енергетских технологија и уређаја и опреме за коришћење енергије.

4.3.2. Електроенергетска инфраструктура

Насеља на територији града Сомбора се електричном енергијом снабдевају следећим преносним далеководима који су у надлежности ЈП "Електро mreжа Србије" :

- ДВ 400 kV бр. 456 Сомбор 3 – Суботица - ДВ 110 kV бр.1012/1 Бајмок – Сомбор 3 - ДВ 110 kV бр.1012/2 Сомбор 3 – Сомбор 1 - ДВ 110 kV бр.132/1 Сомбор 3 – Црвенка - ДВ 110 kV бр.132/4 Сомбор 1 – Сомбор 3 - ДВ 110 kV бр.1107/1 Сомбор 1 – Сомбор 2 - ДВ 110 kV бр.1107/2 Сомбор 2 – Апатин - ДВ 110 kV бр.1107/3 Апатин – Сомбор 3 - ДВ 110 kV бр.1107/4 Сомбор 3 – Оџаци.

Трафостанице трансформације 400/110 kV и 110/20 kV као делови преносне мреже које се налазе на предметном простору су следеће:

- ТС 400 kV/110 kV "Сомбор 3" - ТС 110/20 kV "Сомбор 1" инсталисане снаге 2X31,5 MVA

- ТС 110/20 kV "Сомбор 2" инсталисане снаге 2X31,5 MVA

Територија Града Сомбора се напаја електричном енергијом из ТС 110/20 kV "Сомбор 1" преко шеснаест 20 kV извода, из ТС 110/20 kV "Сомбор 2" преко тринаест 20 kV извода. Ове две трафостанице су повезане на ТС 400 kV/110 kV Сомбор 3.

Територија Града Сомбора се напаја електричном енергијом из ТС 110/20 kV "Сомбор 1" преко шеснаест 20 kV извода, из ТС 110/20 kV "Сомбор 2" преко тринаест 20 kV извода. Ове две трафостанице су повезане на ТС 400 kV/110 kV Сомбор 3.

Из ТС 110/20 kV "Сомбор 1" се преко 20 kV извода напајају следећа насељена места: Чонопља, Градина, Ленија, Кљајићево, Телечка, Чичови, Лугово, Централа, Стапар, Милчић, Обзир, део Станишића, Светозар Милетић, Жарковац, Радојевићи, Шапоње и Билић и око 50% насељеног места Сомбор.

Из ТС 110/20 kV "Сомбор 2" се напајају преко 20 kV извода: Бачки Моноштор, Бездан, Мала Пешта, Гаково, Крушевље, Риђица, део Станишића, Колут, Бачки Брег, Ненадић, Ранчево, Растина, Швраке, Козара и Буковац и око 50% насељеног места Сомбор.

Изводи су углавном међусобно повезани, те у случају квара на једном изводу постоји могућност напајања са другог.

Неопходна је технолошка модернизација постојећих објеката. Концепција изградње преносне мреже обухвата и потребе везане за изградњу обновљивих извора енергије.

У зависности од договора између ЕМС-а и оператера суседних преносних система планирани су интерконективни прекогранични водови:

- ДВ 400 kV између Србије и Мађарске (Сомбор-Печуј-(или Пакс))
- ДВ 400 kV између Србије и Хрватске (Сомбор-Ернестиново).
- Такође је планирана изградња ДВ 400 kV Сомбор 3 – Сремска Митровица (правац југ-југоисток).
- Планирана је трафостаница 110/20 kV ТС 110/20 kV "Сомбор 4"
- Планирани водови 110 kV су:
  - прикључак ТС "Сомбор 4" на "Сомбор 3" – Апатин (двоструки) – упоредо са изградњом ТС 110/20 kV "Сомбор 4";
  - планирани 110 kV далеководи на релацији ТС 400/110 kV "Сомбор 3" – планирана ТС "Гаково";
  - ТС 400/110 kV "Сомбор 3"- планирана ТС 110/20 "Бездан" и
  - планирани далековод 110 kV на релацији постојећа ТС 110/20 "Сомбор 2" – планирана ТС 110/20 "Сомбор 4".

За напајање радне зоне Града Сомбора планира се изградња три 20 kV кабловска вода из ТС 110/20 kV "Сомбор 1" и због пораста потрошње електричне енергије планира се реконструкција и проширење ове трафостанице (проширење 20 kV постројења и уградња трећег трансформатора инсталисане снаге 31,5 MVA).

Планира се изградња новог 20 kV ваздушног вода из ТС 110/20 kV "Сомбор 2" до села Станишић, затим нови 20 kV ваздушни вод из ТС 110/20 kV "Сомбор 2" до РП Бездан, као и 20 kV далековод Бачки Брег - Гаково. У плану ЕД Сомбор је и изградња 20 kV далековода Чичови - Пригревица.

Изградњом и проширењем црпних станица на северном делу конзума ЕД Сомбор очекују се лошије напонске прилике у том подручју. Поправка напонских прилика у том делу и растерећење постојеће ТС 110/20 kV "Сомбор 1" и ТС 110/20 kV "Сомбор 2" планира се у првој фази изградњом разводног постројења код насеља Гаково, које ће бити пројектовано за будућу ТС 110/20 kV.

Изградњом новог 20 kV извода "Бездан", биће потребно планирати реконструкцију и проширење 20 kV постројења у ТС 110/20 kV "Сомбор 2".

Поред изградње свих планираних електроенергетских објеката предвиђених овим Планом, на простору обухвата Плана неопходно је обезбедити услове за прикључење на електроенергетску мрежу свих стамбених објеката чији су корисници заинтересовани и за чије прикључење постоје реалне техничке могућности. Једнак третман применити и за стамбене објекте изграђене ван грађевинског реона-у атару, који имају обезбеђен приступ на јавну површину – пут и испуњавају услов – изграђени су или легализовани у складу са Законом.

У свим насељима, туристичким и другим локалитетима потребно је изградити квалитетну јавну расвету.

Изградња електроенергетске мреже, високонапонске и нисконапонске, на простору Плана вршиће се у складу са плановима развоја електроенергетске мреже, односно условима надлежних предузећа. Поправљање квалитета испоруке и напонских прилика у мрежи решаваће се локално по потреби, изградњом нових средњенапонских и нисконапонских објеката. Градиће се углавном монтажно-бетонске и стубне трафостанице. Зидане трафостанице типа "кула" потребно је заменити новим.

Напајање електричном енергијом садржаја ван насеља може се обезбедити и из сопствених извора (агрегати, обновљиви извори енергије).

4.3.3. Гасоводна инфраструктура

Када би се градила гасоводна инфраструктура која би била од националног значаја на територији Града Сомбора, коридор транзитног гасовода пролазио би кроз КО Стапар, прелазио преко Малог канала, затим мењао правац ка североистоку и враћао се на територију општине Кула. Улазећи поново на територију општине Кула коридор гасовода пружа се у правцу севера и враћа се на територију града Сомбора – оптимална путања.

Улазећи поново на територију Града Сомбора коридор гасовода, пролазио би кроз КО Кљајићево западно од грађевинског подручја насеља Кљајићево, даље настављао у правцу северозапада обилазио са источне и североисточне стране грађевинско подручје града Сомбора (КО Сомбор II) и настављао преко територије КО Гаково, КО Бездан, КО Колут и КО Бачки Брег и у

правцу северозапада настављао ка државној граници са Републиком Мађарском излазећи из територије Републике Србије.

Изградњом разводног гасовода РГ 04-15 Госпођинци-Сомбор, створени су услови примене природног гаса за задовољење потреба привредних, комуналних и индивидуалних потрошача. Развој гасне мреже кренуо је од јужног дела града, где се налази главна мерно-регулациона станица за снабдевање града земним гасом. Гасна мрежа развијена у свим деловима града, осим у деловима где постоји систем даљинског грејања, а посебно у објектима колективног становања.

У току израде Плана на територији Града Сомбора изведено је 98% дистрибутивне гасне мреже (ниског и средњег притиска). У наредном периоду планира се стављање у функцију гасне мреже у насељеним и приградским местима Града Сомбора.

ЈП "Србијасгас" планира у Сомбору изградњу гасовода високог притиска Сомбор-Кљајићево RG-04-22 којом ће се створити предуслови за гасификацију целокупне територије Града Сомбора. Изградња планираног гасовода довешће до побољшања рада и поузданости постојеће магистралне и разводне гасоводне мреже, енергетске стабилности у снабдевању природним гасом и стварања предуслова за даљи привредни развој.

4.3.4. Нафта и нафтни деривати

У планском периоду планира се изградња система продуктовода у складу са Просторним планом подручја посебне намене система продуктовода кроз Републику Србију (Сомбор - Нови Сад – Панчево – Београд – Смедерево – Јагодина – Ниш), ("Службени гласник РС", број 19/11) којима би се транспортовала моторна горива (бензин и дизел горива). Систем продуктовода подразумева и изградњу одређеног складишног простора, терминала са пумпним станицама и надзорно управљачким и комуникационим центрима у сваком од наведених пунктова Система. Сходно усвојеном плану предвиђено је да се изгради терминал система продуктовода у Сомбору (на локацији складишта НИС-петрол) и да један део цевовода пређе преко територије Града. Циљ је да се поред снабдевања домаћег тржишта, преузме и снабдевање пограничних подручја суседних земаља и да се у перспективи размотри могућност повезивања са системом продуктовода. У том смислу терминал у Сомбору би био оријентисан на снабдевање тржишта у Мађарској и Хрватској.

Изградња деонице продуктовода Нови Сад - Сомбор конципира се као једноцевни систем за транспорт моторних горива. Траса продуктовода деонице Нови Сад-Сомбор полази од терминала "Нови Сад" и води се до терминала "Сомбор" у дужини од сса 92,2 km и углавном прати трасу Ауто-пута Е75: деонице Београд - Нови Сад и Нови Сад - Суботица. Продуктовод се једино удаљава од поменутог Ауто-пута северно од Новог Сада, заобилазећи планиране комерцијалне зоне дефинисане усвојеним урбанистичким плановима смештен у планирани енергетски коридор, а затим се враћа уз коридор Ауто-пута Е75: Нови Сад - Суботица. Затим се води у правцу северозапада око 6 km до пружног појаса једноколосечне неелектрисане пруге Нови Сад – Врбас – Римски Шанчеви – Сента – Хоргош, а онда непосредно уз поменуту жел. пругу

у дужини од око 14 km. јужно од Врбаса па до терминала "Сомбор" продуктовод прати трасу постојећег разводног гасовода: деоница РГ 04-15 Госпођинци-Сомбор.

4.3.5. Термоелектране-топлане (ТЕ-ТО)

У оквиру програма и пројеката реконструкције постојећих или изградње нових извора са гасним технологијама, као потенцијални објекат је издвојена ТЕ-ТО Сомбор до 40 MW електричне снаге. Од стратешког је значаја то да ће се део енергије у индустријским зонама града Сомбора обезбеђивати из когенерационих постројења са гасним блоковима.

Повећање потрошње је планирано у Новој Селенчи прикључењем већ изграђених објеката и објеката који су плану изградње у близини вреловода. Нова топлана 4x10 MW почела је са радом у грејној сезони 2011/2012. године. Пројектом је предвиђена производња вреле воде до 150 °C у 4 котловске јединице, свака по 10 MW топлотне снаге. У првој фази уграђене су три котловске јединице док је за четврту предвиђен простор. Основно погонско гориво је природни гас, а помоћно мазут.

За насељена места Града Сомбора од стране ЈКП "Енергана" нису планиране никакве активности на изградњи извора топлотне енергије и ширења вреловодне мреже.

Планира се прикључење на даљински систем грејања већ изграђених објеката који су у близини дистрибутивне мреже.

4.3.6. Обновљиви извори енергије (ОИЕ)

У наредном планском периоду потребно је стимулисати развој и коришћење обновљивих извора енергије, чиме би се знатно утицало на побољшање животног стандарда и заштиту и очување природне и животне средине. Као алтернативни облици енергије могу се користити: хидроенергетски потенцијал, геотермална енергија, биомаса, биогаз, сунчева енергија и енергија ветра.

Хидроенергију канала могуће је користити изградњом малих хидроелектрана на каналима или реконструкцијом постојећих водoprивредних објеката уградњом турбина на водном земљишту. Могућност коришћења хидроенергетског потенцијала се заснива на изградњи малих хидроелектрана (0,1-15MW). То су хидроелектране које би се градиле на водотоцима, у првој фази уз већ изграђене водoprивредне објекте. Планирана је изградња мале хидроелектране "Бездан" на месту истоимене водозахватне уставе на каналу Пригревица-Бездан. Изградња будуће МХЕ не би требало да промени досадашњи режим вода. МХЕ би имала првенствено енергетски значај, а водoprивредни значај је и даље на постојећој уставу. Процењена снага МХЕ је око 850 kW, проток воде је од 30 m³/s до максималних 60 m³/s и процењена годишња производња је 2600 MWh. Мале хидроелектране се могу градити и на пољoprивредном земљишту, уз претходно прибављену сагласност министарства надлежног за послове пољoprивреде.

На територији Града Сомбора налази се бушотина БМ-1 (Бачки Моноштор) која је позитивна хидрогеотермална бушотина ван производње на дубини од 1200 m. Термоминерална воде је излазне температуре 73°C са извршним референцама, како са аспекта физичко-хемијског састава, тако и по енергетском потенцијалу. Максимална регистрована издашност бушотине је 15 l/s. На основу извршеног хидротермалног испитивања постојећа бушотина могла би се корисити за експлоатацију термоминералних вода без улагања у иначе врло скупе радове бушења на веће дубине. Због излазне температуре воде може имати примену у индустрији, пољопривреди (грејање стакленика и пластеника), грејању зграда и даљинском грејању и у балнеолошке сврхе те представља огроман потенцијал од стратегијског значаја за подручје Града, али и шире. На територији Града налази се и бања Бездан која се користи у балнеолошке сврхе. Одликује се термоминералном водом која припада категорији алкалних натријум хидрокарбонатних вода богатих јодом са температуром од 26°C и 37°C.

Енергетски потенцијал биомасе је сконцентрисан у отпацима из пољопривреде, шумске и дрвопрерађивачке производње. У сточарству, као остатак биомасе се сматра течни стајњак. Пошто је простор Града претежно пољопривредни, крај има значајну количину био отпада (ако би се само једна трећина од укупне количине биомасе која се годишње произведе користила за енергетске потребе потенцијал би био око 700.000 MWh) што указује на могућност и потребу валоризације и практичне примене свих врста биомасе. Због великих трошкова транспорта индиције говоре да биомасу на овом простору треба користити у непосредној близини настанка ових сировина (у оквиру појединих насеља и садржаја) ради задовољавања енергетских потреба објеката пољопривредне производње.

Сомбор, на основу Студије Атласа ветрова на територији АП Војводини, се налази у зони ветрова (3,5-4 m/s) на висинама преко 50m изнад тла, а нарочито 100 m изнад тла, што одговара савременим ветроелектранама снага 2-2,5 MW, где експлоатација енергије ветра може да буде економски исплатива. На Телечкој заравни је велика учесталост струјања ваздуха изнад граничне вредности за погон ветрењача са генераторима за производњу електричне енергије. Према Закону о планирању и изградњи, ветроелектране се могу градити и на пољопривредном земљишту, уз претходно прибављену сагласност органа надлежних за послове пољопривреде и заштите животне средине. Приликом одређивања локације за ветроелектране потребна пажња биће посвећена ризику по животну средину (бука, утицај на птице, слепе мишеве и пејзаж) и процени прихватљивости тог ризика са становишта домаћих прописа у области заштите природе и животне средине, пре свега Закона о заштити природе, и европских стандарда и искустава у изградњи ветроелектрана (израда стратешких процена утицаја на животну средину и студија о процени утицаја на животну средину), што се посебно односи на заштићена и еколошки значајна подручја.

За искоришћавање енергије ветра, поред неопходних климатских карактеристика (брзина, учесталост и правац ветра, геомеханичка својства терена, сеизмолошки аспекти), један од важних фактора је и постојећа путна и железничка инфраструктура и приступачност терена на ком се планира изградња ветроелектрана. Важан фактор је и покривеност територије средњенапонском и високонапонском мрежом и постојање трансформаторских станица и могућност прикључења на њих. Такође важни критеријуми за одабир локација ветрогенератора су и:

- довољна удаљеност од насеља и стамбених објеката како би се избегло повећање интензитета буке;
- довољна удаљеност од инфраструктурних објеката (електронских комуникационих мрежа и опрема, радарских, аеродрома, линијских инфраструктурних објеката и др).
- утицај на животну средину и биодиверзитет - неугрожавање флоре и фауне, избегавање градње у границама постојећих и планираних заштићених природних добара и других еколошки значајних подручја и у њиховој непосредној близини;

Начин прикључивања ветроелектрана на постојећу и планирану електроенергетску мрежу ће бити дефинисано кроз даљу урбанистичку разраду сваке поједине локације, а на основу услова надлежног предузећа (ЈП ЕМС и електродистрибуције).

4.3.7. Енергетска ефикасност

Повећање енергетске ефикасности већ сада постаје императив развоја енергетике и коришћења енергије јер су нерационалност у енергетском систему и неефикасна производња, транспорт и коришћење енергије толико велики и очигледни да је повећање енергетске ефикасности најбржи, најјефтинији и најбољи начин за повећање расположиве енергије, смањење губитака како у привреди, тако и код становништва и ублажавање енергетске зависности града.

Концепција просторног развоја са аспекта енергетске ефикасности обухвата:

- увођење биоклиматских и принципа енергетске ефикасности у све нивое планирања, пројектовања, извођења и коришћења објеката и инфраструктуре;
- стварање услова за децентрализовану производњу топлотне енергије;
- примена прописа о планирању и потрошњи енергије на регионалном нивоу, који би осигурали да сви органи локалне власти имају план за снабдевање, дистрибуцију и коришћење енергије у делокругу својих надлежности;
- организовано систематско праћење потрошње енергије, истраживање расположивих залиха енергетских сировина и проучавање могућности примене неконвенционалних извора енергије (соларна, термалне воде, и слично).

4.4. Карактеристике и анализа електронске комуникационе инфраструктуре

4.4.1. Комуникациона и РТВ инфраструктура

Подручје Града Сомбора заједно са подручјима општина Апатин, Кула и Оџаци у телефонском саобраћају чини подручје мрежне групе Сомбор. У Сомбору је смештена главна АТЦ Сомбор типа EWSD, а у Кули је чворна централа типа EWSD. ГАТЦ Сомбор је повезана

према транзитној централни Нови Сад оптичким каблом са два правца и то један правац преко Куле, а други преко Оџака. Такође је реализована веза према ГАТЦ Суботица оптичким каблом који је уједно део магистралног међународног правца према Мађарској. Други међународни правац је такође према Мађарској преко граничног прелаза Бачки Брег.

Оптички каблови су положени према свим већим местима у граду, а у току је припрема документације за проширење постојећих оптичких релација изградњом нових каблова са већим капацитетом и бољим карактеристикама преноса и то првенствено у магистралној равни. Регионалним просторним планом АП Војводине планиране су релације оптичких каблова: Нови Сад-Србобран-Врбас-Сомбор, Сомбор - Мали Иђош - Ада, Врбас-Кула-Сивац-Сомбор, Бездан-Сомбор, Растина-Гаково-Ненадић-Сомбор, Риђица - Станишић - Светозар Милетић - Чонопља - Кљајићево - Телечка - Бачки Соколац, Сомбор - Стапар - Дорослово - Српски Милетић - Оџаци, Стапар - Бачки Брестовац.

У граду Сомбору је реализован локални оптички прстен који повезује веће комутационе чворове у граду и обезбеђује могућност за повезивање великих корисника на оптичку мрежу, а у перспективи треба планирати затварање и локалних прстенова између насеља тако да се обезбеди двострано напајање сваког насеља.

Постојећи РР коридори према Оџацима, Бездану, Кули, Апатину и Станишићу су до скоро били у експлоатацији, а тренутно немају значајну функцију. Потребно их је задржати иако је већи део преноса решен оптичким кабловима. Постоји и међународни РР коридор ка Хрватској (Сомбор- Бели Манастир) који је у функцији. На овим правцима је потребно задржати резервацију РР коридора.

У складу са условима надлежног предузећа за електронске комуникације планиране су оптичке везе између комуникационих чворишта: Нови Сад-Србобран-Врбас-Сомбор, Врбас-Кула-Сивац- Сомбор и Сомбор-Мали Иђош-Ада.

За решавање телефонског саобраћаја у малим салашким насељима или мањим групама објеката, пољопривредним добрима или објектима изграђеним ван насеља поред варијанте са усмереним РР коридором са изградњом малих крајњих централа и локалне мреже треба планирати и друге видове решавања телефонског саобраћаја (CLL, CDMA, повезивање мрежним кабловима са најближом централом довољног капацитета).

За обезбеђивање кабловског повезивања (оптичким или мрежним кабловима) потребно је планирати одговарајуће коридоре дуж сваке саобраћајнице и то са једне стране у ужим улицама, са обе стране у ширим улицама. Нову приступну мрежу градити са кабловима нове генерације који су предвиђени за широкопојасни пренос или са оптичким кабловима. Оптичку и примарну приступну мрежу планирати искључиво са подземним кабловима (сем у изузетним случајевима када се због хитности реализације може изградити и надземно), а разводна мрежа са бакарним проводницима ће се градити подземно или надземно.

Планирати даљу децентрализацију приступних мрежа са бакарним проводницима и то тако да се обезбеди да 90% претплатника у граду има претплатничку петљу краћу од 1 km, а у сеоским насељима 80% претплатника краћу од 2 km. То ће захтевати изградњу већег броја мањих комутационих чворова (капацитета 500-600 претплатника) који ће бити међусобно повезани

звездасто и петљасто са оптичким кабловима одговарајућег капацитета. У зависности од величине насеља биће потребно планирати и већи број локација за постављање комутационих чворова у кућиштима за спољну монтажу. Кратка приступна мрежа ће омогућити велике брзине протока података и мултимедијалних сигнала.

Потребно је планирати и мрежу мобилне телефоније са покривеношћу на целој територији Града што ће захтевати постављање опреме на постојеће објекте (силосе, ватрогасне торњеве итд. или изградњу посебних антенских стубова). У већим местима (Сомбор, Станишић, Кљајићево, Бачки Моноштор, Бездан, Светозар Милетић...) се мора рачунати на више од једне локације базне станице у насељу. Нове генерације базних станица мобилне телефоније треба да омогуће поред преноса говора и пренос података са великим брзинама и низ нових сервиса.

Укупни инсталирани капацитет комутације тренутно задовољава у потпуности само насељено место Сомбор па се у наредном периоду очекује проширење постојећих и изградња нових капацитета у свим насељеним местима тако да потребе буду задовољене.

Приоритет даљег развоја су наставак изградње оптичких каблова и дигиталних система преноса до сваког насеља, реконструкција и проширење месних мрежа према потребама корисника са тенденцијом преласка на подземне разводне мреже са бакарним кабловима или оптичким влакнима и даљи развој других широкопојасних сервиса.

У свим објектима високоградње, као и зградама за јавне намене планирати заједничке антенске системе (ЗАС). Техничким решењем обавезно обезбедити пријем и дистрибуцију радио и телевизијских програма јавног сервиса РДУ РТС, као и свих регистрованих радио и телевизијских програма на месту постављања пријемног антенског система ЗАС-а. Такође потребно је предвидети могућност истовременог прикључења више кабловских дистрибутивних система (КДС). Увод КДС у објекте високоградње усагласити са урбанистичким условима за увод осталих телекомуникационих (електронско комуникационих) инсталација. На подручју Града Сомбора РДУ РТС не поседује КДС и не планира изградњу КДС-а.

На предметној територији се налази инфраструктурни објекат за електронске комуникације – емисиона станица Сомбор са координатама Bessel 1841 45N 46 50 и 19E 09 21. За постојећу емисиону станицу потребно је обезбедити заштиту радио коридора у следећим азимутима гледано од емисионе локације: $170^{\circ} \pm 3^{\circ}$, $90^{\circ} \pm 3^{\circ}$ и $160^{\circ} \pm 3^{\circ}$, у дужини од 5000 m, јер се у тим правцима налазе постојећи и планирани радио коридори. Величина примарне зоне око емисионог центра је круг радијуса 200 m, а радијус секундарне зоне је 1000 m.

На основу финалних аката регионалне конференције у Женеви из 2006. године, предвиђена је изградња новог инфраструктурног објекта за електронске комуникације – емисионе станице на широј територији Града Сомбора на катастарској парцели бр.2963/2 К.О. Кљајићево. Такође је предвиђено измештање постојеће радиодифузне опреме на нову емисиону станицу. WGS 84 координате планираног стуба су: $45^{\circ} 47' 17''$ N, $019^{\circ} 15' 38''$ E. Планирани радио коридор је у правцу азимута 82° (ка стубу у Телечкој). Неопходно је у правцу азимута 82° извршити заштиту радио коридора максималне ширине 18 m у коме је дозвољена градња објеката максималне висине 17 m изнад нивоа тла. WGS 84 координате постојећег стуба за електронске комуникације у Телечкој су: $45^{\circ} 47' 58.56''$ N и $19^{\circ} 22' 37.12''$ E, надморска висина 120 m. Планирани радио коридори су у правцу азимута 262° (према планираној емисионој станици)

описан у претходном параграфу и 32.4 ° (према Суботици) где је неопходно извршити заштиту радио коридора максималне ширине 18 m у коме је дозвољена градња објеката максималне висине 12 m.

У зони електронске комуникационе инфраструктуре и припадајуће опреме не смеју да се изводе радови нити да се граде нови објекти који би могли да оштете или ометају рад те инфраструктуре или припадајуће опреме.

У заштитној зони и радио коридору није дозвољено да се изводе радови, граде нови објекти, поставља електронска комуникациона инфраструктура и припадајућа опрема или постројења, која би својим радом или положајем могли да утичу на квалитет њиховог рада, да ометају или прекидају њихов рад или стварају штетне сметње.

Приликом планирања, пројектовања, производње, изградње, одржавања и рада електронске комуникационе мреже, електронске комуникационе инфраструктуре и припадајуће опреме примењују се одредбе Правилника о захтевима за утврђивање заштитног појаса за електронске комуникационе мреже и припадајућих средстава, радио коридора и заштитне зоне и начину извођења приликом изградње објеката ("Сл. гласник РС", бр. 16/2012) у складу са законом којим се уређују електронске комуникације.

С обзиром на брз развој електронског комуникационог система као и услове које буде диктирала нова технологија развоја система мобилних комуникација нове локације базних радио – станица и радио релејних станица биће одређиване у складу са овим Планом, односно урбанистичким плановима за подручја где су исти утврђени за даљу разраду као и плановима развоја надлежних оператера, уз задовољење законских и техничких прописа за ту врсту објеката.

4.5. Карактеристике и анализа комуналне инфраструктуре

4.5.1. Комунална инфраструктура

Обзиром на проблеме због непотпуног обухвата организованог сакупљања отпада и неадекватног одлагања, Град Сомбор се укључио у реализацију принципа Националне стратегије управљања комуналним отпадом и у складу са тим Град Сомбор као носилац и општине Апатин, Кула, Оџаци и Бач потписале су "Споразум о формирању региона за управљање комуналним отпадом" и на основу Студије о просторном размештају депонија на територији Војводине одредиле постојећу депонију Града Сомбора (која се налази на локацији "Ранчево") за регионалну депонију. Изградња регионалне депоније је од интереса и за становнике општина у окружењу, те ће се на тај начин успоставити потребан и примерен европским стандардима, регионални карактер депоније.

У складу са Законом о управљању отпадом, Скупштина Града Сомбора, усвојила је Регионални план управљања отпадом - План одрживог управљања отпадом у Западнобачком региону ("Сл. лист Града Сомбора", бр. 6/2010) за Град Сомбор и општине Апатин, Оџаци, Кула и Бач. Основни циљ овог плана је успостављање целовитог система управљања отпадом и

покривеност свих територија у општинама Региона (урбаних и сеоских). План подразумева примарно одвајање на извору пластике, стакла, папира и картона. Остале количине генерисаног отпада ће се односити из свих домаћинстава у региону на регионалну депонију или трансфер станице (у зависности од удаљености насељеног места од регионалне депоније). У склопу регионалног система за управљање отпадом ће функционисати и трансфер станице ради развијања одрживог система управљања отпадом, а у циљу смањења загађења животне средине и деградације простора. Трансфер станице су због велике удаљености предложене у општинама Кула, Оџаци и Бач и морају бити тако пројектоване да обезбеде привремено складиштење отпада у насељеним местима.

Затим ће се отпад са трансфер станица сабијен на већу густину превозити на регионалну депонију. Комунални отпад из општине Апатин и Града Сомбора ће се директно одвозити на регионалну депонију.

Са изградњом комплекса регионалне депоније створиће се услови за безбедно одлагање отпада, као и за затварање постојеће градске депоније. Осим за одлагање непропустљивог отпада у овом комплексу се предвиђа и рециклажа употребљивог отпада.

Скупштина Града Сомбора, усвојила је и Локални план управљања отпадом на територији Града Сомбора ("Сл. лист Града Сомбора" бр. 3/2011) који представља документ којим се дефинишу циљеви и услови за рационално и одрживо управљање отпадом кроз преиспитивање постојећег начина сакупљања, одношења и одлагања комуналног отпада на територији Града, увођење система разврставања и поновне употребе отпада, обезбеђивање адекватног начина збрињавања отпада и др.

У планском периоду је неопходно изградити регионалну депонију и пратећу инфраструктуру за адекватно управљање отпадом, а паралелно са тим све неуређене депоније је потребно затворити и извршити њихову санацију.

Сомбор је први град у Србији у ком је започета изградња рециклажног центра. У Рециклажном центру се не врши прерада, већ само сепарација, разврставање различитих врста отпада и његово паковање. Капацитет постројења је сепарација и паковање девет тона отпада дневно. У рециклажном центру сакупљаће се сав рециклабилни отпад са територије Града Сомбора, као што је папир, пет амбалажа, стакло, најлон кесе, старе гуме и батерије, отпадна уља и др.

У Општој болници у Сомбору инсталиран је већи број уређаја за третман инфективног медицинског отпада (аутоклави и дробилице). Сомбор је централно место третмана, што значи да се отпад прикупља са целе територије Града Сомбора и из Домова здравља Апатин, Оџаци и Кула.

На територији Града већ дуги низ година ради фабрика "Протеинка" д.п.п. која је формирана као републичко јавно предузеће и бави се безбедним збрињавањем отпада животињског порекла и конфиската. Месечно се преради око 800 t животињског отпада односно 30 t дневно, а када су температуре високе и до 50 t дневно. Ово предузеће преузима сав отпад животињског порекла са територије целог Града па и шире и тиме се спречава стварање заразе. Због близине стамбене зоне (500 m) планирано је измештање постројења за третман отпада животињског порекла на нову локацију југозападно од планиране регионалне депоније. За

изградњу постројења за третман отпада животињског порекла неопходна је израда Плана детаљне регулације.

Ветеринарски институт из Сомбора, поседује аутоклав за стерилизацију ветеринарског отпада. Узорковани материјал се пре коначног одлагања претходно стерилише у аутоклаву, или одвози специјалним возилом у "Протеинку" на даљи третман.

На основу анализе стања тренутне ситуације у управљању комуналним отпадом Локалним планом управљања отпадом је разрађено одрживо управљање отпадом за период од 2010. до 2021. године, начин уређивања управљања чврстим комуналним отпадом, биохазардним отпадом и посебним токовима управљања отпадом на територији Града од његовог настанка до коначног збрињавања, са основним циљем успостављања целовитог система управљања отпадом у складу са Националном стратегијом, Законом о управљању отпадом и постојећим европским захтевима и стандардима.

Захтеви интегралног управљања отпадом су:

- смањивање генерисане количине отпада;
- повећање количина примарно издвојеног рециклабилног отпада;
- смањивање удела биоразградивог отпада у депонованом комуналном отпаду;
- управљање отпадом по принципу одрживог развоја;
- искоришћавање отпада за производњу енергије;
- примена најоптималнијих опција за животну средину са обавезом доношења одлука на локалном нивоу које ће допринети бољем и ефикаснијем начину управљања отпадом;
- третирање или одлагање што је могуће ближе месту његовог настанка, односно у региону у којем је произведен да би се у току транспорта отпада избегле нежељене последице на животну средину;

Основни циљ је развијање одрживог система управљања отпадом у циљу смањења загађења животне средине и деградације простора што ће се постићи кроз: изградњу регионалне депоније и рециклажног центра, санацију постојеће градске депоније и санацију и рекултивацију постојећих неуређених и дивљих депонија, проширење обухвата организовано изношење отпада у насељеним местима, успостављање система за управљање посебним токовима отпада: отпадна уља, истрошене батерије и акумулатори, отпадне гуме возила, медицински отпад, ЕЕ отпад, амбалажни отпад и др., подстицање сакупљања и сепарације отпада подстицање тржишта рециклираних материјала.

4.6. ПРИОРИТЕТИ, ЦИЉЕВИ И МЕРЕ

ПРИОРИТЕТ	ЦИЉ	МЕРА
1. ПРИВРЕДНА ИНФРАСТРУКТУРА – СЕКТОР САОБРАЋАЈ	1.1. Реконструкција и развој железничке мреже на територији града Сомбора	1.1.1. Израда пројектно- техничке документације за реконструкцију пруга у складу са дефинисаним приоритетним правцима
	1.2. Пројектовање, изградња и реконструкција друмске инфраструктуре на територији града Сомбора	1.2.1. Пројектовање, изградња и реконструкција друмске инфраструктуре у општини по утврђеном редоследу
	1.3. Развој водног теретног транспорта на територији Града Сомбора	1.3.1. Израда планске и пројектно-техничке документације за развој једног теретног пристаништа
		1.3.2. Пројектовање делова каналске мреже за развој теретног саобраћаја
	1.4. Развој наутичког туризма и водног путничког саобраћаја на територији Града Сомбора	1.4.1. Израда планске и пројектно-техничке документације за развој наутичког туризма - изградњу једног пристана и једне марине на територији града Сомбора
	1.5. Евалуација потенцијала ваздушног саобраћаја на територији Града Сомбора	1.5.1. Систематско праћење фактора који утичу на развој аеродрома Сомбор
2. ПРИВРЕДНА ИНФРАСТРУКТУРА	2.1. Развој логистичких капацитета града Сомбора	2.1.1. Израда пројектно-техничке документације за развој логистичког центра са интермодалним терминалом у Сомбору
	2.2. Развој Слободне зоне у Сомбору	2.2.1. Пројектовање, развој и инфраструктурно опремање Слободне зоне у Сомбору
	2.3. Развој индустријских зона на подручју Града Сомбора	2.3.1. Пројектовање, развој и инфраструктурно опремање индустријских зона у Сомбору
	2.4. Развој енергетске инфраструктуре	2.4.1. Израда пројектне документације за развој енергетске инфраструктуре
2.4.2. Фазна изградња енергетске		

		инфраструктуре
	2.5. Развој алтернативних извора енергије и обезбеђење енергетске ефикасности	2.5.1. Развој алтернативних извора енергије пре свега из биомасе
		2.5.2. Обезбеђење енергетске ефикасности изградње
3. КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА	3.1. Развој водоснабдевања на територији града Сомбора	3.1.1. Пројектовање, изградња и реконструкција водоводне мреже на 70% територије града
		3.1.2. Пројектовање, изградња и реконструкција каналске мреже за мелиорацију на 50% територије Града
	3.2. Развој фабрика воде на територији града Сомбора	3.2.1. Пројектовање, изградња и реконструкција једне фабрике воде
	3.3. Пројектовање и развој фекалне канализационе мреже за насељена места града Сомбора	3.3.1. Пројектовање, изградња и реконструкција фекалне канализационе мреже у свим насељеним местима
	3.4. Пројектовање и развој атмосферске канализације за насељена места града Сомбора	3.4.1. Пројектовање, изградња и реконструкција атмосферске канализационе мреже у насељеним местима по дефинисаним приоритетима и критеријумима
	3.5. Изградња регионалне депоније Ранчево	3.5.1. Припремне радње за затварање и рекултивацију свих депонија у свим насељеним местима
	3.6. Развој и унапређење телекомуникационих услуга	3.6.1. Развој информационо-технолошке инфраструктуре по утврђеним приоритетима
3.6.2. Дигитализација радиодифузије на подручју града Сомбора		
4. УРБАНИЗАМ – ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ	4.1. Унапређење просторног и урбанистичког планирања	4.1.1. Развој географског информационог система
		4.1.2. Унапређење планско- урбанистичке документације
		4.1.3. Формирање одељења за урбанизам

5. КОНКУРЕНТНОСТ ПРИВРЕДЕ И ЗАПОШЉАВАЊЕ

5.1. Привредна структура

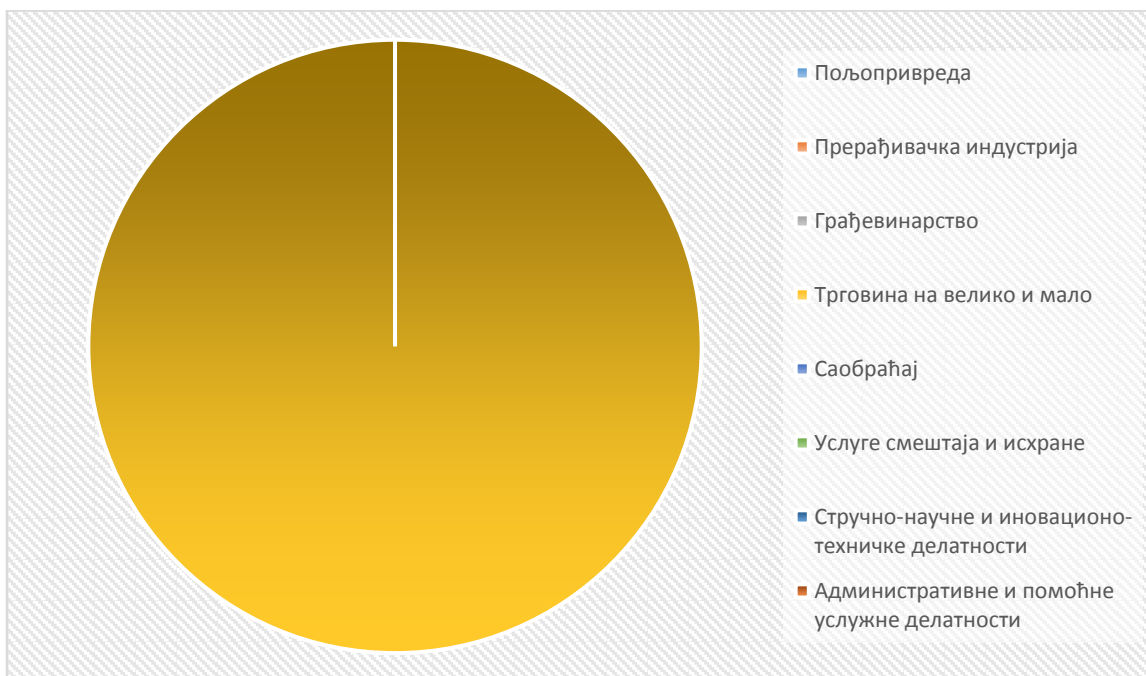
Према подацима покрајинског секретаријата за привреду за 2012. годину забележен је пад робног извоза на подручју АП Војводине, али без обзира на ту чињеницу, АП Војводина је најстабилнији део Србије када се говори о привреди.

5.2. Привредна структура по делатностима

Према подацима РЗС из 2017. године на територији Града Сомбора активно је 1125 привредних друштава док је активних предузетника 2296. Подаци који датирају из 2012. године приказују да је тада било регистровано укупно 1.010 предузећа, од којих је 35.04% чинила трговина на велико и мало, док су 16,33% чинила предузећа која према класификацији делатности спадају у групу прерађивачке индустрије.

Врсте предузећа/установе	Град	Удео у укупном броју предузећа
УКУПНО	1.010	100
Пољопривреда, шумарство и рибарство	111	10.99
Рударство	0	0
Прерађивачка индустрија	165	16.33
Снабдевање електричном енергијом, гасом и паром	2	0.19
Снабдевање водом и управљање отпадним водама	10	0.99
Грађевинарство	64	6.33
Трговина на велико и мало	354	35.04
Саобраћај	59	5.84
Услуге смештаја и исхране	34	3.36
Информисање и комуникације	30	2.97
Финансијске делатности	7	0.69
Пословање некретнинама	10	0.99
Стручне, научне и иновационе и техничке делатности	112	11.08
Административне и помоћне услужне делатности	25	2.47
Образовање	10	0.99
Здравствена и социјална	1	0.99

заштита		
Уметност, забава и рекреација	3	0.29
Остале услужне делатности	13	1.28
Делатност домаћинстава као послодавца	0	0
Делатност екстериторијалних организација и тела	0	0

На основу регистрованих предузећа на простору Града Сомбора према подацима из 2012.године постојало је 852 привредна друштва и 158 предузетника од којих највише има малих предузећа (81,08%), а најмање великих предузећа (5,74%).

Предузећа према величини (броју запослених, подаци из 2012.године):

Величина предузећа	Број предузећа	Удео (%)
Мала предузећа	819	81.08
Средња предузећа	133	13.16
Велика предузећа	58	5.74
УКУПНО	1010	100.00

Предузећа према величини (подаци из 2012.године):

Величина предузећа	Структура укупног прихода (%)	Стопа финансијског резултата	Економичност	Рентабилност

Мала предузећа	20.69	0.02	0.93	0.96
Средња предузећа	16.67	0.03	1.02	0.25
Велика предузећа	62.62	0.03	1.01	0.18

Привредна друштва са седиштем у Сомбору са највећим пословним приходима су: КОНЦЕРН ФАРМАКОМ МБ – ФАБРИКА АКУМУЛАТОРА СОМБОР АД СОМБОР, СОМБОЛЕД ДОО СОМБОР, СОМБОРЕЛЕКТРО ДОО СОМБОР, МЕТЕОР-COMMERCE, ФИОРАНО ДОО СОМБОР, СИНАГОГА ДОО СОМБОР и СУНЦЕ АД СОМБОР.

Док су највеће фирме у граду Сомбору по броју запослених према подацима из 2017. године

- Фиорано текстилна индустрија – 1789
- Проgetti, индустрија обуће – 500
- Сомболед, индустрија млека и млечних прерађевина – 345
- Сунце, прерађивачка индустрија (уље) -169
- Севертранс, услуге превоза – 158
- Сомборелектро, грађевинска индустрија и електроинсталације – 139
- Тепкос, услуге превоза – 122
- Синагога, малопродаја – 114
- Боја, грађевинска индустрија – 94
- 33 Кљајичево, пољопривредна производња и прерада – 94

На основу истраживања извршеног анкетирањем најзначајнијих привредних субјеката у граду Сомбор, могу се извући следећи закључци о стању, као и о циљевима и мерама које су потребне. Број запослених у анкетираним предузећима се креће од 13 до 520. Анкетирана предузећа се претежно баве производњом и трговином, и имају јасно дефинисане и разрађене стратегије наступа на домаћем тржишту, а маркетинг стратегије наступа на иностраним тржиштима имају само највећа предузећа, она која су већ извозници. Ситуација са сертификацијом и спровођењем европских и светских стандарда је боља. Већина предузећа поседује ISO сертификате, половина анкетираних предузећа поседује HACCP међународне сертификате, док остала нису предузела корак у том правцу.

Предузећа већином планирају проширење производних програма и немају проблема са ликвидношћу која се обезбеђује претежно из спољашњих извора, банкарским кредитима. Као највећи проблеми и сметње у пословању предузећа најчешће наводе општу лошу привредну ситуацију, проблеме са финансирањем (високе каматне стопе, недоступност повољнијих извора свежег капитала), високе трошкове пословања, недостатак квалификоване радне снаге, законске прописе, и понека наводе и лошу сарадњу са локалном управом.

Анкетирана предузећа нису до сада била укључена у ниједан пројекат из средстава фондова Европске уније.

5.3. Индустија

У оквиру прерађивачке индустрије у Сомбору постоји 108 предузећа, с тим да су предузећа Борели (фабрика обуће) и Застава специјални аутомобили ДОО Сомбор у реструктурирању, а предузеће Сомборгранит Сомбор у ликвидацији.

Према подацима РПК у 2017. години је на територији Града, са селима било укупно 2366 привредних друштава. По истим подацима број привредних друштава у сеоским месним заједницама је 55.

- Алекса Шантић, Бачки Моноштор, Колут, Стапар по 2 предузећа
- Бачки Брег, Гаково, Растина по 1 предузеће
- Дорослово, Риђица, Св.Милетић по 3 предузећа
- Кљајићево 6,
- Чонопља 8,
- Станишић и Бездан по 9 предузећа.

5.4. Структура извоза према дестинацији

Током посматраних година 2007, 2008. и 2009. године најчешћа извозна дестинација биле су републике бивше Југославије, затим земље чланице Европске Уније и Земље централне и источне Европе код којих се једино бележи пораст извоза у односу на предходне године. На основу података из 2012. године може се уочити тенденција извоза на простор земаља Европске Уније, док се на другом месту према извозу налазе земље централне и источне Европе.

Структура извоза према дестинацији:

Регион	2012 (€)
Европска Унија	33.111.887
ЦЕФТА	28.647.375
Остало	31.180.365
УКУПНО	92.939.627

Структура извоза према дестинацији на територији Града Сомбора изражен у еврима:

Дестинација		Вредност у €	Удео
РУ	Руска Федерација	23.306.835	25.08
БИХ	Босна и Херцеговина	17.165.153	18.47
ХР	Хрватска	3.098.354	3.33
ХУ	Мађарска	1.446.048	1,56
ИТ	Италија	20.372.872	21,92
МНЕ	Црна Гора	3.147.916	3,39
АЛ	Албанија	3.431.571	3,69
АТ	Аустрија	113.967	0,12

БУ	Белорусија	941.384	1,01
ФР	Француска	3.090.595	3,33
ЦЗ	Чешка	488.237	0,53
МК	Македонија	1.049.687	1.13
СИ	Словенија	1.213.790	1.31
ГР	Грчка	908.613	0.98
БЕ	Белгија	1.329.183	1.43
УА	Украјина	1.362.217	1.47
ДЕ	Немачка	1.252.836	1.35
ГБ	Велика Британија	44.523	0.05
ЕС	Шпанија	694.172	0,75
БГ	Бугарска	126.831	0,14
ПЛ	Пољска	134.772	0,15
КЗ	Казахстан	470.005	0,51
ТР	Турска	917.068	0,99
ЛТ	Литванија	181.839	0,20
НЛ	Холандија	524.988	0,56
ЦХ	Швајцарска	256.625	0,28
ЛБ	Либан	248.775	0,27
РО	Румунија	9.468	0,01
ИЕ	Ирска	193.251	0,21
ЦХ	Кина	9.917	0,01
МД	Молдавија	302.672	0,33
СЕ	Шведска	1.216	0,00
АЕ	Уједињени Арапски Емирати	2.113	0,00
ЕГ	Египат	57.770	0,06
УС	САД	5.326	0,01
ХК	Косово и Метохија	3.550.376	3,82
КВ	Кувајт	128.386	0,14
ДЗ	Алжир	275.904	0,30
ЗА	Јужна Африка	27.452	0,03
ТМ	Туркменистан	37.668	0,04
ПТ	Португалија	36.539	0,04
УГ	Уганда	25.559	0,03
МЛ	Мали	9.007	0,01
ЛВ	Летонија	825.091	0,89
ФИ	Финска	123.056	0,13
	УКУПНО	92.939.627	100,00

Кретање укупне вредности за Град Сомбор у периоду 2010. – 2012.године:

Година	Извоз у \$	Извоз у €
2010.	100.247.015	75.571.459
2011.	132.799.249	95.544.212
2012.	119.515.743	92.939.627

5.5. Јавне финансије

Приходе у буџету Града Сомбора чине текући приходи од 93.42%.

Врста прихода	Структура (%)
Текући приходи	93,42
Порези на доходак, добит и капиталне добитке	36,52
Порези на имовину	20,38
Порези на добра и услуге	2,33
Комунална такса на истицање фирме	1,73
Трансфери од других нивоа власти	14,2
Приходи од имовине	9,48
Приходи од продаје добара и услуга	3,54
Приходи од новчаних казни	0,45
Мешовити и неодређени приходи	2,36
Меморандумске ставке за рефундацију расхода	0,10
Примања од продаје покретне имовине	0,06
Примања од домаћих финансија имовине	0,06
Текући приходи без закупа пољопривредног земљишта	0,08
Приходи буџета	93,42
Наменски трансфери од других нивоа власти	0,34
УКУПНИ ПРИХОДИ БУЏЕТА	93,42
Сопствени приходи буџетских корисника	2,21
Наменски трансфери корисника буџета	4,36
Приходи из осталих извора	
УКУПНА СРЕДСТВА	100

5.6. Расходи градског буџета

У структури расхода буџета Града Сомбора за 2012. годину 79.32% чине текући расходи, док издаци за набавку нефинансијске имовине чине 18,46%, а издаци за финансијску имовину износе 2.21%.

Врста расхода	Структура (%)
Плате, додаци и накнаде запослених	12,79
Социјални доприноси на терет послодавца	2,29
Накнаде у натури	0,03
Социјална давања запосленима	0,18
Накнаде трошкова за запослене	1,01
Награде запосленима и остали посебни расходи	0,29
Одборнички додатак	0,66

Стални трошкови	7,63
Трошкови путовања	0,15
Услуге по уговору	4,50
Специјализоване услуге	11,11
Текуће поправке и одржавање	6,23
Материјал	1,23
Отплата камата домаћим послоним банкама	0
Субвенције јавним нефин. пред. и организ.	2,52
Трансфери осталим нивоима власти	14,22
Остале дотације и трансфери	1,49
Накнаде за социјалну заштиту из буџета	3,82
Дотације непрофитним организацијама	5,32
Порези, обавезне таксе и казне	0,82
Новчане казне и пенали по решењу судова	1,73
Накнада штете за повреду или штету насталу услед елементарне непогоде	0
Накнада штете за повреду или штету настале од стране државних органа	1,17
Средства резерве	16,06
Зграде и грађевински објекти	16,06
Машине и опреме	1,60
Остале некретнине и опрема	0,16
Култивисана имовина	0
Нематеријална имовина	
Земљиште	2,60
Отплата главнице домаћим пословним банкама	0,11
УКУПНО БУЏЕТСКИ РАСХОДИ	100

5.7. Установе

5.7.1. Јавна комунална предузећа

5.7.1.1. ЈКП „ЧИСТОЋА“

Назив предузећа	Адреса	Контакт телефон	Делатност
ЈКП „ЧИСТОЋА“	Сомбор, Раде Дракулића 12	025/415-788 office@cistoca.co.rs	Одстрањивање отпадака и смећа, санитарне и сличне активности

Традиција организованог одношења отпада датира из времена стицања статуса слободног и краљевског града Сомбора из 1749. године. У члану 27 тадашњег Статута града наводи се: “Не само за улепшавање града него и у здравственом смислу, Магистрат треба да настоји да у граду влада чистоћа, да се покварени путеви поправе, а уколико је могуће, да се ђубре и измет из града благовремено износе”.

После многих реорганизација и трансформација, предузеће од 1992. године послује у данашњем облику, под називом Јавно комунално предузеће "Чистоћа" Сомбор.

Одељење изношење отпада и одељење депоновање отпада обавља делатност изношења и депоновања смећа и санирања дивљих депонија. Поред ових, одељење ради и остале необавезне комуналне услуге као што су ванредно изношење смећа са или без употребе контејнера, ископ или утовар земље рокопачем, депоновање отпадног материјала, истицање плаката, превоз воде, превоз индустријског, кланичног отпада.

Одељење јавне хигијене обавља делатност чишћења коловоза и тротоара, сакупљања отпадака са јавних површина, чишћења и уклањања снега и леда са јавних површина. Програм обухвата чишћење улица у центру града, чишћење свих магистралних праваца и насеља Селенча (простор око зграда колективног становања). Ово одељење сваки дан почисти 36.942 м² коловоза и других јавних површина у првој зони и два пута недељно 38.495 м² коловоза у другој зони.

Одељење за рециклажу обавља делатност прикупљања, одвожења, рециклаже, продаје секундарних сировина (пластика, стакло, лименке).

Одељење грађевинског одржавања обавља делатност сервисирања и поправке специјалних теретних возила, теретних и путничких возила, моторних косачица и других комуналних радних машина, израда нових и поправка старих контејнера и канти за смеће свих врста и величина, производња и продаја контејнера и друге металне галантерије: клупа (парковских и гробљанских), сепаратора отпада, браварске и металостругарске услуге.

Број запослених у ЈКП „Чистоћа“ према подацима за 2017. годину износио је 124.

5.7.1.2. ЈКП „ЗЕЛЕНИЛО“

Назив предузећа	Адреса	Контакт телефон	Делатност
ЈКП „ЗЕЛЕНИЛО“	Сомбор, Раде Дракулића 12	025/412-594 – локал 130 Office@zelenilosombor.co.rs	услуге уређења и одржавања околине

ЈКП "ЗЕЛЕНИЛО", се бави уређивањем јавних зелених површина, јавне расвете, одржавањем тротоара, пешачких и бицикличких стаза, одржавањем улица и градских путева у зимском периоду, урбаног мобилијара, споменика знаменитих личности и осталих споменика, фонтана и јавних чесми на јавним површинама града Сомбора.

Радна једница ЗЕЛЕНИЛО обавља послове одржавања јавног зеленила у граду дефинисаног Планом и програмом који усваја СО Сомбор. Кошењем је обухваћено 543.699 м² травњака, орезује се 4.857 м живе ограда, одржава 30.459 м² шибља и терена, око 500 м² цветних површина, ореже се на стотине стабала у дрворедима и очисти много стаза у парковима.

Одељење расадник, производи и продаје све врсте дендро и расадног материјала, саксијског и резаног цвећа, израђује венце и букете од природног и вештачког цвећа. На

расаднику се у току сезоне произведе око 70.000 комада цветне расаде за јавне површине и тржиште. Тренутно има око 130.000 разних врста резница, око 2.000 ружа за потребе сопствених цвећара и неколико хиљада комада других врста цвећа и украсног шибља.

Одељење одржавања гробља, врши изградњу гробница и објеката ниско и високоградње, одржавање гробаља, вршење услуга сахрањивања, превоза покојника у земљи и иностранству, продају погребне опреме, производњу и продају бетонске галантерије.

Број запослених у ЈКП „Зеленило“ према подацима за 2017.годину износио је 85.

5.7.1.3. ЈКП „ВОДОКАНАЛ“

Назив предузећа	Адреса	Контакт телефон	Делатност
ЈКП „ВОДОКАНАЛ“	Сомбор, Белог голуба 5	025/464-222 office@vodokanal.co.rs	сакупљање, пречишћавање и дистрибуција воде

Јавно комунално предузеће "Водоканал" је основано Решењем Градског народног одбора Сомбора бр. 03-331/1 од 17. јануара 1961. године. Као Комунална установа "Водоканал" је имао задатак да се бави изградњом и одржавањем јавног водовода и канализације у граду Сомбору.

Данас, Јавно комунално предузеће "Водоканал" обезбеђује грађанима:

- квалитетно снабдевање водом,
- довољну количину воде за пиће, стални притисак од 4,4 бара са градског изворишта у водоводној мрежи и воду потребног квалитета,
- одвођење и пречишћавање употребљених вода.

Генерална концепција евакуације отпадних вода града Сомбора предвиђа заједничко одвођење и пречишћавање свих употребљених вода домаћинства и индустрије. Систем канализације је сепаратни (посебно атмосферска, посебно фекална канализација). Водопријемник за пречишћене отпадне воде је Мостонга, односно канал Дунав – Тиса - Дунав. Пошто први уређај за пречишћавање, изграђен 1964. године није задовољавао развојне потребе града, на основу Студије о отпадним водама града и индустрије, изграђен је нови Уређај за пречишћавање отпадних вода (УПОВ), који је пуштен у рад 1985. године.

Сектор оперативе, изводи све врсте хидро-грађевинских радова на изградњи водовода и канализације. За те радове поседују лиценцу издату од стране надлежног Републичког министарства. ЈКП Водоканал располаже са већим бројем радних машина, специјалних возила, као и теретних возила.

Број запослених у ЈКП „Водоканал“ према подацима за 2017.годину износио је 99.

5.7.1.4. ЈКП „ПРОСТОР“

Назив предузећа	Адреса	Контакт телефон	Делатност
ЈКП „ПРОСТОР“	Сомбор, Раде Дракулића 12	025/468-177 apejic@sombor.rs	Изнајмљивање властитих или изнајмљених некретнина и управљање њима

ЈКП „ПРОСТОР“ се бави уређивањем и одржавањем пијаца, сахрањивањем умрлих лица, уређењем и одржавањем гробаља, изградњом и продајом гробница и одржавањем и давањем у закуп пословног простора и јавних површина које су у власништву града Сомбора (билборди, киосци, летње баште, привремено заузеће јавних површина код изградње објеката, сезонске продаје воћа и поврћа, забане манифестације и остало).

Број запослених у ЈКП „Простор“ према подацима за 2017.годину износио је 115.

5.7.1.5. ЈКП „ПАРКИНГ СЕРВИС“ СОМБОР

Назив предузећа	Адреса	Контакт телефон	Делатност
ЈКП „ПАРКИНГ СЕРВИС“	Сомбор, Мите Протића 14	025/423-000 office@parkongsombor.co.rs	услуге у друмском саобраћају

У складу са одредбама Закона о комуналним делатностима („Сл. гласник РС“ бр.16/97 и 42/98) као и Закона о јавним предузећима и обављању делатности од општег интереса („Сл. гласник РС“ бр. 25/2000, 25/2002), и одредаба Статута Града Сомбора („Сл. лист општине Сомбор“ бр.7/2002), Скупштина града Сомбора је донела Одлуку о оснивању ЈКП „Паркинг сервис Сомбор“ и поверила на управљање, коришћење и одржавање јавних површина за паркирање на територији града Сомбор, као и одношење и чување непрописно паркираних возила.

ЈКП „Паркинг сервис Сомбор“ формирано је са циљем да управља повереним јавним површинама на начин да се организационим системом, политиком цена као и модерним технолошким методама контроле и наплате паркирања, уведе ред у стационарни саобраћај, растерети саобраћај у градском језгру, обезбеди довољан број паркинг места, а све у циљу заштите интереса грађана у урбаној средини града.

Са комерцијалном употребом паркиралишта грађани су се први пут срели 15.03.2006. год. 1. јуна 2006. год. ЈКП „Паркинг сервис Сомбор“ уводи информациони систем за контролу и наплату паркирања „СМС4Паркинг“ који омогућава грађанима да услугу паркирања плате путем мобилних телефона, једноставним слањем смс-а.

Број запослених у ЈКП „Паркинг Сервис“ према подацима за 2017. годину износио је 27.

5.7.1.6. ЈКП „ЕНЕРГАНА“ СОМБОР

Назив предузећа	Адреса	Контакт телефон	Делатност
ЈКП „ЕНЕРГАНА“	Сомбор, Трг цара Лазара 1	025/443-367 energana@eunet.rs	производња и снабдевање паром и топлом водом

Како је топлота, поред воде и ваздуха, једна од основних животних потреба, Град Сомбор оснива Јавно Комунално Предузеће "Енергана", чија је основна делатност производња и дистрибуција топлотне енергије.

Данас, предузеће испоручује топлотну енергију у 4.000 станова и има знатан број привредних корисника.

Инсталисани производни капацитети су око 50 MW. Дужина вреловода је 13 км. Подстанца има око стотинак.

Организација је следећа: одељење за производњу топлотне енергије - бави се прозводњом и предајом топлотне енергије, одељење одржавања мреже - бави се дистрибуцијом топлотне енергије и одржавањем топловодне мреже.

Број запослених у ЈКП „Енергана“ према подацима за 2017. годину износио је 32.

5.7.2. Јавна предузећа и установе

Бр.	Назив предузећа	Адреса	Контакт
1.	ЈП "ВОЈВОДИНА ШУМЕ" (ШУМСКО ГАЗДИНСТВО "СОМБОР")	Сомбор, Апатински пут 11	025/463-111 sgsombor@eunet.rs
2.	Народна апотека	Сомбор, Краља Петра I 36	025/412-079 danicabasaric@apotekasombor.rs
3.	Културни центар "Лаза Костић"	Сомбор, Венац Радомира Путника 2	025 /434 -340 kcsombor4@open.telekom.rs
4.	Галерија "Милан Коњовић"	Сомбор, Трг Светог Тројства 2	025 /412 -563 info@konjovic.rs
5.	Народно позориште Сомбор	Сомбор, Трг Косте Трифковића 2	025 /437-666 nps.upravnik@sbb.rs
6.	Градска библиотека "Карло Бијелици"	Сомбор, Трг цара Лазара 3	025 /482-827 biblioso@eunet.rs
7.	Историјски архив Сомбор	Сомбор, Трг цара Лазара 5	025 /416-292 info@arhivsombor.org.rs
8.	Градски музеј	Сомбор, Трг Републике 4	025 /412-728 gmso@ptt.rs

9.	Спортски центар „Соко“	Сомбор, Венац Петра Бојовића 11	025 /412-082 scsoko@gmail.com
10.	Предшколска установа „Вера Гуцуња“	Сомбор, Венац Војводе Петра Бојовића 3	025/421 744 veragucunja@open.telekom.rs
11.	Геронтолошки центар	Сомбор, Првомајски Булевар бб	025 /440-540 so.gcsombor@neobee.net

5.7.2.1. ЈП „ДИРЕКЦИЈА ЗА ИЗГРАДЊУ ГРАДА СОМБОРА“

Дирекција укинута одлуком Града број 023-105/2016-1

5.7.2.2. ЈП „УРБАНИЗАМ“ СОМБОР

ЈП "Урбанизам" укинут одлуком Града број 023-106/2016-1

5.8. Инвестиције

5.8.1. Остварене инвестиције у приватном сектору

	Град Сомбор (у хиљ. РСД)	М инвестицијама у нове фондове у	Западна чка област (у хиљ. РСД)	инвестицијама у нове фондове у	Регион Војводине (у хиљ. РСД)	М инвестицијама у нове фондове у	Република Србија (у хиљ. РСД)	М инвестицијама у нове
Укупно	573.954	100,00	2.989.412	100,00	124.208.129	100,00	493.100.031	100,00
Пољопривреда, шумарство и рибарство	192.679	33,57	557.720	18,66	10.058.973	8,10	12.211.147	2,48
Рударство		0,00		0,00	7.516.231	6,05	18.034.837	3,66
Прерађивачка индустрија	16.888	2,94	1.357.640	45,41	55.458.360	44,65	123.436.591	25,03
Снабдевање електричном енергијом, гасом и паром	105.244	18,34	171.368	5,73	6.216.761	5,01	37.810.760	7,67
Снабдевање водом и управљање отпадним водама	27.487	4,79	194.479	6,51	3.781.136	3,04	12.062.500	2,45
Грађевинарство	76.073	13,25	108.091	3,62	5.882.998	4,74	38.219.188	7,75
Трговина на велико и мало и поправка	21.201	3,69	154.815	5,18	10.864.518	8,75	48.330.867	9,80

моторних возила								
Саобраћај и складиштење		0,00	174.826	5,85	9.500.964	7,65	29.973.591	6,08
Услуге смештаја и исхране	100	0,02	100	0,00	526.664	0,42	4.278.472	0,87
31.12.2011.	104,64							

5.9. Индустијске зоне и индустријски паркови

Списак и структура индустријских зона и паркова:

Бр.	Назив локације	Површина (м2)		Власништво (%)		Расположива комунална инфраструктура	Просечна цена (€/м2)
		укупно	расположиво	приватно	државно		
1.	Блок 103,104	240,50		100		60	40
2.	Блок 114,115,127	279,92		200		90	10

Списак привредних субјеката смештених у индустријским зонама/парковима

Бр.	Назив компаније	Делатност	Назив ИЗ/ИП
1.	Меркур	Индустрија	Блок 103,104
2.	Метеор комерц	Пољопривреда	Блок 103,104
3.	Фиорано	Индустрија	Блок 103,104
4.	Идеа	Трговина	Блок 103,104
5.	Махи	Трговина	Блок 103,104
6.	КТЦ	Трговина	Блок 103,104
7.	Мара	Индустрија	Блок 103,104
8.	RM Company	Трговина	Блок 103,104
9.	Интешпед пословница	Саобрћај	Блок 103,104
10.	Тра-Дуга (Александро)	Трговина	Блок 114,115,127
11.	Борели	Индустрија	Блок 114,115,127
12.	АМС	Трговина	Блок 114,115,127
13.	Панонка	Индустрија	Блок 114,115,127
14.	Сунце	Индустрија	Блок 114,115,127
15.	Магнет	Услужне делатности	Блок 114,115,127
16.	Сомбормлин	Индустрија	Блок 114,115,127
17.	Задругарка	Пољопривреда	Блок 114,115,127

5.9.1. Формирање Слободне зоне

На територији Града Сомбора планирана је слободна зона, коју треба реализовати у оквиру слободне зоне Апатин - Сомбор, према Плану Министарства финансија - Управе за слободне зоне, с тим што ће се коначан статус дефинисати решењем Управе за слободне зоне.

На простору предвиђеном за индустријску зону у Сомбору је, у оквиру Плана генералне регулације блокова 102, 103, 114, 115 и 127 ("Службени лист града Сомбора", број 6/2013), односно у оквиру Индустријског парка, у блоку XIV, предвиђена је слободна зона. Потребно је дефинисати парцеле и извршити њихову пренамену са пољопривредног на градско - грађевинско земљиште, уколико је то потребно, односно обједињавање парцела које све морају бити у власништву града Сомбора. Постоје услови да се у поступку добијања сагласности од Управе за слободне зоне одреде и алтернативни простори.

Велики је значај слободне зоне, по основу инвестирања, привлачења нових инвестиција, царинских и финансијских олакшица за пословање.

5.9.2. Локација индустријских зона/паркова

Индустријска зона Града Сомбора лоцирана је уз југоисточну границу самог Града. Укупна површина је 500 ха. Удаљеност локације од:

- Београда 185 км
- аеродрома Сурчин 180 км
- аутопута 60 км
- најближе границе са Хрватском и Мађарском 25 км
- реке Дунав 20 км. Топографске карактеристике локација Омеђена је:
- на северу саобраћајницом Југ III (примарна градска саобраћајница предвиђена је и за тешки теретни саобраћај);
- на истоку индустријском саобраћајницом (пут за Уљару) који је директно повезан са државним путем IB реда број 12 (Келебија-Суботица-Сомбор-Оџаци-Бачка Паланка-Нови Сад-Зрењанин- Житиште-Нова Црња-држ. граница са Румунијом (гранични прелаз Српска Црња) и матичним манипулативним-индустријским колосеком (на релацији: железничка станица Сомбор - Велики бачки канал) као дела укинуте железничке пруге Нови Сад-Оџаци-Сомбор;
- на југу Великим бачким каналом (канал Бездан-Врбас) и коридором матично-манипулативног индустријског колосека;
- на западу државним путем IB реда број 15: Државна граница са Мађарском (гранични прелаз Бачки Брег)-Бездан-Сомбор-Кула-Врбас-Србобран-Бечеј-Нови Бечеј-Кикинда-државна граница са Румунијом (гранични прелаз Наково).

5.9.3. Саобраћајни приступи

Приступне саобраћајнице:

- Државни пут IБ реда број 15
- Југ III, примарна градска саобраћајница са излазом на Државни пут I Б реда број 12
- Приступна саобраћајница, пут за Уљару, са Државног пута I Б реда број 12, из правца Новог Сада и Суботице.

Индустријска зона има јужну границу на Великом бачком каналу, а од локалитета војног аеродрома, који може прерасти у аеродром у комерцијалне сврхе, налази се на удаљености од око 5 км.

Индустријска зона излази на Државни пут IБ реда број 12, где су на два чворна места дозвољена и лева скретања на државни пут

Индустријску зону пресеца планирани коридор обилазнице око града (у том коридору се сада налази интерна саобраћајница Индустијске зоне означене у Плану генералне регулације на простору индустријске зоне у Сомбору, блокови 102,103,114, 115 и 127-ПГР05

5.9.4. Зонирање

Индустријска зона Града Сомбора (која тежи да прерасте у индустријски парк) је локација одређена у Плану генералне регулације на простору индустријске зоне у Сомбору, блокови 102,103,114, 115 и 127-ПГР05.

За Блок 102 и 103 урађен је План детаљне регулације (подужно посматрана зона, део зоне од саобраћајнице Југ III до планираног коридора обилазнице) у обухвату од 240,50 ха.

За Блок 114, 115 и 127 урађен је Програм плана детаљне регулације (подужно посматрана зона у делу од планираног коридора обилазнице до канала Бездан-Врбас) у обухвату 279,92 ха.

Напомена: Постоји преклапање обухвата Плана регулације Блока 102 и 103 са Програмом регулације Блокова 114, 115 и 127 у делу коридора обилазнице и Блока означеног у плановима регулације као Блок XX.

Планирано је да део Индустијске зоне постане Слободна зона, а у оквиру зоне предвиђен је логистички и претоварни центар.

5.9.5. Расположива комунална инфраструктура

Индустријска зона је опремљена примарним гасоводом, водом, канализацијом отпадних вода, делимично изграђеном путном мрежом, делимично решеном атмосферском

канализацијом, што системом затворене канализације, што мелиорационим каналом кроз Индустијску зону.

5.9.6. Електроинсталација

Индустијска зона напаја се из 20кВ извода "Борово" и 20кВ одвода "Селенча 3" из ТС 110/20 кВ "Сомбор 1". На територији Града Сомбора изграђена је трафо станица снаге 400 MW. Ово значи да би се у случају потребе за великим количинама електричне енергије оне могле обезбедити. Тренутно расположиви слободни капацитети електричне енергије у Индустијског зони се крећу око 4 MW.

5.9.7. Водовод

Индустијска зона се снабдева водом из фабрике "Јарош" капацитета 200 л/с. Вода се из фабрике воде дистрибуира до Индустијске зоне магистралним цевоводима пречника 500 и 300 мм. У зони постоје и 3 дубока бунара капацитета 30 л/с за потребе техничке воде. Мрежа примарних и секундарних цевовода је разграната до постојећих и познатих будућих потрошача.

5.9.8. Канализација

Систем канализације је сепаратан. Канализација отпадних вода се прикупља системом цевовода до уређаја за пречишћавање отпадних вода (чији је капацитет 80.000 еквивалент становника). До уређаја за пречишћавање отпадних вода са Индустијске зоне воде два магистрална цевовода 800 и 600 мм. Мрежа примарних и секундарних цевовода је разграната до постојећих и познатих будућих потрошача.

Атмосферска канализација се отвореним каналима и цевоводима упушта у мелиоративне канале у оквиру индустијске зоне одакле се одводи у Велики бачки канал.

Обавеза инвеститора је да обезбеди упуштање атмосферске воде у јавну мрежу класе 2А.

5.9.9. Гасовод

У оквиру Индустијске зоне постављена је ГМРС гасовода. Примарну мрежу чини челични гасовод, а до постојећих је развучена мрежа полиетиленског цевовода.

5.9.10. ТТ инсталације

На предметној локацији постоји магистрални оптички ТТ кабел, као и претплатничка месна мрежа ТТ кабла за постојеће кориснике.

5.9.11. Интернет

У Индустријској зони постоји могућност обезбеђења АДСЛ прикључака од стране "Телеком" Србија.

5.10. Запосленост и олакшице које нуди локална заједница

5.10.1. Статистички преглед

Као и претходних година, највише је незапослених почетком године, а у континуитету се до краја године број незапослених смањује. Највише је незапослених без квалификација, затим са средњом стручном спремом и КВ радника (подаци локалне Националне службе за запошљавање):

		Укупно	I	II	III	IV	V	VI-1	VI-2	VII-1	VII-2	VIII
2017.	Укупно	5.771	1.863	210	1.394	1.628	31	114	84	438	6	3
	Жене	2.377	677	67	418	841	5	62	51	253	1	2

Према трајању незапослености у дугорочној незапослености, преко годину дана чекања на посао је 3.473 лица, односно 60% незапослених, а у веома дугој незапослености, преко 2 године чекања на посао је 2.298 лица, односно 40% незапослених.

Незапослени према трајању незапослености (31.12.2017.године) (подаци локалне Националне службе за запошљавање):

ТРАЈАЊЕ НЕЗАПОСЛЕНОСТИ	УКУПНО	%	ЖЕНЕ	% учешћа жена у укупној незапослености
До 3 месеца	1.039	18,00	496	8,59
3-6 месеци	482	8,35	203	3,52
6-9 месеци	409	7,09	176	3,05
9-12 месеци	368	6,38	128	2,22
1 - 2 године	853	14,78	323	5,60
2 - 3 године	567	9,82	220	3,81
3 - 5 година	742	12,86	279	4,83
5 - 8 година	717	12,42	276	4,78
8 - 10 година	233	4,04	104	1,80
Преко 10 година	361	6,26	172	2,98

УКУПНО	5.771	100,00	2.377	41,19
---------------	-------	--------	-------	-------

У односу на старосну доб, до 30 година живота је 1273 лица или 22% незапослених, а преко 50 година живота је 1824 лица или 31,6% укупног броја незапослених.

Незапослени према старости (31.12.2017.године) (подаци локалне Националне службе за запошљавање):

СТАРОСТ	УКУПНО	%	ЖЕНЕ	% учешћа жена у укупној незапослености
15-19 година	171	2,96	74	1,28
20-24 година	528	9,15	220	3,81
25-29 година	574	9,95	234	4,05
30-34 година	541	9,37	215	3,73
35-39 година	646	11,19	271	4,70
40-44 година	727	12,60	345	5,98
45-49 година	760	13,17	361	6,26
50-54 година	797	13,81	365	6,32
55-59 година	700	12,13	252	4,37
преко 60 година	327	5,67	40	0,69
УКУПНО	5.771	100,00	2.377	41,19

На крају 2017.године прво запослење је чекало 695 лица или 23,8% укупног броја незапослених.

МЕСЕЦ	УКУПНО		БИЛИ У РАДНОМ ОДНОСУ			ПРВИ ПУТ ТРАЖЕ ЗАПОСЛЕЊЕ		
	Укупно	Жене	Укупно	Жене	% учешћа у укупној незапослености	Укупно	Жене	% учешћа у укупној незапослености
I	6.803	2.757	5.145	2.047	75,63	1.658	710	24,37
II	7.007	2.817	5.329	2.097	76,05	1.678	720	23,95
III	6.890	2.784	5.226	2.067	75,85	1.664	717	24,15
IV	6.862	2.776	5.232	2.052	76,25	1.630	724	23,75
V	6.745	2.721	5.137	2.006	76,16	1.608	715	23,84
VI	6.445	2.642	4.925	1.948	76,42	1.520	694	23,58
VII	6.275	2.586	4.811	1.914	76,67	1.464	672	23,33
VIII	6.133	2.519	4.674	1.830	76,21	1.459	689	23,79
IX	5.973	2.467	4.550	1.780	76,18	1.423	687	23,82
X	5.917	2.475	4.491	1.774	75,90	1.426	701	24,10
XI	5.794	2.404	4.407	1.731	76,06	1.387	673	23,94
XII	5.771	2.377	4.424	1.727	76,66	1.347	650	23,34
ПРОСЕК	6.385	2.610	4.863	1.914	76,16	1.522	696	23,84

Од укупног броја незапослених, на крају 2017.године, било је 401 лице са инвалидитетом. Највише је лица са проценом радне способности 230, војних инвалида 92, лица категорисане омладине 65 и инвалида рада 14.

Категорија	УКУПНО	
	Укупно	Жене
Војни инвалиди	92	1
Ратни војни инвалиди	88	1
Мирнодопски војни инвалиди	4	0
Цивилне жртва рата	0	0
Инвалиди рада	14	0
Инвалиди рада I	0	0
Иванлиди рада II	14	0
Категорисана омладина	65	30
Слепа лица	0	0
Слабовида лица	0	0
Глува и наглува лица	4	2
Лако ментално оштећена лица	61	28
Вишеструко оштећена лица са последицом комбинованих сметњи	0	0
ТИЛ	0	0
Остали категорисани инвалиди		
Слепа лица	0	0
Слабовида лица	0	0
Глува и наглува лица	0	0
Лако ментално оштећена лица	0	0
Вишеструко оштећена лица са последицом комбинованих сметњи	0	0
ТИЛ	0	0
Процена радне способности	230	102
Степен 1	207	92
Степен 2	22	10
Степен 3	1	0
УКУПНО	401	133

5.10.1.1. Запошљавање младих

Запошљавање је један од кључних изазова са којим се суочавају млади у граду Сомбору. Према подацима из 2013. године, у Сомбору је (град са околним насељима) на евиденцији незапослених лица било укупно 7.758 особа са територије града Сомбора и околних насеља, узраста од 15 до 65 година.

Од овог броја, 2.303 особе су млади - млади чине готово 30% свих евидентираних незапослених лица у граду Сомбору. Ако се узме у обзир да у Сомбору има 14.996 младих особа,

овај број указује на изузетно велику незапосленост младих. Процена је да је број незапослених младих далеко већи

НЕЗАПОСЛЕНА ЛИЦА				
ГОДИНЕ СТАРОСТИ		УКУПНО	ЖЕНЕ	МУШКАРЦИ
	15-19 година	320	118	202
	20-24 година	951	404	547
	25-29 година	1032	419	613
	30-40 година	1916	884	1032
	40-50 година	1951	951	1000
	остали	1588	535	1053
	УКУПНО	7758	3311	4447

5.10.2. Програми за обуку радне снаге

5.10.2.1. Програми обуке Регионалне агенције за развој МСПП "Сомбор"

Регионална агенција за развој МСПП Сомбор у оквиру своје редовне делатности реализује едукативне програме за незапослена лица – потенцијалне предузетнике у циљу њиховог адекватног припремања за процес започињања посла и за већ постојеће предузетнике у циљу проширења и унапређења њиховог посла.

Едукативни програми за потенцијалне предузетнике:

- Предузетничке вештине,
- Облици организовања привредних субјеката,
- Правни оквир започињања бизниса,
- Извори финансирања,
- Пословни план,
- Радионица за израду пословног плана,
- Маркетинг за предузетнике.

Едукативни програми за постојеће предузетнике:

- Предузетничке иновације,
- Како развити успешан бизнис план,
- Рачуноводство и финансије за менаџере,
- Законске основе микрокредитних фондова,
- Маркетинг за предузетнике,

- Предузетништво у Србији,
- Предузетништво у ЈИ и ЦЕ Европи.

5.10.2.2. Програми и мере активне политике запошљавања Националне службе за запошљавање

Једна од основних програмских активности НСЗ јесте подстицање предузетништва, кроз реализацију едукативних програма за започињање бизниса.

Пословни центар Сомбор ради у оквиру Групе за развој предузетништва Филијале Сомбор и има тим обучених тренера који реализују тродневни семинар "Пут до успешног предузетника". Циљ обуке је: Унапређење свести о предузетништву, стицање потребних знања и вештина, јачање сектора МСПП, успешно започињање и вођење сопственог бизниса и рационалније коришћење субвенција за самозапошљавање.

Тематске целине обуке су:

- Економска мотивација и психолошки аспекти предузетништва;
- Дефинисање пословне идеје;
- Правни аспекти бизниса;
- Основе пореза и доприноса и
- Радионица за израду бизнис плана.

Годишњи програм додатног образовања и обуке за потребе тржишта рада спроводи НСЗ самостално, код послодаваца као обуку на раду или преко специјализованих извођача обука са којима, по претходно спроведеном поступку јавних набавки, уговара спровођење појединачних програма.

5.10.3. Финансијска подршка запошљавању

Програми и мере активне политике запошљавања финансирају се из буџета Републике Србије, средстава територијалне аутономије и локалне самоуправе, а могу се финансирати из допринос да и других средстава Националне службе. Мере активне политике запошљавања, усмерене ка подстицању побројане су испод.

5.10.3.1. Субвенције за самозапошљавање

Одобравају се ради оснивања радње, задруге, привредних друштава и других облика предузетништва, незапосленом лицу у бесповратном износу од 180.000,00 динара, осим у случају самозапошљавања особа са инвалидитетом када се субвенција одобрава у износу од 220.000,00 динара.

Услови за подношење захтева су:

- да је лице пријављено на евиденцију незапослених НСЗ,
- да је завршило инструктивну обуку за започињање бизниса.

Обавезе корисника субвенције су: да делатност обавља најмање 12 месеци, почев од дана започињања делатности, да редовно уплаћују доприносе за обавезно социјално осигурање.

Корисник субвенције може да користи услуге менторинга и специјалистичких обука у првој години пословања.

Кориснику новчане накнаде може се исплатити новчана накнада у једнократном износу ради самозапошљавања.

Корисницима новчане накнаде који заснују радни однос на неодређено време, једнократно се исплаћује 30% укупног износа новчане накнаде (без доприноса за обавезно социјално осигурање) која би им била исплаћена за преостало време до истека права на новчану накнаду.

5.10.3.2. Субвенције за запошљавање послодавцима

Послодавци који припадају приватном сектору, првенствено микро, мала и средња предузећа, могу за запошљавање незапослених лица из категорије теже запошљивих остварити право на субвенцију за запошљавање на новоотвореним радним местима. Субвенција се исплаћује послодавцу у једнократном износу.

Незапослена лица из категорије теже запошљивих, на које се ова субвенција може применити, су:

- млади до 30 година старости - без квалификација/са ниским квалификацијама, млади који посао траже дуже од 12 месеци и млади који су имали/имају статус детета без родитељског старања;
- старији од 50 година који имају статус вишка запослених;
- Роми;
- особе са инвалидитетом;
- радно способни корисници новчане социјалне помоћи;
- дугорочно незапослени;
- жртве породичног насиља;

Висина субвенције за запошљавање незапослених лица из категорије теже запошљивих у 2018. години, према степену развијености јединица локалне самоуправе утврђеним у складу са посебним прописом Владе износи:

- за четврту групу (степен развијености испод 60% републичког просека) и за девастирана подручја (степен развијености испод 50% републичког просека) - 250.000,00 динара по кориснику;
- за трећу групу (у распону од 60% до 80% републичког просека) - 200.000,00 динара по кориснику;
- за другу групу (у распону од 80% до 100% републичког просека) и остале јединице локалне самоуправе - 150.000,00 динара по кориснику.

Наведени износи субвенције се за запошљавање особа са инвалидитетом, радно способних корисника новчане социјалне помоћи, младих до 30 година који су имали/имају статус детета без родитељског старања и жртава породичног насиља увећавају за 20% тако да износе:

- за четврту групу (степен развијености испод 60% републичког просека) и за девастирана подручја (степен развијености испод 50% републичког просека) - 300.000,00 динара по кориснику;
- за трећу групу (у распону од 60% до 80% републичког просека) - 240.000,00 динара по кориснику;
- за другу групу (у распону од 80% до 100% републичког просека) и остале јединице локалне самоуправе - 180.000,00 динара по кориснику.

Реализација програма прати се 12 месеци.

5.10.4. Јавни радови

Јавни радови се организују у циљу запошљавања првенствено теже запошљивих категорија незапослених лица, као и унапређења радних способности. Максимална дужина трајања јавног рада је 6 месеци.

Јавне радове спроводи послодавац- извођач јавног рада, кога одређује НСЗ на основу јавног конкурса.

Право учествовања у поступку спровођења јавних радова имају: органи територијалне аутономије и органи јединица локалне самоуправе, јавне установе и јавна предузећа, привредна друштва, предузетници, задруге, удружења грађана.

Јавни радови се могу организовати и спроводити у областима социјалних, хуманитарних, културних и других делатности, одржавања и обнављања јавне инфраструктуре, одржавања и заштите животне средине и природе.

5.10.5. Суфинансирање програма и мера активне политике запошљавања из републичког буџета

Територијалне аутономије односно јединице локалне самоуправе, може преко НСЗ, поднети захтев Министарству надлежном за запошљавање за учешће у финансирању програма или мера активне политике запошљавања. Услов за одобравање средстава и суфинансирање мера јесте да локална самоуправа има формиран Савет за запошљавање, донет Локални акциони план (ЛАПЗ) одобрено више од половине средстава потребних за финансирање одређеног програма или мера : субвенција за самозапошљавање, субвенција за отварање НРМ, стручна пракса, стицање практичних знања, јавни радови.

Суфинансирање програма и мера активне политике запошљавања спроводи се и од стране Владе АПВ, Секретаријата за привреду, запошљавање и равноправност полова (ПАПЗ), где се удружују средства локалних самоуправа и АПВ за финансирање одређеног програма или мера активне политике запошљавања.

Мере активне политике запошљавања за особе са инвалидитетом (ОСИ), спроводе се као део процеса ради повећања нивоа запошљивости или запошљавања ОСИ у циљу социјалног укључивања. Мере активне политике запошљавања под општим условима спроводе се у групама које чине ОСИ и друга незапослена лица, али у складу са потребама ОСИ, процењеним професионалним могућностима и радном способношћу.

5.11. ПРИОРИТЕТИ, ЦИЉЕВИ И МЕРЕ

ПРИОРИТЕТ	ЦИЉ	МЕРА
1. ОДРЖИВИ РАСТ И РАЗВОЈ КОНКУРЕНТНОСТИ ПРИВРЕДЕ ГРАДА СОМБОРА	1.1. Виши степен коришћења постојећих ресурса и инфраструктуре у циљу одрживог привредног раста	1.1.1. Комплетирање индустријске зоне и оснивање слободне зоне
		1.1.3. Подстицати коришћење алтернативних извора енергије у индустријској производњи (нпр. искоришћавање потенцијала биомасе, термалних извора)
		1.1.4. Активнији приступ решавању brownfield локација
		1.1.5. Унапредити техничку инфраструктуру сходно утврђеним приоритетима
		1.1.6. Дизајнирати бизнис инкубатор у складу са потребама приватног сектора
		1.2. Унапредити степен развоја пољопривредне и прехранбене индустрије
	1.2.2. Стратешка партнерства усмерена ка развоју већих пољопривредних предузећа (и у реструктурирању)	
	1.2.3. Иницирање промене власничке структуре на поседима у власништву државе у корист локалне самоуправе	
	1.2.4. Конкретизовати мере локалне самоуправе за подстицање органске производње (на породичним газдинствима)	
	1.3. Стварање подстицајног амбијента за развој и унапређење конкурентности привреде	1.3.1. Иницирати оснивање кластера, јавно- приватних партнерстава или других форми удруживања (стварање социјалних предузећа, рециклажни центри, логистички центри за пољопривреду итд.)

		1.3.2. Континуирано пратити стање домаће привреде путем израде релеватних база података
		1.3.3. Брендирање града као повољног амбијента за инвестирање – екстерна промоција
		1.3.4. Ускладити процесе планирања локалне самоуправе са покрајинским и државним институцијама
		1.3.5. Унапредити сарадњу са Града са великим предузећима (нпр. подстицање програма друштвено- одговорног пословања и спонзорства)
		1.3.6. Подстакнути развој извозно оријентисане секторе базиране на прехранбеној и прерађивачкој индустрији и заштиту порекла и имена сомборских брендова
		1.4. Јачање људских и техничких капацитета институција за подршку привреде и МСПП
		1.4.3. Унапредити људске капацитете институција за подршку привреди и за развој МСПП у Граду (КЛЕР, Развојна агенција Града Сомбора, Удружење предузетника и сл.) кроз стручне едукације, студијске програме, у циљу конкурисања на домаће и међународне пројекте
2. ПОДСТИЦАЊЕ КОНКУРЕНТНОСТИ МСПП БАЗИРАНЕ НА ИНОВАТИВНОСТИ И ЕКОНОМИЈИ ЗНАЊА	2.1. Унапређење конкурентности предузетничких активности	2.1.1. Осмислити програме за подстицање samozapošljavanja и предузетништва
		2.1.2. Осмислити савремене и иновативне програме за подстицање новог запошљавања

		2.1.3. Осмислити програме за подстицање самозапошљавања угрожених категорија на тржишту рада – лица са инвалидитетом, Роми, старији од 45 година и сл.	
		2.1.4. Организовати предавања која ће држати успешни предузетници – примери добре праксе	
		2.1.5. Организовати стручне едукације о коришћењу ЕУ фондова из области обновљивих извора за производњу енергије, заштите околине, и пољопривреде	
		2.1.6. Израда каталога делатности за почетнике у бизнису	
		2.1.7. Организовати инфо-дане у вези предузетништва, актуелних кредита и субвенција за почетнике у бизнису и постојећа МСПП	
		2.2. Подстицање иновативности и економије засноване на знању	2.2.1. Укључивање иновативних приступа преради, маркетингу и дистрибуцији локално гајених усева (нпр. прехранбена индустрија)
			2.2.2. Промоција иновативности кроз едукацију (информисање приватног сектора о могућности финансирања иновација од стране ЕУ и државе, институцијама које подржавају иноваторе и сл.)
	2.2.3. Подстицати сарадњу приватног сектора са научно- истраживачким и образовним институцијама (пројекти)		
			2.2.4. Унапредити планирање наступа на извозним тржиштима и генерално приближавање стандардима ЕУ

		2.2.6. Промоција значаја целоживотног учења
		2.2.7. Промоција и подршка сектору услуга – ИТ, креативне индустрије и слично у циљу самозапошљавања младих
	2.3. Подстицање конкурентности путем интересног удруживања МСПП	2.3.1. Израда неопходне базе података о актуелним потребама и могућностима удруживања МСПП
		2.3.2. Повећање конкурентности интеграцијом МСПП путем иницијације оснивања локалних акционих група или кластера
		2.3.3. Израдити предлоге пројеката удруживања извозно оријентисаних МСПП и креирања наступа на страним тржиштима

6. ПОЉОПРИВРЕДА И РУРАЛНИ РАЗВОЈ

6.1. Карактеристике и анализа пољопривреде и руралног развоја

Два кључна природна ресурса који омогућавају интензиван развој пољопривреде у Сомбору јесу расположивост плодним земљиштем и богатство водама. Град Сомбор се простире на 17 катастарских општина, на укупној површини од 110.259 ха, при чему је око 34.846 ха земљишта са територије Града у власништву Републике Србије. Главна хидрографско обележје града Сомбора чини река Дунав, са својим меандрима, многобројним рукавцима, барама, адама и ритовима, затим мање реке Плазовић и Мостонга, као и канали хидросистема Дунав – Тиса - Дунав.

Пољопривреда је развијена у свим сеоским катастарским општинама у Сомбору, али су положај терена и плодност земљишта утицали на заступљеност појединих врста производње у селима:

- Алекса Шантић – ратарство и делом воћарство,
- Бачки Брег – ратарство,
- Бачки Моноштор – ратарство и пчеларство,
- Бездан – ратарство,
- Чонопља – ратарство и делимично развијено сточарство, воћарско-виноградарска и повроизводња поврћа,
- Дорослово – ратарство и делимично сточарство,
- Гаково – ратарство и сточарство,
- Колут – ратарство и рибарство,
- Кљајићево – ратарство, воћарство и виноградарство,
- Растина – ратарство и сточарство,
- Риђица – ратарство, виноградарство и производња вина,
- Станишић – ратарство и сточарство,
- Стапар – ратарство и сточарство,
- Светозар Милетић – ратарство и повртарство,
- Телечка – ратарска производња.

Сомбор има најзаступљенију ратарску производњу, а познат је и по сомборском сиру, „лемешком“ кулену и безданској паприци. Капацитети Телечке висоравни нису довољно искоришени са аспекта развоја пољопривреде, што би у наредном периоду требало да буде један од приоритета Републике, Покрајине и општина/града у овом крају.

6.2. Коришћено пољопривредно земљиште

Од укупне површине града Сомбора која износи 121.600 ха, коришћено пољопривредно земљиште (скраћено КПЗ) у пољопривредној 2011/2012. години, према резултатима Пописа пољопривреде 2012. износило је 78,4%. Према истом извору, коришћено пољопривредно

земљиште у граду Сомбору у пољопривредној 2011/2012. години износи 95.333 ха и чини 2,8 % КПЗ Републике Србије, 5,9 % КПЗ региона Војводине и 49,8% КПЗ Западнобачке области.

Посматрано по организационо - правним формама пољопривредних газдинстава (скраћеница ПГ) у Сомбору, структура КПЗ је следећа:

- породична пољопривредна газдинства користе 68.673 ха или 72% земљишта;
- правна лица и предузетници користе 26.660 ха земљишта или 28% укупне површине КПЗ.

	Коришћено пољопривредно земљиште (КПЗ), ха	Број ПГ са КПЗ	Просечно КПЗ по ПГ, ха
Република Србија (без КиМ)	3.437.423	621.445	5.5
Породична пољопривредна газдинства	2.825.068	619.141	4.6
Правна лица и предузетници	612.355	2.304	265.8
Регион Војводине	1.608.896	141.570	11.4
Породична пољопривредна газдинства	1.177.264	140.407	8.4
Правна лица и предузетници	431.632	1.163	371.1
Западнобачка област	191.356	17.357	11.0
Породична пољопривредна газдинства	128.902	17.235	7.5
Правна лица и предузетници	62.454	122	511.9
Град Сомбор	95.333	7.966	11.9
Породична пољопривредна газдинства	68.673	7.929	8.7
Правна лица и предузетници	26.660	67	397.9

Просечно КПЗ по пољопривредном газдинству у Сомбору износи 11,9 ха, што је више у односу на регион Војводине где је просечна величина КПЗ 11,4 ха, Западнобачку област (11,0 ха) и знатно више у односу на Р. Србију, где просечна величина КПЗ износи 5,5.

Посматрано по организационо правним формама пољопривредних газдинстава, просечна величина КПЗ по пољопривредном газдинству у Сомбору износи 8,7 ха на сектору породичних газдинстава и 397,9 ха на сектору правних лица и предузетника.

Анализирајући структуру коришћеног пољопривредног земљишта у Сомбору, може се запазити да доминантно учешће имају оранице и баште (93,1%), а затим следе површине под ливадама и пашњацима (6,0%).

	Укупно КПЗ	Окућница	Оранице и баште	Ливаде и пашњаци	Воћњаци	Виногради	Расадници	Остало
Површина у ха	95.333	333	88.724	5.683	524	57	8	4
Структура у %	100	0,3	93,1	6,0	0,5	0,1	0,0	0,0

Највише ораничних површина се налази у катастарским општинама Сомбор 2 и Станишић, које располажу са 31 % ових површина у Сомбору. Са друге стране, највеће учешће ораница у коришћеном пољопривредном земљишту имају катастарске општине Телечка (98,9 %), Чонопља (37,5 %) и Алекса Шантић (96,6 %), док најмањи удео ораница у КПЗ имају катастарске општине Гаково (71,2 %) и Колут (74,2 %).

Површине под воћњацима и виноградима су веома слабо заступљене у структури КПЗ. Највећи удео ових површина у КПЗ се налази у катастарским општинама Риђица (4,9 %), Алекса Шантић (3,1 %) и Сомбор 1 (2,6 %). У свим другим катастарским општинама воћњаци и виногради захватају мање од 1 % КПЗ.

Ливаде и пашњаци чине 6,0 % КПЗ у Сомбору. Највише површина под ливадама и пашњацима имају катастарске општине Гаково (28,5 %), Колут (25,4 %) и Бачки Моноштор (17,3 %).

6.3. Квалитет земљишта

Геоморфолошку основу терена на подручју града Сомбора чини део Телечке лесне заравни, лесна тераса и алувијална равна Дунава. Пољопривредно земљиште на горењем терену (Телечка висораван) изложена је еолској ерозији, док се на доњим теренима јавља проблем са високим нивоом подземних вода, нарочито у годинама са обимним падавинама, што захтева предузимање великог броја мера у циљу очувања хумусног слоја земљишта. Највећи део пољопривредног земљишта (78 %) спада у прве три бонитетне класе земљишта, и то:

Класа I – 17,6 % пољопривредних површина

Класа II – 32,0 % пољопривредних површина

Класа III – 28,4 % пољопривредних површина

6.4. Власничка структура пољопривредног земљишта

Према последњим подацима градске управе за пољопривреду и Републичког геодетског завода (Служба за катастар непокретности Сомбор) око 63 % укупног пољопривредног земљишта се налази у приватном власништу, док се 31,6 % налази у државној својини. Веома мали проценат се налази у власништву задруга (3,2 %). Са друге стране у приватној својини се налази готово 70% обрадивих површина, док се 27 % налази у власништу Републике Србије. Свега 2,2 % обрадивих површина је у власништву задруга.

		Приватна	Државна	Друштвена	Задружна	Мештовита	Други облици својине
Површина у ха	Укупно	69.242,4	34.846,2	3.531,5	2.176,0	188,5	273,8
	Обрадиво	68.113,0	26.479,1	649,6	2.165,8	185,9	233,7
Структура у %	Укупно	62,8	31,6	3,2	2,0	0,2	0,2
	Обрадиво	69,6	27,1	0,7	2,2	0,2	0,2

6.5. Површине под системима за наводњавање/одводњавање

Подручје града Сомбор пресеца већи број канала. Главне канале чине: Бајски канал, канал Пригревица - Бездан, део канала Оџаци - Сомбор и део канала Врбас-Бездан, као и хидротехнички објекти: преводнице Бездан и Сомбор, црпне станице Бездан I и II, водозахватна устава Бездан, устава Српски Милетић и сигурносне уставе Шебешфок, Чешка Ћуприја и Купусина. Поред тога постоји велики број мањих канала који служе за одводњавање и наводњавање пољопривредних површина. Велики бачки канал представља главну артерију читавог хидросистема у Бачкој.

Целокупна површина града Сомбора обухваћена је системима за одводњавање. Систем канала за одводњавање је у функцији 95%. У сарадњи града Сомбора и ЈП „Воде Војводине“, сваке године се раде појачана одржавања. За наводњавање у граду Сомбору постоји мала заинтересованост, а највећи проблем представља довођење воде до парцела. Град Сомбор је радио израду пројекта изградње хидросистема „Плазовић“, чиме би се, у зависности од висине добијених средстава, омогућило наводњавање око 50.000 ха.

Према подацима градске управе, под системима за наводњавање се налази 2.604 ха, што чини 2,7 % коришћеног пољопривредног земљишта. Међутим, према званичним статистичким подацима наводњава се мања површина која износи 1.325 ха, при чему своје површине наводњава 205 газдинстава. Наводњавање помоћу широкозахватних машина се користи на 1,702 ха, кишна крила као систем за наводњавање се користе на 828 ха, док се под системом кап по кап наводњава свега 53 ха. Највише се наводњавају оранице и баште, при чему се за наводњавање користе подземне воде на газдинству и површинске воде ван газдинства.

6.6. Носиоци пољопривредне производње и поседовна структура пољопривредних газдинстава

Према резултатима Пописа пољопривреде 2012., у Сомбору је укупно пописано 8.396 пољопривредних газдинстава, што је 1,3%, 5,7% и 45,8% од укупног броја пољопривредних газдинстава у односу на Р. Србију, регион Војводине и Западнoбачку област, респективно посматрано. У Сомбору је без пољопривредног земљишта 400 газдинстава, тако да је број пољопривредних газдинстава са коришћеним пољопривредним земљиштем мањи и износи 7.996.

Посматрано по организационо - правној форми организовања пољопривредних газдинстава, од укупног броја пољопривредних газдинстава са КПЗ у Сомбору:

- породичних газдинства је 7929 или 99,2% од укупног броја ПГ;
- правних лица и предузетника је 67 или 0,8% од укупног броја ПГ.

Породична пољопривредна газдинства у просеку имају 8,7 ха КПЗ по газдинству, што је више у односу на Западнoбачку област, регион Војводине и посебно у односу на Р. Србију, где КПЗ по породичном газдинству износи 4,6 ха. Висок проценат породичних пољопривредних газдинстава бави се ратарском производњом, а ове произвођаче карактерише висока тржишна оријентација (висок проценат пољопривредне производње намењен је продаји на тржишту).

Сектор правних лица и предузетника у области пољопривреде је развијен. На подручју града Сомбора послује 19 земљорадничких задруга и 18 пољопривредних предузећа. Неки од значајнијих привредних субјеката у овој области су:

- Привредна друштва: „Бачка“ Чонопља; „Граничар“ Гаково; АД „Алекса Шантић“ Алекса Шантић; ПП „Клас“ Светозар Милетић; „Meteor commerce“ Сомбор; ПП „Бездан“ Бездан
- Земљорадничке задруге: 33 “Кљајићево” Кљајићево; 33 “Раванград” Сомбор, 33 „Пољопривредник“ Сомбор

6.7. Поседована структура пољопривредних газдинстава

У структури пољопривредних газдинстава у Сомбору највеће учешће имају газдинства која поседују 1 ха и мање до 1 ха пољопривредних површина. Оваквих газдинстава је 2.966 или 35,3% од укупног броја ПГ, што је неповољније у односу на просек Р. Србије, где учешће газдинстава са поседом ≤ 1 ха износи 27,6%. Следи учешће пољопривредних газдинстава са поседом > 1 - ≤ 5 ха (31,6%). Најмање је учешће пољопривредних газдинстава са поседом од преко 100 ха (1,5%).

	Број пољопривредних газдинстава		Структура, %	
	Р.Србија	Град Сомбор	Р.Србија	Град Сомбор
Без земљишта	10.107	400	1,6	4,8
≤ 1 ха	174.567	2.966	27,6	35,3
> 1 - ≤ 5 ха	306.208	2.651	48,5	31,6
> 5 - ≤ 10 ха	89.083	906	14,1	10,8
> 10 - ≤ 20 ха	32.313	629	5,1	7,5

> 20 - ≤ 50 ха	13.029	484	2,1	5,8
> 50 - ≤ 100 ха	4.394	236	0,7	2,8
Преко 100 ха	1.851	124	0,3	1,5
Укупно	631.552	8.396	100,0	100,0

6.8. Биљна и сточарска производња

6.8.1. Биљна производња

Према подацима Пописа пољопривреде 2012., у пољопривреди града Сомбора доминира ратарска производња. Према истом извору, највеће учешће у структури ораница и башта у Сомбору у пољопривредној 2011/2012. години имала је производња житарица (57.612 ха или 64,9%), где је најзаступљенија производња кукуруза и пшенице. У знатно мањој мери је заступљена производња индустријског биља (19.355 ха или 21,8%). Од индустријског биља највише је заступљена производња соје и сунцокрета. Шећерана репа се сеје на приближно истим површинама као и сунцокрет, а производња крмног биља заузима свега 2,9% ораница и башта.

	Оранице и баште, укупно	Жита	Кромпир	Шећерна репа	Сунцокрет	Соја	Поврће	Крмно биље
Република Србија								
Површина, ха	2.513.154	1.715.562	25.132	69.112	18.6361	181.684	33.232	256.008
Структура, %	100	68,3	1,0	2,8	7,4	7,2	1,3	10,2
Регион Војводине								
Површина, ха	1.466.176	976.243	3775	65.660	16.8173	166.242	15.190	45.854
Структура, %	100	66,6	0,3	4,5	11,5	11,3	1,0	3,1
Западнобачка област								
Површина, ха	179.435	11.3645	264	17.976	13.962	25.133	1.527	4.937
Структура, %	100	63,3	0,1	10,0	7,8	14,0	0,9	2,8
Град Сомбор								
Површина, ха	88.724	57.612	75	8.469	8.364	10.667	339	2.583
Структура, %	100	64,9	0,1	9,5	9,4	12,0	0,4	2,9

Производња поврћа у Сомбору има карактеристике развијене производње, укључујући све облике производње од баштенског и њивског начина производње до производње у заштићеном простору. Према подацима Пописа пољопривреде из 2012. године поврће се гаји на свега 339 ха.

Међутим, треба имати у виду да површине под поврћем на отвореном у току године нису константне, како због утицаја метеоролошких фактора, тако и због смене са другим усевима. Према подацима градске управе производња поврћа је најзаступљенија у катастарским општинама Телечка, Стапар и Светозар Милетић.

Према подацима Пописа пољопривреде 2012.8, на подручју територије града Сомбора тренутно постоји:

- 12 стакленика у власништву 8 пољопривредна газдинства;
- 260 пластеника у власништву 115 пољопривредних газдинстава;
- 19 хладњача у власништву 12 пољопривредна газдинства.

6.8.2. Воћарство и виноградарство

Потенцијали за воћарско - виноградарску проиозводњу нису довољно искоришћени. Према подацима Пописа пољопривреде из 2012 године, узгојем воћа и винове лозе бави се 1.482 пољопривредна газдинства, на површини од 581 ха. Воћарска производња је највише заступљена у катастарским општинама Риђица, Алекса Шантић, Чонопља и Кљајићево, а виноградарска у Риђици, Кљајићеву и Чонопљи. У производњи воћа највише су заступљене шљиве (159 ха), јабуке (102 ха), вишње (80 ха) и кајсије (46 ха).

6.8.3. Сточарство

Сточарство има висок значај и вишеструку улогу у валоризацији радних и производних потенцијала у пољопривреди сваке земље. Према подацима Пописа пољопривреде 2012., број условних грла стоке по хектару коришћеног пољопривредног земљишта у Сомбору износи 0,4, што говори да је сточарство мање развијено него на нивоу Р. Србије и да је на истом нивоу развоја као у региону Војводине и Западнобачкој области. На основу овог податка, процена учесника радне групе „Пољопривреда и рурални развој“, као и достављених Упитника од стране породичних пољопривредних газдинстава, може се закључити да је развој сточарства у Сомбору знатно испод природних, тржишних и других могућности и потенцијала које град има у овој производњи.

	Говеда	Свиње	Овце	Козе	Живина	Кошнице пчела	Број условних грла	Број условних грла по ха КПЗ
Р.Србија	994.692	3.407.318	2.158.128	289.373	26.711.220	665.022	2.019.889	0,6
Регион Војводине	282.706	1.398.496	404.328	67.816	11.972.538	124.174	686.386	0,4
Западнобачка област	39.932	155.919	32.583	10.984	702.382	14.683	71.002	0,4
Сомбор	15.359	105.246	18.090	6.047	296.440	7.672	41.505	0,4

6.8.4. Пласман пољопривредних производа

У откупу се јавља велики број задруга и привредних друштава, са чијом су сарадњом (услови откупа, откупне цене, рокови исплате) пољопривредници релативно задовољни. Најзначајнији откупљивачи ратарских производа су: „Метеор комерц“ Сомбор и ЗЗ „Раванград“ Сомбор, „Санфудс“ које се бави производњом и трговином повртарских производа и млекара „Сомболед“ која откупљује сирово млеко. С друге стране, што се тиче производа, као што су прерађевине од млека и меса, према оцени пољопривредних произвођача, тржиште за пласман ових производа није довољно развијено, а нема ни организоване производње и пласмана ових производа преко задруга. Свако од пољопривредних произвођача самостално проналази своје канале пласмана и најчешће се продаје познатим физичким лицима, на пијацама, ресторанима, трговинским радњама и сл.

На подручју града Сомбора постоји и неколико сушара, а најзначајније по својим капацитетима су „Meteor Commerce“ Сомбор, „Делта“ Сомбор, „Ремеко“ Сомбор, „Вожд“ доо, Сомбор. Млинарство, је некада било значајно заступљено, а данас успешно послују млинови „Сомбормлин“ ад и „Млин Бездан“. Млинови у Кљајићеву, Светозар Милетићу, Чонопљи и Телечкој тренутно нису у функцији. Основна делатност млинова јесте производња брашна и теста, као и откуп и складиштење житарица.

Значајнији развој повртарства и воћарства спречава недостатак складишних капацитета. На подручју града Сомбор постоји неколико мањих хладњача у власништву породичних пољопривредних газдинстава и једна већа хладњача „Лучић аграр“ Сомбор.

6.9. Развијеност руралне економије и диверсификација руралних активности

Главни ослонац руралној економији не треба да буде само интензивна примарна пољопривредна производња, већ широк спектар могућих активности планираних у складу са стратешким начелима, а на економски неактивираним потенцијалима руралних подручја. Новим и/или већим улагањима у непољопривредне делатности које се обављају на газдинству, могу се обезбедити алтернативни извори прихода и обезбедити већа економска снага газдинстава.

Економска диверсификација, тј. генерисање нових прилика за запошљавање, обухвата, пре свега, подршку локалне и шире друштвене заједнице у усмеравању ситних руралних газдинстава на непољопривредне делатности и терцијални сектор. Предности су бројне: стварање додатних извора прихода, већа запосленост, смањивање одласка, посебно младих и жена, са села итд.

Стање развијености и диверсификације руралне економије, као и примена концепта мултифункционалне пољопривреде, најбоље одсликава податак колико су на пољопривредним газдинствима заступљене тзв. друге профитабилне активности, које нису пољопривредне, а у вези

су са газдинством. Према методологији РЗС Србије, друге профитабилне активности у вези са газдинством имају економски утицај на газдинство и за њих се користе ресурси газдинства: земљишне површине, пољопривредне зграде, машине, опрема, радна снага или пољопривредни производи и сл. Ове активности могу да се обављају на газдинству (нпр. туризам, народна радиност, прерада пољопривредних производа за продају – осим прераде грожђа ради производње вина у случају да је количина прерађеног грожђа искључиво или углавном из сопствене производње и сл.) или ван газдинства (пољопривредни и непољопривредни рад по уговору, нпр. рад сопственим комбајном и сл.)¹⁰.

Друге профитабилне активности у вези са газдинством у Сомбору нису заступљене у адекватној мери, што указује да у овом граду и руралним насељима диверсификована рурална економија није довољно развијена.

- Прерада млека (производња сира и кајмака) је средње заступљена на газдинствима. Млечни производи се пласирају на пијацама. Неколико газдинстава се, такође бави продајом козијег млека и прерадом млека у квалитетне козије сиреве (goat cheese), ручно на традиционалан начин (hand made).
- Узгој рибе је заступљен на подручју града Сомбор. Дунав са рукавцима (Дунавцима) представља једно од значајних мрестилишта риба (шаран, штука, смуђ и др.). Најзначајнији рибњаци су ПП “Колут” Колут, „Бездански рибњак“, „Ђурковић“ Светозар Милетић, „Алов“ и други.
- Ловни туризам није значајније развијен, иако постоје веом значајни природни потенцијали. У Сомбору се налази једно од светски познатих ловишта „Козара“, које је богато јеленском дивљачи и дивљим свињама;
- Народна радиност (укључује израду ручних радова плетењем и везењем, израду сувенира и сл.). У Сомбору је ова делатност развијена. Удружење „Златне руке Сомборке“ своје рукотворине излаже како на домаћим, тако и манифестацијама у Хрватској.
- Прерада меса, као и прерада воћа и поврћа је слабо заступљена, али су сви прерађивачи тржишно оријентисани;
- Сеоски туризам није значајније развијен иако постоји велики број знаменитости и природних добара које би могло искористити у сврху развоја руралног туризма,
- Комбајнирање по уговору је значајно заступљено.

6.10. ПРИОРИТЕТИ, ЦИЉЕВИ И МЕРЕ

ПРИОРИТЕТ	ЦИЉ	МЕРА
1. ОДРЖИВИ ПРИВРЕДНИ РАСТ	1.1. Јачање конкурентности аграрног сектора на домаћем и иностраном тржишту	1.1.1. Развој руралне економије са фокусом на пољопривредну производњу
		1.1.2. Развој руралне економије кроз подстицање удруживања и умрежавања у аграрном сектору
		1.1.3. Подршка укрупњавању поседа и производње
		1.1.4. Подстицај повећању синергије примарне пољопривредне производње и локалне препрађивачке индустрије
		1.1.5. Подизање капацитета (бизнис планови, органска производња, стакленици)
		1.1.6. Израда софтвера за књигу плодореда
		1.1.7. Формирање задруга
		1.1.8. Регулација накнада за сезонске раднике
		1.1.9. Урађен једногодишњи план рентирања земљишта
		1.1.10. Успостављен ЛАГ
	1.2. Одрживо управљање природним ресурсима	1.2.1. Развој руралне економије са акцентом на заштиту земљишних ресурса
		1.2.2. Развој руралне економије кроз одрживо управљање водним ресурсима
		1.2.3. Развој руралне економије уз популаризацију алтернативних начина пољопривредне производње
	1.3. Диверсификација економских активности на селу	1.3.1. Подршка развоју непољопривредних делатности на пољопривредним газдинствима – термалне воде

		1.3.2. Подршка развоју туризма на пољопривредним газдинствима
--	--	---

7. ОБРАЗОВАЊЕ

7.1. Карактеристике и анализа образовања

Образовање представља кључну делатност у развоју сваке заједнице и сваког друштва. Образовање омогућује развој знања, вештина и ставова који кроз примену стварају економску и друштвену ефикасност и просперитет. Без образовања не може да буде друштва утемељеног на знању, као ни паметног, одрживог и укључивог раста како га дефинише „Стратегија Европа 2020“. Образовање омогућује прилагодљивост и запошљивост радне снаге, а улагања у његов развој кроз повећања квалитета и коришћење модерних метода и технологија остварују дугорочно одрживи највећи поврат инвестиције за друштво у целини.

Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године јасно дефинише како је систем образовања најважнији елемент животне и развојне инфраструктуре сваког појединца, друштва и државе јер његов укупан ефекат одређује обим, квалитет и ефекте изградње и коришћења свих других система и ресурса, као и укупан квалитет живота и развојне потенцијале појединаца и заједнице. Разумљиво је тада како систем образовања треба да се развија тако да своју улогу остварује правовремено, квалитетно и ефикасно због чега се и израђује, усваја и спроводи стратегија његовог развоја.

Стратегија утврђује следеће циљеве дугорочног развоја образовања који су обавезујући за образовни систем у целини и за сваки његов део:

- повећање квалитета процеса и исхода образовања до максимално достигнутог нивоа - оног који проистиче из научних сазнања о образовању и угледне образовне праксе;
- повећање обухвата становништва Републике Србије на свим образовним нивоима, од предшколског васпитања и образовања до целоживотног учења;
- достизање и одржавање релевантности образовања, посебно оног које се потпуно или делимично финансира из јавних извора, тако што ће се структура система образовања усагласити са непосредним и развојним потребама појединаца, економског, социјалног, културног, истраживачког, образовног, јавног, административног и других система;
- повећање ефикасности употребе свих ресурса образовања, односно завршавање образовања у предвиђеном року, са минималним продужетком трајања и смањеним напуштањем школовања.

Град Сомбор има врло добро развијен систем образовања. Чине га предшколска установа „Вера Гуцуња“ са 32 објекта (јаслице, обданишта и забавишта у полудневном и целодневном боравкудеце). У оквиру установе реализује се и специјализовани прорами – научи немачки. Васпитно-образовни рад се одвија на српском језику, мађарском језику и двојезично. Тренутни капацитети су 1850 места.

На територији града Сомбора налази се 19 основних школа од којих је у самом граду Сомбору 5, а у приградским насељима 14 основних школа. Поред редовних основних школа, у граду налазе се и Школа за основно и средње образовање са домом „Вук Караџић“, Школа за основно образовање одраслих, као и основна и средња музичка школа „Петар Коњовић“.

Наставни план и програм се одвија на српском и мађарском језику, од недавно и на хрватском наставном језику. Укупан број ученика у основношколском образовању, у 2017.години, износио је 6.775. У Граду Сомбору средњошколско образовање и васпитање реализује се у 6 средњих школа, које нуде 42 различита образовна профила која тренутно похађа 3.376 ученика. Високошколско образовање у Сомбору реализује државни Педагошки факултет и приватни факултет Мегатренд - Универзитет за пословне студије.

Списак образованих установа на територији Града Сомбора:

Бр.	Назив установе	Адреса	Контакт
1.	Основна школа "Аврам Мразовић"	Подгоричка 2, Сомбора	025/412-941 osavram@sbb.rs
2.	Основна школа "Никола Вукићевић"	Вељка Петровића 4, Сомбор	025/412-630 osnikolavukicevic@open.telekom.rs
3.	Основна школа "Доситеј Обрадовић"	Сомбор, С.В. Чиче 55	025/440-430 osdosobradovic@open.telekom.rs
4.	Основна школа "Иво Лола Рибар"	Сомбор, Моношторска 4	025/412-371 ilrsombor@sbb.rs
5.	Основна школа "Братство јединство"	Сомбор, Трг Цара Лазара 9	025/412-364 bratstvo@bratstvo.edu.rs
6.	Основна школа "Алекса Шантић"	Алекса Шантић, VIII Војвођанске Бригаде бб	025/5838-120 osaleksasantic@ravangrad.net
7.	Основна школа "22. Октобар"	Бачки Моноштор, И.Г. Ковачића 32	025/807-807 so.skolabm@neobee.net
8.	Основна школа "Моше Пијаде"	Бачки Брег, Југословенска 13	025/809-015 so.osmpijade@neobee.net
9.	Основна школа "Огњена Прице"	Колут, Марка Орешковића 1	025/804-213 so.ospricakolut@neobee.net
10.	Основна школа "Лаза Костић"	Гаково, Краља Петра I бр. 56	025/866-777 lazakostic1@open.telekom.rs
11.	Основна школа "Петефи Шандор"	Дорослово, Херцег Јаноша 52	025/5862-332 osdoroslovo@gmail.com
12.	Основна школа "Киш Ференц"	Телечка, Ослобођења 2	025/864-023 stelecka@eunet.rs
13.	Основна школа "Братство"	Бездан, Жртва фашизма 25	025/810-342

	јединство”		bezdanagnes@gmail.com
14.	Основна школа “Братство јединство”	Св. Милетић, Трг Слободе 1	025/840-041 osbratstvojed@open.telekom.rs
15.	Основна школа “Петар Кочић”	Риђица, Добровољачка 2	025/856-207 osridjica@ravangrad.net
16.	Основна школа “Бранко Радичевић”	Стапар, Вука Караџића 20	025/827-701 direktor.os.stapar@sowireless.org
17.	Основна школа “Иван Горан Ковачић”	Станишић, Његошева 1	025/830-111 osigks@gmail.com
18.	Основна школа “Никола Тесла”	Кљајићево, Иве Лола Рибара 51	025/852-026 osnikolatesla@open.telekom.rs
19.	Основна школа “Мирослав Антић”	Чонопља, Николе Тесле 34	025/844-064 osantictm@open.telekom.rs
20.	Школа за основно и средње образовање са домом “ВУК КАРАЏИЋ”	Сомбор, Радоја Домановића 98	025/459-111 vukskola.direktor.so@gmail.com
21.	Школа за основно образовање одраслих	Сомбор, Лазе Костића	025/437-574 sooo@open.telekom.rs
22.	Музичка школа “ПЕТАР КОЊОВИЋ”	Сомбор, В.П. Бојовића 9	025/412-054 mspks@sbb.rs
23.	Средња Пољопривредна-прехрамбена школа	СОМБОР, Хаџића Светића 18	025/482-586 kovacevic.dragana@ymail.com
24.	Средња Економска Школа	СОМБОР, Апатински Пут 90	025/421-217 sekretar@ekonomskaso.edu.rs
25.	Средња школа “Св. Сава”	СОМБОР, Подгоричка 9	025/415-699 skola@ss-svetisava.edu.rs
26.	Средња техничка школа	СОМБОР, Трг Цара Лазара 4	025/421-067 soskolasts@neobee.net
27.	Медицинска Школа “Др Рујица Рип”	СОМБОР, Подгоричка 7	025/430-540 so.direktor@neobee.net
28.	Гимназија “Вељко Петровић”	СОМБОР, ДОСИТЕЈА ОБРАДОВИЋА 2	025/420-327 gimso@open.telekom.rs
29.	Мегатренд универзитет - факултет	СОМБОР, ВЕНАЦ	025/420-974

	за пословне студије у Сомбору	РАДОМИРА ПУТНИКА 1	biofarming@ptt.rs
30.	Педагошки факултет у Сомбору	Сомбор, Подгоричка 4	025/412-030 sekretar@pef.uns.ac.rs

7.2. ПРИОРИТЕТИ, ЦИЉЕВИ И МЕРЕ

ПРИОРИТЕТ	ЦИЉ	МЕРА
1. ОСНАЖИВАЊЕ ОБРАЗОВНИХ УСТАНОВА	1.1. Усклађивање образовних профила с потребама тржишта рада	1.1.1. Развој и увођење нових програма и практичне наставе усклађених с потребама тржишта рада
		1.1.2. Развој система целоживотног образовања
		1.1.3. Истраживање дефицитарних занимања
		1.1.4. Успоставити високошколске институције постојећих универзитета у Граду
		1.1.5. Координација са регионом – постојање регионалног центра за струно усавршавање
2. УНАПРЕЂИВАЊЕ КВАЛИТЕТА И ДОСТУПНОСТИ ОБРАЗОВАЊА	2.1. Подизање нивоа и проширивање образовања и васпитања	2.1.1. Унапређење и модернизација образовног система и квалитете рада у образовању кроз перманентно усавршавање наставника
		2.1.2. Иницирање дуалног образовања
		2.1.3. Подстицање доступности образовања за све становнике
	2.2. Изградња нових, адаптирање старих објеката и побољшање услова рада и образовања	2.2.1. Унапређење наставне и ненаставне инфраструктуре и безбедности ученика
		2.2.2. Укрупњавање школа у селима – затварање неких објеката
		2.2.3. Модернизација специјалистичких кабинета
3. СТРАТЕШКО УМРЕЖАВАЊЕ УЧЕСНИКА У ОБЛАСТИ РАЗВОЈА ОБРАЗОВАЊА	3.1. Подстицање сарадње и развој институционалних људских капацитета и ресурса	3.1.1. Јачање партнерства и повезивање образовних установа, јавног и приватног сектора, те цивилног друштва

		3.1.2. Јачање институционалних капацитета и капацитета људских ресурса за планирање, организовање, вођење и спровођење пројеката развоја образовања
	3.2. Јачање капацитета организација цивилног друштва које делују у области образовања и целоживотног учења и сертификација њиховог програма	3.2.1. Пружање подршке организацијама цивилног друштва у спровођењу иницијатива у развоју образовања

8. СОЦИЈАЛНА И ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

8.1. Карактеристике и анализа здравствене заштите

8.1.1.1. *Организациона структура примарне здравствене заштите, ДОМ ЗДРАВЉА „ДР ЂОРЂЕ ЛАЗИЋ“, Сомбор*

Делатност примарне здравствене заштите у граду обавља Дом здравља „др Ђорђе Лазич“. Ниво примарне здравствене заштите има за циљ континуирани рад на превенцији болести у свим областима медицине. Здравствене службе које делују у оквиру Дома здравља својим активностима подмирују разнолике потребе свих популационих групација становништва, како превентивних, тако и куративних мера примарне здравствене заштите и стоматологије.

Ове континуиране активности спроводи 85 лекара, 145 медицинских техничара, 28 лабораторијских техничара, 28 доктора стоматологије и 31 стоматолошки техничар који су распоређени у 10 служби примарне здравствене заштите. У граду живи 84.600 људи, од тога 4.680 деце до 7 година старости, 9.730 деце школског узраста до 19 година старости и 70.190 одраслих лица. Од тог броја 39.500 су жене изнад 15 година старости и 17.900 лица изнад 65 година старости.

- Служба за здравствену заштиту деце предшколског узраста – у оквиру које ради 5 лекара специјалиста педијатрије. У оквиру ове службе организовано је и Развојно саветовалиште у коме је ангажован 1 специјалиста педијатар.
- Служба за здравствену заштиту деце школског узраста – у оквиру ње ради 6 специјалиста педијатрије, 7 медицинских сестара и 3 здравствена сарадника. У оквиру ове службе организовано је Саветовалиште за младе чији рад организују и спроводе 1 педијатар (у виду индивидуално - здравственог рада), здравствени сарадник и 1 медицинска сестра.
- Служба за здравствену заштиту жена – окупља 4 лекара специјалисте гинекологије, 1 лекара опште праксе и 6 медицинских сестара.
- Служба за здравствену заштиту одраслог становништва – у оквиру које ради 44 лекара (18 специјалиста и 26 лекара опште медицине), 59 медицинских техничара распоређених у 15 села и 5 пунктова у граду.
- Служба за здравствену заштиту радника – у којој ради 6 лекара, 16 медицинских техничара и 1 здравствени сарадник.
- Служба хитне медицинске помоћи – окупља 13 лекара и 20 медицинских техничара.
- Служба за кућно лечење и медицинску негу – ангажовано је 4 лекара и 12 медицинских техничара.
- Служба поливалентне патронаже – нема лекара, чини је 15 медицинских сестара.
- Служба за лабораторијску дијагностику – нема запослених лекара, ради 1 биохемичар, 28 лабораната и 2 здравствена сарадника.
- Стоматолошка служба – која је организована као дечија и превентивна стоматологија (11 стоматолога, 13 стоматолошких техничара), ортопедија вилице (2 доктора стоматологије и 5 зубних техничара), опште стоматологије (у оквиру које ради 9 доктора стоматологије и 5 зубних техничара), протетика (3 специјалисте стоматологије и 3 зубна техничара), болести

зуба са ендодонцијом (2 специјалисте и 1 зубни техничар), орална хирургија (1 специјалиста и стоматолошка сестра).

8.1.1.2. Организациона структура секундарне здравствене заштите - ОПШТА БОЛНИЦА „Др РАДИВОЈ СИМОНОВИЋ“ СОМБОР

Општа болница има 15 организационих јединица са укупним постељним фондом од 732 постеље, са укупном просечном заузетомшћу постеља од 69.73 %. Број болесничких дана у првој половини 2013. године је био 92.901 дан. Укупан број запослених лекара је 122.

- Одељење за плућне болести - 8 лекара и 28 медицинских сестара-техничара.
- Интерно одељење - 21 лекар, 60 медицинских сестара-техничара.
- Инфективно одељење - 6 лекара и 15 медицинских сестара-техничара
- ОРЛ одељење - 4 лекара и 14 медицинских сестара-техничара
- Очно одељење - 4 лекара и 13 медицинских сестара-техничара
- Уролошко одељење - 6 лекара и 24 медицинских сестара-техничара
- Одељење за ортопедску хирургију и трауматологију - 10 лекара и 37 медицинских сестара-техничара
- Дечије одељење - 8 лекара и 16 медицинских сестара-техничара
- Одељење за анестезију и интензивну терапију - 3 лекара и 24 медицинских сестара-техничара
- Хируршко одељење - 17 лекара и 63 медицинских сестара-техничара
- Одељење за гинекологију и акушерство са неонаталним одсеком - 9 лекара и 48 медицинских сестара-техничара
- Одељење за физикалну медицину и рехабилитацију - 4 лекара и 36 медицинских сестара-техничара
- Одељење за неурологију - 9 лекара и 28 медицинских сестара-техничара
- Одељење за психијатрију - 12 лекара и 43 медицинских сестара-техничара
- Одељење за палијативну негу - 1 лекар и 7 медицинских сестара-техничара

У структури морбидитета је навеће оптерећење масовним незаразним болестима које су у сталном порасту. Становништво је старо и као такво веома је подложно оболевању од хроничних болести. Такође, уочено је и померање старосне границе оболевања ка све млађој популацији. Масовне незаразне болести, посебно гојазност, хипертензија и дијабетес мелитус, све чешће се откривају и у дечијем узрасту. Број оболелих је сваке године све већи и веома често се дешава да се болест открива у одмаклој фази, када су компликације већ наступиле, када лечење постаје компликовано и скупо, а прогноза неизвесна.

Имајући у виду ове чињенице, намеће се потреба интензивирања рада на унапређењу превентивних здравствених услуга које пружају лекари у примарном контакту, односно унапређење рада на промоцији здравих стилова живота и рада на раној детекцији масовних незаразних болести, како би се пре свега постигло откривање болести у раној фази повољној за лечење, а у крајњем број оболелих смањио.

Досадашња пракса у систему здравствене заштите у целој земљи била је оријентисана готово искључиво ка куративним прегледима и услугама, док се на превенцији болести и јавном здрављу радило веома мало.

8.2. Центар за социјални рад града Сомбора

На основу Закона о социјалној заштити и других подзаконских аката Центар за социјални рад у Сомбору у спровођењу социјалне заштите и социјалног рада, врши следећа јавна овлашћења: процењује потребе и снаге корисника и ризике по њега и планира пружање услуга социјалне заштите; спроводи поступке и одлучује о правима на материјална давања и о коришћењу услуга социјалне заштите; предузима прописане мере, покреће и учествује у судским и другим поступцима; води прописане евиденције и стара се о чувању документације корисника. Центар одлучује у првом степену о коришћењу услуга социјалне заштите које обезбеђује јединица локалне самоуправе у складу са законом. Надзор над радом ове установе обавља Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију који уједно одлучује у другом степену у остваривању одређених права из области материјалних давања и породично правне заштите.

Поред послова и задатака горе наведених, Центар обавља и стручне послове у спровођењу социјалне заштите, социјалног рада, породично - правне заштите и старатељства и то: открива и прати социјалне потребе грађана и проблеме у области социјалне заштите, предлаже и предузима мере у решавању социјалних потреба грађана и прати њихово извршење, организује и спроводи одговарајуће облике социјалне заштите и непосредно пружа услуге социјалне заштите и социјалног рада, развија и унапређује превентивне активности, које доприносе спречавању и сузбијању социјалних проблема, пружа дијагностичке услуге, спроводи одговарајући третман, саветодавно - терапијске услуге и стручну помоћ корисницима, подстиче, организује и координира професионални и добровољно хуманитарни рад у области социјалне заштите, води евиденцију и документацију о пруженим услугама и предузетим мерама у оквиру своје делатности, учествује у пословима планирања и развоја социјалне заштите у јединицама локалне самоуправе.

Укупан број корисника у односу на број становника града Сомбора износи 9 одсто што је повећање за 4 одсто колико је било пре четири године. Највећи број су жене кориснице у доби од 26-64 године и у старосној доби преко 65 године. Разлози: незапосленост у активном периоду живота, сиромаштво, насиље.

Код деце – корисника иштићеника Центра за социјални рад, доминира мушки пол из разлога што се махом против њих воде прекршајни и кривични поступци.

У граду Сомбору имамо 218 лица под старатељством у највећем броју стални старатељи су стручни радници центра, а свако лице под старатељством има и свог водитеља случаја чиме је обезбеђен пакет социјалних услуга. Повећава се број корисника новчане социјалне помоћи. Правна служба са пријемном канцеларијом достигла је рекордан број „других правних послова“ - информисање и упућивање у начине остваривања права, заштите људских права, остваривања права и процедура пред другим органима и установама.

На основу Одлуке о правима у социјалној заштити из надлежности града Сомбора Центар је на основу донетих правилника одлучивао у првостепеном поступку о остваривању: Права за дневне услуге у заједници које се односе на дневни боравак за лица са сметњама у развоју, а које се пружају бесплатно деци и младима узраста до 18 година тј. омладини старијој од 18 година и одраслим лицима, а која живе у породицама које путем Центра за социјални рад остварују право на социјалну помоћ.

- Помоћи и неге у кући коју могу да остваре стара инвалидна и хронично оболела лица која живе сама у домаћинству или са другим лицем неспособним за пружање помоћи.
- Персонална асистенција којом се пружа услуга подршке кориснику у одржавању и унапређењу квалитета његовог живота кроз одржавање што већег степена независног живљења уз активно учествовање у заједници. Право на услугу примарно се признаје за мушкарце и жене старости од 18 - 65 година са високим степеном зависности од помоћи других у обављању активности свакодневног живота.
- Брачно и породично саветовалиште омогућава право појединцима и породицама на „пакет“ у оквиру кога ће се реализовати психолошко - педагошке, социјалне и правне услуге. Ове услуге пружају професионалци који имају потребна знања и вештине и стручне обуке за пружање овог вида услуга. Поред саме установе у којој се налази саветовалиште ова услуга је доступна појединцима и породицама и у средини у којој живе посебно када су у питању инвалидна или оболела лица.
- Право на привремени смештај у прихватилиште или прихватну станицу деце и омладине утврђиваће такође Центар за социјални рад како би у одређеним кризним ситуацијама омогућио одговарајући облик заштите деци и младима који се налазе у кризним и ризичним ситуацијама, а са којима ће стручни радници Центра за социјални рад путем методе вођења случаја давати континуирану подршку до потпуног осамостаљивања детета и престанка свих ризика по децу.
- Једнократне помоћи појединцима или породицама остварује Центар за социјални рад када се нађу у стању социјалне потребе. Корисници овог права су углавном корисници права на новчану социјалну помоћ будући да живе испод линије сиромаштва те им је и ова врста подршке потребна да повремено за краћи временски период последице сиромаштва буду ублажене.
- Сигурна кућа омогућава смештај жена и деце жртава породичног насиља и жртава трговине људима. У сигурној кући обезбеђен је смештај и заштита, пружање психосоцијалне и правне подршке са циљем оснаживања и осамостаљивања по престанку насиља у породици.
- Народна кухиња омогућава бесплатне топле оброке сваког радног дана лицима која су корисници права на новчану социјалну помоћ, по стручној процени Центра за социјални рад, а на основу усаглашеног плана активности народне кухиње.
- Трошкови сахране. У програму рада Центра за социјални рад такође је утврђено учешће Центра у доношењу решења о признавању накнаде трошкова сахране социјално угрожених лица и корисника новчане социјалне помоћи.

8.3. ПРИОРИТЕТИ, ЦИЉЕВИ И МЕРЕ

ПРИОРИТЕТ	ЦИЉ	МЕРА
1. УНАПРЕЂЕЊЕ УСЛУГА ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ У ГРАДУ	1.1 Јачање људских ресурса у здравственим установама	1.1.1. Запошљавање у складу са здравственим потребама и прописаним нормативима
		1.1.2. Континуирано стручно усавршавање постојећег кадра
		1.1.3. Унапређење система мотивације запослених
		1.1.4. Већа подршка оснивача и покрајинских органа установама
		1.1.5. Стратешко планирање и отварање могућности за нове специјализације лекара (нарочито хирургија, гинекологија и психијатрија)
	1.2. Јачање техничких и технолошких капацитета у здравственим установама	1.2.1. Умрежавање информационах система
		1.2.2. Увођење нових технологија и услуга
		1.2.3. Набавка нове опреме у складу са савременим техничко - технолошким достигнућима
		1.2.4. Развијање Плана технолошког развоја установе са акционим планом и планом финансирања
	1.3. Унапређење транспарентности и боље видљивости услуга	1.3.1. Унапредити сарадњу са медијима и промовисати здраве стилове живота
		1.3.2. Праћење, анализа и дистрибуција информација о здравственом стању становништва

	1.4. Унапређење доступности социјалних и државствених услуга свим становницима	1.4.1. Повећање активности мобилних тимова примарне здравствене заштите
		1.4.2. Повезивање служби социјалне и здравствене заштите
		1.4.3. Унапређење здравља социјално угрожених група
	1.5. Акредитација установа здравствене и социјалне заштите	1.5.1. Планирање процеса акредитације здравствених установа са акционим планом и планирање потребних средстава
	2. УНАПРЕЂЕЊЕ ЈАВНОГ ЗДРАВЉА ЗАЈЕДНИЦЕ	2.1. Промоција новог јавног здравља, борба против масовних незаразних болести и унапређење здравственог стања становништва
2.1.2. Едукација чланова савета за здравље од стране Института за јавно здравље Војводине и надлежног Завода за јавно здравље		
2.1.3. Јавна расправа уз партиципацију свих заинтересованих страна за јавно здравље (НВО, индустрија, јавна предузећа...)		
2.1.4. Креирање локалне Стратегије за унапређење здравља становништва са акционим планом		
2.1.5. Повећање медијске видљивости и здравственог васпитања		
2.1.6. Планирање процеса лиценцирања установа социјалне заштите са акционим планом и планирање потребних средстава		
3. ПОДРШКА РАЗВОЈУ НОВИХ СОЦИЈАЛНИХ УСЛУГА И ОДРЖИВОСТИ УСЛУГА		

		социјалне заштите
		3.1.2. Установити мере подстицања грађанске иницијативе и рада организација цивилног друштва у области социјалне заштите
		3.1.3. Обезбеђивање алтернативних извора финансирања нових услуга (конкурси, пројекти, донације, волонтерски рад) уз подршку Развојне агенције
		3.1.4. Увођење сервиса геронто домаћице
		3.1.5. Успостављање нове намене вишка капацитета (простора, опреме) постојећих домова и других институција за нове услуге (нпр. дневни борвак)

9. ДРУШТВЕНЕ ДЕЛАТНОСТИ: МЛАДИ, КУЛТУРА, СПОРТ И МЕДИЈИ И ОДНОСИ СА ЈАВНОШЋУ

9.1. Млади

9.1.1. Демографски подаци

Млади, који су Законом о младима дефинисани као особе узраста од 15 до 30 година, чине свега 17,4% укупне популације града Сомбора. Према попису из 2011. године на територији Сомбора и околних насеља живи 14.996 младих особа. У 2002. години млади су чинили 19,8% становника града Сомбора (са околним насељима), а у последњих десет година број особа које чине категорију младих смањено се за 4.262 особе. Удео младих у укупном становништву се у периоду од 2002. до 2011. године смањено за 2,4%. Најзначајнији пад приметан је у категорији становништва од 15 до 19 година старости.

КАТЕГОРИЈЕ		ПОПИС 2002.		ПОПИС 2011.	
		БРОЈ	УДЕО У УКУПНОМ СТАНОВНИШТВУ (%)	БРОЈ	УДЕО У УКУПНОМ СТАНОВНИШТВУ (%)
15-19	Укупно	6394	6,57	4677	5,44
	Мушко	3318	3,41	2362	2,75
	Женско	3076	3,16	2315	2,69
20-24	Укупно	6634	6,82	5112	5,95
	Мушко	3444	3,54	2669	3,11
	Женско	3190	3,28	2443	2,84
25-29	Укупно	6230	6,41	5207	6,06
	Мушко	3169	3,26	2728	3,18
	Женско	3061	3,15	2479	2,88

У табели која следи, дат је приказ осипања категорије младих по годинама пописа, у периоду од 1971. до 2011. године.

	БРОЈ МЛАДИХ	УКУПАН БРОЈ СТАНОВНИКА	ПРОЦЕНАТ УЧЕШЋА МЛАДИХ У УКУПНОЈ ПОПУЛАЦИЈИ
1971.	11.571	98.080	11,8%
1981.	20.937	99.168	21,1%
1991.	18.326	96.105	19%
2002.	19.258	97.263	19,8%
2011.	14.996	85.903	17,4%

9.1.2. Стручна спрема и писменост

Према подацима о структури становништва старијег од 15 година према школској спреми у граду Сомбору највећи број становника је са средњим образовањем, а може се приметити и да је број становника са високом стручном спремом значајно порастао.

	ПОПИС 2002.			ПОПИС 2011.		
	УКУПНО	МУШКО	ЖЕНСКО	УКУПНО	МУШКО	ЖЕНСКО
Укупно становништво	82845	39412	43433	74780	35852	38928
Без школске спреме	3881	887	2994	1688	331	1357
Непотпуно основно образовање	13275	4378	8897	7855	2339	5516
Основно образовање	21531	10030	11501	17728	8123	9605
Средње образовање	36713	20024	16689	38052	20414	17638
Више образовање	3419	1831	1588	3266	1666	1600
Високо образовање	3913	2198	1715	6088	2929	3159
Непознато	113	64	49	103	50	53

Компјутерски писмене особе старије од 15 година чине скоро 30% становништва, а лица која делимично познају рад на рачунару 18% укупног становништва.

	УКУПНО	Компјутерски писмена лица	Лица која делимично познају рад на рачунару	Компјутерски неписмена лица
УКУПНО	74780	22000	13263	39317
Мушкарци	35852	11204	6743	17905
Жене	38928	10996	6520	21412

9.1.3. Ресурси доступни младима

Канцеларија за младе Града Сомбора се бави унапређењем положаја младих, и то пре свега развојем омладинске политике на локалном нивоу. Канцеларија од 2008. године ради на пољу оснаживања младих (тренинзи за младе из области активног учешћа), оснаживања удружења младих и за младе (обуке за писање пројеката, подршка при реализацији пројеката и сл.), истраживања о различитим темама која се односе на младе и сарадњи са осталим актерима у

локалној заједници када су у питању млади (јавне акције, обележавање међународних дана, организовање јавних трибина) итд. Канцеларија за младе активно учествује у изради и спровођењу ЛАП-а за младе као најконкретнијег механизма омладинске политике у Граду. Канцеларије за младе ради у оквиру Одељења за друштвене делатности Градске управе града Сомбора и смештена је у згради Дома омладине (Венац Војводе Радомира Путника 2).

Осим Канцеларије, постоји и Савет за младе града Сомбора, као саветодавно тело Скупштине града Сомбора. Надлежности Савета су уско везане за креирање омладинске политике на локалном нивоу, саветовање Скупштине у одлукама које се тичу младих и подстицање пројеката и програма из области рада са младима. Савет за младе броји укупно 11 чланова, који се бирају на период од 4 године, са могућношћу реизбора.

У 2013. години усвојен је Локални акциони план за младе града Сомбора за период од 2013. до 2016. године.

За спровођење квалитетне омладинске политике поред друштвеног активизма младих потребна је материјална подршка друштва. С тога је главом 5. Закона о младима Републике Србије регулисано финансирање програма и пројеката од јавног интереса у областима омладског сектора: у буџету Републике Србије обезбеђују се средства за финансирање програма и пројеката од јавног интереса у областима омладинског сектора. Ова средства расподељује Министарство омладине и спорта Републике Србије путем јавног конкурса.

Покрајински секретаријат за спорт и омладину такође расписује јавне конкурсе за имплементацију Акционог плана за младе АПВ-а.

Већ поменути Закон о младима (члан 26.), локалним самоуправама се даје могућност да финансирају потребе и интересе младих у складу са својим интересима, потребама и могућностима.

Град Сомбор је у 2013. години финансирао активности које су се односиле на младе у укупном износу од 2.500.000,00 динара, од чега је 1.500.000,00 динара распоређено кроз Конкурс ЛАП за младе, а преосталих 1.000.000,00 динара кроз Конкурс Програми за младе.

Истраживањем "Кроји по својој мери", које је извршила Канцеларија за младе Града Сомбора у јуну 2012. године, мапиране су одређене потребе младих за активностима које се за њих, и у њихово име организују. Истраживањем је утврђено да значајан проценат младих уопште није активан - нису ангажовани у спортским, културно - уметничким или неким другим организацијама за младе, али и не посећују садржаје који се за младе, и у име младих организују.

На територији града Сомбора са околним насељима активно је око 30-так невладиних организација које се баве младима:

- уг „Ciklo Cooltura“
- уг „Културни центар младих Војводине“
- уг „Сомборски омладински бум“
- фондација „Фонд за едукацију Виварта Лила“

- уг „Сомборски едукативни центар“
- уг „Радио клуб Никола Тесла“
- уг „Општински одбор покрета горана“
- спортско удружење „Сомборска кошаркашка академија“
- хкуд „Владимир Назор“
- драмско удружење „Нола“
- мкпз „Стапар“
- музичко друштво „Музика Вива“
- уг „Уметнички студио“
- уг „Едукативни центар Кристина“
- уг „Бодрог“
- уг „Подунав“
- едукативни центар „Метарморфозис“
- уг „Психозон“
- уг „Арт и факт“
- уг центар за развој образовања „Планета“
- уг „Женска алтернатива“
- удружење организација техничке културе Сомбор
- спортско удружење „Друштво подводних активности Сомбор“
- уг „Натура“
- уг „Волонтер“
- уг „Пулс“
- уг „Црна шума“
- удружење љубитеља коња „Западна Бачка“
- уг „Центар пеб“
- уг „Буњевачко коло“
- уг „Грива“

9.2. Култура

9.2.1. Установе и удружења која се баве културном делатношћу

Све од свог настанка, Сомбор је представљао важно привредно, културно и административно средиште на тремеђи Хрватске, Мађарске и Србије. Управо зато, данас, у самом његовом језгру, као и на територији читавог града, постоје бројни показатељи богате историје, пуне веома вредних објеката од значаја за архитектуру, религију и културу локалне и шире друштвене заједнице. Оно по чему је Сомбор данас препознатљив јесте мултиетничка и мултикултурална традиција.

Народно позориште, галерија „Милан Коњовић“, Градски музеј, Културни центар „Лаза Костић“ и Градска библиотека „Карло Бјелицки“, представљају кључне установе културе у Граду и одговорне су за развој нових облика културних делатности по којима ће Сомбор и даље бити препознатљив у ширем окружењу.

9.2.2. Народно позориште

Прва представа у згради сомборског позоришта одржана је 25. новембра 1882. године и од тада позориште ради континуирано. Зграда позоришта саграђена је на иницијативу Деоничарског друштва сомборског позоришта, формираног 1877. Стално професионално позориште делује од 1946. године, а 1952. прераста у Народно позориште.

У Сомбору су режирали најистакнутији редитељи. На сомборској сцени су извођени најзначајнији домаћи и светски позоришни класици и авангардна драмска литература. Део историје Народног позоришта Сомбор су и два његова управника, Жига Јасеновић и Никола Пеца Петровић који су га сместили у ред најзначајнијих позоришних кућа у земљи.

Народно позориште Сомбор има 2 сцене - гледалиште Велике сцене има 330 места, а представе на Малој сцени може да прати 100 гледалаца.

9.2.3. Галерија „Милан Коњовић“

Галерија "Милан Коњовић" отворена је 10. септембра 1966. године. Адаптацијом једносратнице сазидане 1838. године добијено је 8 просторија са око 170 квадратних метара изложбеног простора за смештај и излагање. Уз ретроспективне поставке Галерија приређује и повремене тематске изложбе. До сада је у Галерији било 11 хронолошких поставки и 48 тематских изложби. Галерија је отворена за сарадњу са сродним установама у земљи и иностранству, што доприноси њеној афирмацији. Галерија је развила разгранату издавачку делатност и располаже богатом документарном грађом.

Милан Коњовић (1898-1993) је сликар који са опусом од 6.000 радова припада самом врху српске и југословенске уметности, уз афирмацију свога особеног стила страсног колористе експресионистичког темперамента. Уметник је заветовао своје родном граду легат од 500 радова са геслом "Слике ове, миљенице моје, са љубављу дарујем родном граду, оне једино њему и припадају". Легат се сваке године увећавао новим донацијама и данас броји 1.084 одабраних слика, пастела, акварела, темпера, цртежа и таписерија.

9.2.4. Градски музеј

Прве иницијативе о формирању Историјског друштва јављају се 1880. године, када Иштван Ивањи издаје проглас за оснивање Историјског друштва жупаније. Оснивачка скупштина Историјског друштва Бач-бороске жупаније одржана је 11. маја 1883. године. Циљ Друштва био је

да ради на прикупљању и сређивању старина путем ископавања, поклона или куповином за потребе Музеја друштва у оснивању.

Године 1887. Друштво добија једну просторију у приземљу Жупаније за потребе Музеја, а 1906. године проширује своју делатност на прикупљање етнографске грађе. Рад Друштва у наредним годинама, закључно са завршетком Другог светског рата, био је већ према приликама и времену мање или више успешан.

Градски музеј Сомбор данас је регионални музеј комплексног типа и поседује одељења: археолошко, нумизматичко, етнолошко, историјско, завичајне историје уметности и збирку савремене југословенске уметности. Музеј поседује и стручну библиотеку са вредним издањима

18-20. века. Галерија савремене југословенске уметности Градског музеја у Сомбору поседује збирку уметничких дела откупљиваних на годишњим изложбама Ликовне јесени. Ову манифестацију је покренуо 1961. године тадашњи управник Градског музеја и славни сликар Милан Коњовић. Уметничка дела (слике, цртеже, графике и неколико скулптура и таписерија) систематски су откупљивана.

Кроз тридесет и четири године постојања манифестације сакупљена уметничка дела показују развој уметности у бившој Југославији – од шездесетих (енформел и апстрактно сликарство, те радови у традицији модерне слике), преко седамдесетих (сликарство под утицајем поп-арта, концептуалне уметности, геометријске апстракције и хиперреализма) и осамдесетих (сликарство "обновљене слике" под утицајем неоекспресионизма и постмодерног колажирања детаља из традиције класичног и модерног сликарства, те ироничан одговор на тадашња збивања у друштву и уметности), до почетка деведесетих, када постаје јасно да југословенска уметност заузима два паралелна правца: традиционалног сликарства и уметности која прихвата промене настале развојем информатичких система и нових технологија. Ликовна јесен угашена као установа 1995. године, а да је фонд дат на управљање Градском музеју Сомбор.

9.2.5. Културни центар „Лаза Костић“

Од оснивања Културног центра "Лаза Костић", задатак му је обезбеђивање услова за свестрани развој културе и уметничког стваралаштва. Културни центар бави се организовањем ликовних програма, књижевних и музичко-сценских програма, програма аматера у култури и издавачком делатношћу.

Основни циљ сваког програмског сегмента је успостављање равнотеже између врхунских остварења у одређеној области културног стваралаштва, претпостављене потребе публике за тим садржајима и афирмације вредности које настају на ужем подручју града сомбора.

9.2.6. Градска библиотека „Карло Бијелици“

Зграда Градске библиотеке "Карло Бијелички" грађена је у стилу неоренесансе 1877. године за потребе прве Сомборске штедионице, основане 1868. године. Карло Бијелички, главни књиговођа прве Сомборске штедионице, поставио је темеље Градске библиотеке на Генералној скупштини Удружења 02. јануара 1859. године у Градској кући, а Библиотека од тада непрекидно функционише. У непроцењивом књижном благу које броји преко 351.602 примерака, издваја се Збирка раритета од 309 књига, међу којима је најстарија Зборник Божидара Вуковића, штампан у Венецији 1538. године. Ту су и вредне збирке Завичајног одељења са преко 4.000 свесака и примерци бројних листова и часописа који су излазили у Сомбору, део тог фонда је видљив и на сајту Библиотеке у оквиру богате дигиталне збирке. Библиотека је 1994. године постала матична библиотека Западнобачког округа, а процес рада организован је по врстама послова у одељењима: Одељење за опште послове, Одељење за матичне послове, Одељење за набавку и обраду библиотечко-информационе грађе, Одељење за стручну литературу и референсну збирку са одговарајућом читаоницом, Одељење за периодику са читаоницом, Завичајно одељење, Центар за дигитализацију, Одељење за одрасле са читаоницом, Одељење за децу и младе са читаоницом, Одељења у 14 огранака и Књиговезница. Целину своје делатности Библиотека крунише издаваштвом које чине: часопис за културу Домети, Библиотека Вељкови дани, Библиотека Вељкова голубица и књижевна едиција Голуб.

9.2.7. Историјски архив Сомбор

Архивска служба у Сомбору бележи своје постојање од 1749. године у оквиру нотаријата - писарнице, Слободног и краљевског града Сомбора. Градска државна архива Сомбор основана је 1952. године, а 1964. године мења назив у Историјски архив Сомбор.

Територијално, Архив обухвата град Сомбор и четири општине (Апатин, Кула, Оџаци и Бач), са тридесет седам насељених места.

Историјски архив Сомбор је установа из области културе од општег значаја која обавља: заштиту архивске грађе и регистратурског материјала ван Архива ради евидентирања добара која уживају претходну заштиту у смислу Закона о културним добрима, стручни надзор над архивирањем, чувањем, стручним одржавањем и одабирањем архивске грађе и регистратурског материјала који се налази ван Архива и предлагање, односно преузимање законом утврђених мера за отклањање нађених недостатака у погледу заштите, чувања и одржавања архивске грађе, преузимање, чување и одржавање архивске грађе, сређивање и обраду архивске грађе, као и израду информативних средстава, истраживање архивске грађе, коришћење архивске грађе за потребе правних и физичких лица, објављивање одабране архивске грађе односно резултата истраживања, изложбену делатност као и организовање или учествовање у пригодним облицима културно-образовне делатности, предузимање мера техничке заштите архивске грађе и регистратурског материјала, управне и опште послове Архива.

Архивска грађа писана је на језицима: латински, немачки, мађарски и српски.

Осим ових установа, на територији града делују и бројна удружења грађана којима је основна делатност култура, а веома су значајна и културно - уметничка друштва која негују традицију, културе и обичаје многобројних народа и народности.

Град Сомбор захваљујући свом богатом културном и друштвеном наслеђу, располаже разним манифестацијама веома шароликог садржајног оквира. Ово подручје богато је манифестацијама како културног, спортског, тако и привредног карактера. Последњих година манифестације почињу да привлаче све већи број посетилаца, не само из околине, него и из иностранства.

9.2.8. Најзначајније културне манифестације

- Прослава православне Нове године

Јануар

Завичајно удружење Срба „Коријени“ организује забавно-музички програм за дочек Православне Нове године на Тргу Светог Ђорђа.

- Пливање за часни крст

Јануар

У организацији завичајног удружања Срба „Коријени“ и Спортског савеза града Сомбора одржава се стари верски обичај, полагање крста у води и пливање за часни крст. Манифестација се одржава на сомборском Штранду и плива се 33 метра.

- Велико буњевачко прело

Фебруар

Традиционална манифестација

- Дан града Сомбора

Фебруар

Додељује се Повеља града истакнутим сомборцима и организује се културно- уметнички програм, а у вечерњим сатима концерти забавне музике.

- Ноћ отворених атељеа – шетња кроз Србију

прва ноћ (април), друга ноћ (јун)

Манифестација у којој посетиоци имају прилику да прошетају кроз просторе у којима уметници раде и стварају и да преко директног контакта са њима сазнају нешто више о савременој уметничкој сцени.

- Сусрети цитроена – олдтајмери

Април

Манифестација окупља четрдесетак аутомобила, учеснике из целе земље као и неких бивших република.

- СОМУС – сомборске музичке свечаности

Април

Манифестација се одржава у организацији Културног центра „Лаза Костић“. Током неколико дана приређују се концерти класичне музике.

- Дечији музички фестивал „Шарени вокали“

Мај

Фестивал се одржава у Народном позоришту у Сомбору а намењен је деци узраста до 15 година и такмичарског је карактера. Циљ фестивала је да популарише дечије музичко стваралаштво.

- Сламарска колонија „Сомбор“

Мај

Сликарска колонија у техници сламе

- Дечији фестивал „Шарени свет“

Новембар

Изложбе, концерти и радионице за децу

- Ликовна колонија у Кљајићеву

Јун

Манифестација обухвата израду слика еминентних сликара из Сомбора и шире.

- Драмске вечери

Јун

Међународна смотре аматерских драмских друштава.

- Сомборски позоришни маратон

Јун

Народно позориште сваку сезону завршава фестивалом „Позоришни маратон“. Током три дана и три ноћи, једна за другом, играју се представе сомборског позоришта и представе гостујућих позоришта, позоришних група и студената драмских факултета.

- Микини дани – смотре тамбураша у Бачком Брегу

Јун (није редовна годишња манифестација)

Традиционална смотре тамбураша која се одржава у Бачком Брегу у част знаменитог брешког виолинисте Мике Ивошева Кузме.

- Фестивал лемешки кулен

Септембар

Програм обухвата продајну изложбу и културно-уметнички програм уз тамбурашку музику. Манифестација се одржава у Дому културе у Светозару Милетићу.

- ECO MUSIC FESTIVAL „Reggaenergacija Dunava“

Јун

Еколошки музички фестивал уз дводневне концерте.

- Green Town Jazz Fest

Јун

Џез фестивал у организацији Културног центра.

- Улица старих заната

Јун

Манифестација изложбено-продајног карактера на којој стари занати промовишу своје умеће и производе уз програме културно- уметничких друштава.

- Сомборско лето

Јун

Низ културних дешавања у центру Сомбора.

- Фијакеријада

Јул

Дефиле фијакера уз низ пропратних културно-друштвених активности.

- Сомборско лето за младе

12.август

Путујући концерт кроз улице Сомбора, низ музичких, културних и едукативних акција на више локација у Граду Сомбору.

- Централна буњевачка дужионица

Крајем јула или почетком августа

Жетвене свечаности, традиционално црквено- друштвена манифестација уз присуство великог броја гостију и учесника из земље и иностранства.

- Етно фестивал „Тројни сусрет” у Бездану

Август

Традиционално се одржава на Каналској обали у Бездану. На манифестацији се окупљају бројна културно-уметничка друштва из Србије, Мађарске и Хрватске, као и излагачи рукотворина из наше земље. Тога дана се предстваљају култура, уметност, невладин сектор и традиција свих народа који живе на овом подручју.

- Дани дес артса

Август

У оквиру Сомборског лета већ традиционално годинама одржава се манифестација у прелепом амбијенту кафе бара „Дес Арта“ као мултикултурална манифестација која обједињује све сфере културног живота.

- Бодрог фест у Бачком Моноштору

Август

Етно фестивал хране, традиције и занатских производа усмерен је ка неговању традиције свих народа овог подручја и промовисању природних вредности „Горњег подунавља“. Састоји се из дводневног програма: „Бодрошки котлић“, „Фијакеријада Бодрога“, кулинарска понуда, културно класични програм, културно уметнички програм, занатски програм, концерт „Бодрог фест за младе“ и још мноштво едукативних и културних садржаја.

- Великогоспојинске вечери у Стапару

Август

У част Велике госпојине од 20. августа када почиње отварање Великогоспојинских вечери са програмом: вече фолклора, књижевно вече, изложба слика, такмичење у фудбалу, стоно- тениско такмичење, изложба голубова, изложба паса свих раса, традиционално такмичење у кувању овчијег паприкаша и дудариијада.

- Прва хармоника Војводине у Стапару

Август

Одржава се у Стапару. У зависности од старосне доби, извођачи су подељени у више категорија: пионери (до навршених 12 година), млађи јуниори (до навршених 15 година), јуниори (до навршених 18 година), сениори (преко 18 година).

- Преображенска сликарска колонија

Август

Сликарска колонија.

- Арт окупација

Август

Фестивал који окупља студенте уметничких академија свих смерова из десетак европских држава.

- Сликарска колонија – COLORIT

Септембар

Традиционална међународна сликарска колонија.

- Михољдански сусрети у Бачком Брегу

Септембар

Међународна манифестација народних рукотворина која се оржава у Бачком Брегу. Излажу се рукотворине и бира се најлепша и најразноврснија тацна колача и пецива и избор најлепшег штанда.

- Ликовна јесен

Октобар(бијенале)

Пресек српског савременог сликарства у протекле две године.

- Ravangrad Wine Fest

Крај новембра -почетак децембра

Фестивал вина и хране који окупља винаре из наше земље и окружења. Уз промоцију вина, промовише се гастро понуда уз дегустацију аутентичних бачких специјалитета.

- Вељкови дани

Новембар-децембар

Вељкови дани су традиционална књижевна манифестација, коју организује Градска библиотека „Карло Бијелицки“ из Сомбора, посвећена знаменитом српском песнику, приповедачу, есејисти, публицисти и историчару уметности и књижевнику Вељку Петровићу (1884-1967). Установљена је 2007. године са жељом да манифестно и трајно негује успомену на славног суграђанина. Ова дводневна манифестација у себи садржи богат програм који обухвата свечано отварање, Округли сто о Вељку Петровићу, као и доделу награде „Вељкова голубица“. Организациони одбор Вељкових дана i Сомборска библиотека „Карло Бијелицки“ од 2010. године објављују конкурс „Голубић“ за најуспелију причу ученика основних и средњих школа Западнобачког округа. Додељују се по три награде за три узрасне категорије основних и средњих школа, а посебно се

додељује Гран при за најуспелију причу. Овим конкурсом жири посебно истиче потребу да „Голубић“ негује подстицање креативности, књижевног изражавања и вештину приповедања.

- Божићни концерт

Децембар

Божићни концерт, својим богатим програмом, наступом већег броја певачких друштава и изложба божићних колача - Божићњака, традиционално и свечано уводе у предстојеће празнике.

- Дочек Нове године

31. децембар

Забавно-музички програм на градском тргу уз ватромет

9.3. Спорт

Сомбор је град дуге спортске традиције. Још 1887. године за потребе високо развијеног спорта оснивано је Прво Сомборско спортско удружење. Крајем XIX века Сомборци су били неприкосновени у пливању и ватерполу и веома запажени у атлетици са бројним титулама првака државе. Значајне спортске резултате постигли су и први сомборски олимпијци - рвачи: Стеван Пишта Нађ и Никола Грбић у Паризу 1924. године, а касније и Иван Фргић у Монтреалу 1976. године. Након II Светског рата фонд олимпијских медаља увећавају гимнастичарке, дизајни тегова и рукометашице.

Економска криза утицала је на улагање како локалне самоуправе, тако и привредних субјеката у спорт, образовање спортских радника и изградњу и одржавање спортских објеката. Последњих година смањивали су се инфраструктурни, технички и људски ресурси који служе одржавању система спорта, његовом развоју, пре свега повећању броја спортиста и грађана који се баве редовним и повременим спортским активностима.

9.3.1. Спортски клубови, удружења и објекти

Захваљујући подршци надлежних органа Града и доброј организованости, у Сомбору и данас ради око 120 спортских организација, а преко 4000 деце је укључено у систем школских спортских такмичења. Стручно - педагошки рад у спортским организацијама спроводи око 200 тренера, а у школама ради 55 педагога физичке културе. Спортским организацијама у Сомбору стоји на располагању 107 спортских објеката, од чега 29 затворених и 78 отворених.

Нажалост, услови за рекреативни спорт су постали скупљи, пошто је иницијативу у овој области спорта преузео приватни сектор, пре свега кроз изградњу добро опремљених рекреативних и фитнес центара. Комерцијализација је присутна и у раду са децом, док је спорт инвалидних лица практично у повоју.

Спортски ентитети на територији града Сомбора:

- Фудбал:
  - ФК "Станишић" Станишић
  - ФК "Слога" Чонопља
  - ФК "Граничар" Гаково
  - ФК "Хајдук" Стапар
  - ФК "Жак" Сомбор
  - ФК "Кордун" Кљајићево
  - ФК "Граничар" Риђица
  - ФК "Омладинац" Буковац
  - ОФК "Металац" Сомбор
  - ФК "Алекса Шантић", Алекса Шантић
  - ФК "Дунав", Бачки Моноштор
  - ФК "Растина 1918." Растина
  - ОФК "Шикара" Сомбор
  - ФК "Спектар" Сомбор
  - ФК "Спорт" Бездан
  - КМФ "Сомбор" Сомбор
  - ФК "Јединство 1947", Колут
  - ФК „Раднички“ Сомбор
  - ФК „Жак Јуниор“ Сомбор
  - ФК „Телечка“ Телечка
  - ФК „Динамо“ Бачки Брег
- Кошарка:
  - КК "Со-кош" Сомбор
  - КК "Сомбор" Сомбор
  - Сомборска кошаркашка академија
- Атлетика
  - АК "Маратон" Сомбор
- Карате:
  - КК "Сомборац" Сомбор
  - КК "Раванград" Сомбор
  - КК "Нидан" Бачки Моноштор
  - КК "Кикс" Стапар
  - КК „Милош Кљајић“, Кљајићево
  - КК „Шотокан-Бекоб“, Бездан
  - КК „Душан Станичков“ Сомбор
- Пливање:
  - ПВК "Полет" Сомбор
  - ПК "Феникс" Сомбор
  - ПК "Сомбор" Сомбор
- Рукомет:
  - МРК "Сомборелектро" Сомбор
  - ЖРК "Раванград" Сомбор
  - ОРК „Далматинац“ Риђица
  - РК "Графичар" Бездан
  - ОРК "Кљајићево"
  - РК "Станишић"
  - РК "Граничар" Гаково
- Шах:
  - Сомборски шах клуб, Сомбор
  - ШК "Полет" Растина
  - ШК "Бачки Брег" Бачки Брег
  - ШК "Бездан" Бездан
  - ШК "Станишић" Станишић
  - ШК "Алекса Шантић" Алекса Шантић
  - ШК "Лемеш" Светозар Милетић
  - ШК "Раванградске ајкуле" Сомбор
- Одбојка:
  - ОК "ЦБС" Сомбор
  - ОК "Volley stars" Кљајићево
  - ОК "Сомбор", Сомбор
  - ОК „Елбрако-Техноледн“ Сомбор
- Боћање:
  - Боћарски клуб „Сомбор“
  - Боћарски клуб „Фокс“

- Боћарски клуб „Раванград“
- Боћарски клуб „Станишић“
- Боћарски савез Сомбор
- Боћарски клуб "Риђица"
- Фитнес и аеробик:
  - Фитнес клуб "Кетс" Сомбор
  - СК "Фигура" Сомбор
  - Плесни клуб "Ронда"
  - Спортско удружење „Ravangrad dance“
  - Клуб "Херкулес" Сомбор
- Куглање:
  - СД "Вихор" Сомбор
  - КК "Кордун" Кљајићево
  - КК "Полет", Сомбор
- Кајак:
  - Кајак клуб „Дунав“ Бездан
  - Кајак клуб „Сомбор“ Сомбор
- Аикидо:
  - Аикидо клуб "Дан" Сомбор
  - Аикидо Клуб Сомбор
- Бициклизам:
  - Бициклички клуб „С тим“
  - Бициклички Клуб Сомбор
- Џудо:
  - ЦК "Бачка" Сомбор
  - ЦБВ "Станишић" Станишић
  - ЦК "Ипон" Сомбор
- Стони тенис:
  - СТК "Жак" Сомбор
  - СТК "Гусар" Стапар
- Ронилачки спорт:
  - Ронилачки клуб „Green house“
  - ДПА Сомбор
- Гимнастика:
  - ГК "Соко" Сомбор
  - ГК "Младост" Бачки Моноштор
- Рвање:
  - РК "Соко" Сомбор
  - РК „Радничк“ Сомбор
- Тенис:
  - ТК "Жак" Сомбор
- Дизање тегова
  - КДТ "Раднички" Сомбор
- Бокс:
  - БК „Сомбор“, Сомбор
- Остали ентитети:
  - Удружење ПБВ, Сомбор
  - Кик Клуб "Кобра" Сомбор
  - КАФ "Celtis" Сомбор
  - Аеро Клуб Сомбор
  - Друштво педагога физичке културе
  - Удружење одгајивача расних коња, Стапар
  - Стрелачки клуб "Black Horse" Сомбор
  - Бејзбол клуб "Алигаторс" Сомбор
  - ЖПСД "Др Радивој Симоновић" Сомбор
  - УСР Сомбор
  - КБС "Галактик"
  - СК "Број један" Сомбор
  - АРК "Сомаратон" Сомбор
  - Бовлинг клуб Сомбор
  - Бовлинг клуб „Bowling Stones“ Сомбор
  - Триатлон клуб " Спринт" Сомбор
  - Family fight team
  - Коњички клуб „Војвођанин“
  - Спортско друштво ЖАК
  - Клуб борилачких спортова „Гладијатор“
  - Планинарско алп инистички клуб „Целтис“
  - СУФР “С-фит” Сомбор

- СБК "Spider" Сомбор
- УСР "Magic Fish" Сомбор
- Крикет клуб "Bodrog Deers"
Б.Моноштор
- КБС „Centurion Combat“ Сомбор
- КБС "Extreme" Сомбор
- Спортско удружење „Студент“
Сомбор

Одржавање спортских објеката је решено на адекватан начин за капиталне спортске објекте и за школске објекте преко Спортског центра „Соко“, док остале објекте, а посебно у насељеним местима одржавају саме спортске организације. Захваљујући Спортском диспанзеру, обезбеђена је здравствена заштита спортиста и других учесника у спортским активностима. Кад је у питању информисање, едукација и пропаганда у спорту, може се констатовати да је присутна, али и да има још пуно простора за унапређење.

Списак отворених спортских објеката у Сомбору:

Објекат	Спортски садржаји
Сомбор	
Градски стадион	3 фудбалска игралишта, атлетска стаза (шљака)
Стадион ЖАК	2 фудбалска игралишта
Стадион на Каналу	фудбалско игралиште, игралиште за баскет
Стадион у Шикари	фудбалско игралиште, терен за мале спортове
Стадион на Буковцу	фудбалско игралиште
Соколски Дом	рукометно и кошаркашко игралиште (тартан) и мали фудбал (вештачка трава)
Тенис клуб ЖАК	9 тениских терена (шљака), 1 бетонски терен
Купалиште „Шtrand“	50 м базен са каналском водом и 2 терена за одбојку на песку
Градски базен „Мостонга“	50 м олимпијски базен, 3 терена за баскет и терен за мини голф
МЗ Селенча	кошаркашко игралиште са тартан подлогом
МЗ Нова Селенча	фитнес полигон и фитнес справе на отвореном, Скејт парк
МЗ Горња Варош	Фитнес полигон
У склопу школских објеката у Сомбору	
ОШ „Иво Лола Рибар“	рукометно, кошаркашко и одбојкашко игралиште
ОШ „Аврам Мразовић“	рукометно и кошаркашко игралиште
ОШ „Доситеј Обрадовић“	рукометно, кошаркашко (тартан) и одбојкашко игралиште
ОШ „Братство-јединство“	рукометно игралиште
Средња пољопривредно - прехрамбена школа	игралиште за мале спортове
Средња техничка школа	игралиште за мале спортове
Гимназија „Вељко Петровић“	кошаркашко и одбојкашко игралиште
Насељена места	
Кљајићево	
Стадион Кордуна	фудбалско игралиште
Спортско рекреативни центар	50 м олимпијски базен и рукометно игралиште

Телечка	
Стадион Петефи	фудбалско игралиште
Чонопља	
Стадион СД Чонопља	2 фудбалска и рукометно игралиште, терен за боћање у
Светозар Милетић	
Стадион Јединство	фудбалско игралиште
Алекса Шантић	
Рекреациони Центар	2 фудбалска, рукометно, кошаркашко игралишта, 50 м олимпијски базен и атлетска стаза
Риђица	
Стадион Граничар	фудбалско игралиште
Станишић	
Стадион Станишић	фудбалско игралиште и терен са вештачком травом
Гаково	
Стадион Граничар	фудбалско игралиште
Растина	
Стадион Солунац	фудбалско игралиште
Бездан	
Стадион Спорт	фудбалско и рукометно игралиште
Тениско игралиште	два тениска терена – бетон
Колут	
Стадион Јединство	фудбалско игралиште
Бачки Брег	
Стадион СД Динамо	фудбалско игралиште
Бачки Моноштор	
МЗ Бачки Моноштор	фудбалско и рукометно игралиште
Стапар	
Стадион Хајдук	фудбалско игралиште
Дорослово	
Стадион СД Мостонга	фудбалско игралиште
У склопу школских објеката у насељеним местима	
ОШ „Никола Тесла“ Кљајићево	рукометно игралиште
ОШ „Петефи Шандор“ Телечка	рукометно игралиште
ОШ „Мирослав Антић“ Чонопља	рукометно игралиште
ОШ „Петар Кочић“ Риђица	рукометно игралиште
ОШ „Иван Горан Ковачић“ Станишић	рукометно игралиште
ОШ „Лаза Костић“ Гаково	рукометно игралиште
ОШ „Братство јединство“ Бездан	рукометно игралиште
ОШ „Огњен Прица“ Колут	рукометно игралиште
ОШ „Моша Пијаде“ Бачки Брег	рукометно игралиште
ОШ „22. октобар“ Бачки Моноштор	рукометно игралиште
ОШ „Бранко Радичевић“ Стапар	рукометно игралиште, игралиште за мали фудбал - вештачка трава

Остало	
Војна Пошта 3065 Аеродром	фудбалско игралиште и атлетска тартан стаза

Списак затворених спортски објеката у Сомбору:

Објекат	Спортски садржаји
Сомбор	
Градска хала „Мостонга“	велика сала (рукомет), ОФО сала кошарка, теретана, стоно-тениска сала, фитнес центар
Градски базен Мостонга	25 м затворени базен и мали базен за обуку
Соколски Дом	одбојкашка сала, теретана и мини сала за џудо
Шаховски дом	сала за шах
Стрелиште	стрелиште за ваздушну пушку
Сале у оквиру школских објеката	
ОШ „Никола Вукићевић“	сала димензија кошаркашког игралишта
ОШ „Доситеј Обрадовић“	сала димензија кошаркашког игралишта
ОШ „Иво Лола Рибар“	сала димензија одбојкашког игралишта и мала помоћна сала
ОШ „Братство јединство“	сала димензија кошаркашког игралишта
Гимназија „Вељко Петровић“	сала димензија кошаркашког игралишта
Средња техничка школа	сала малих димензија
Учитељски факултет	сала дим. кошаркашког игралишта
Насељена места	
Спортско Рекреациони Центар Кљајићево	четворостазна аутоматска куглана
Спортска хала Риђица	сала димензија рукометног игралишта
Сале у оквиру школских објеката у насељеним местима	
ОШ „Никола Тесла“ Кљајићево	сала димензија одбојкашког игралишта
ОШ „Алекса Шантић“ Шантић	сала димензија кошаркашког игралишта
ОШ „Иван Горан Ковачић“ Станишић	сала димензија кошаркашког игралишта
ОШ „Братство јединство“ Бездан	сала димензија кошаркашког игралишта
ОШ „22. октобар“ Бачки Моноштор	сала димензија кошаркашког игралишта
ОШ „Бранко Радичевић“ Стапар	сала димензија кошаркашког игралишта, стоно-тениска сала
ОШ „Лаза Костић“ Гаково	сала димензија кошаркашког игралишта
ОШ „Петефи Шандор“ Телечка	сала димензија одбојкашког игралишта
Затворени објекти за спорт и спортску рекреацију у приватном власништву	
Фитнес цетар „Body view“	
Фитнес цетар „ПС Сомбор“	
Фитнес цетар „Blue Gym“	
Фитнес цетар „Херкулес“	
Фитнес цетар „Xtreme“	
Фитнес цетар „Аба“	
Мултифункционални објекат у Радишићевој улици	
Мултифункционални објекат за мали фудбал и тенис, Бездански пут бб	
Bowling центар „Bowlingstones“	
Јога центар	

Најзначајније спортске манифестације на подручју Града Сомбора су:

- Спортиста године (избор Спортског савеза Града Сомбора)

Јануар

На крају сваке календарске године, Сомборске новине проглашавају спортисте године. Манифестација се углавном одржава у првој половини месеца јануара наредне године за претходну.

- Сомборски полумаратон

Мај

Традиционални Сомборски полумаратон, трка на 21,1 км је настарија и једна од најпривлачнијих асфалтних трка у земљи са преко 800 учесника из земље и окружења

- Градови отвореног срца

Мај

Спортски сусрети три града (Сомбор, Баја Осијек). Такмичење у: баскету, одбојци, рукомету, малом фудбалу, пикаду, куглању, ватерполу...

- Градови отвореног срца

Мај

Спортски сусрети три града (Сомбор, Баја Осијек). Такмичење у: баскету, одбојци, рукомету, малом фудбалу, пикаду, куглању, ватерполу...

- Сомборско спортско лето

Август

Низ манифестација спортског и едукативног карактера за млађе узрастне категорије. Манифестација се одржава на Градском купалишту Штранд и привлачи велики број школске омладине

- Коњичке трке за пехар Сомборских новина

Август

Дугогодишња традиционална манифестација која се одржава на Градском хиподрому у Сомбору. Међу многобројним тркама најзначајнија и најпопуларнија је „Трка за пехар Сомборских новина“.

- Отворено првенство града Сомбора у малом фудбалу

Јун

Турнир се одржава на отвореном терену "Соколског дома". Такмичење се организује за категорије од млађих пионира до сениора. Досадашње турнире је посматрало преко 20.000 гледалаца.

- „Vip beach masters“ турнир у одбојци на песку

Јул

Одржава се последњих неколико година, на Тргу Светог тројства. Турнир привлачи велику пажњу омладине који успут похађају и школу одбојке коју држе наши прослављени репрезентативци.

- Отворено првенство града Сомбора у баскету 3x3

Август

Турнир се одржава на отвореном терену "Соколског дома". Такмичење се организује за категорије од млађих пионира до сениора. Досадашње турнире је посматрало преко 15.000 гледалаца.

9.3.2. Институционални механизми спорта у Граду

У области спорта у Србији, па тако и у Сомбору, делују паралелно два механизма, један у невладином а други владином сектору. У невладином сектору делују удружења грађана организована у оквиру Спортског савеза Града Сомбора (спортске организације - клубови, друштва, дружине, грански савези, струковни савези и друге организације које то желе – по категоризацији спортских организација из 2017. год Спортски савез Града има 115 чланова и то: 60 редовних, 42 придружена и 13 помажућих чланова).

На нивоу Града, о спорту и задовољавању интереса грађана у овој области брину Градско веће (члан задужен за спорт и омладину) и Одељење за друштвене делатности.

9.3.3. Школски и рекреативни спорт

Спортски Савез Града Сомбора организује и изводи школска такмичења у складу са Планом, програмом и пропозицијама Савеза за школски спорт Републике Србије.

- Концепцијски школски спорт је организован у 5 степени (нивоа) такмичења:
- Школско првенство (међудодељенско и изводе га школе),
- Општинско првенство (19 основних и 6 средњих школа),
- Окружно првенство (Сомбор, Кула, Апатин и Оџаци),
- Међуокружно првенство (Сомбор, Нови Сад, Суботица и Кикинда),
- Републичко првенство или сваке четврте године Олимпијске игре школске омладине Србије.
- Од 2014. године, после 25 година обновљен је и некада врло популарни СОШОВ, 1989. је одржан 6. по реду у Сомбору, а 2014. године је 7. такође одржан у Сомбору, што је велико признање за наш град и још један доказ да Покрајински Секретаријат за спорт и омладину верује у велик потенцијал и организаторске способности Града Сомбора. Наредни 8. по реду одржаће се у мају месецу 2018. године у Новом Саду.

Стручну подршку Спортском савезу у организацији и спровођењу такмичења пружају: основне и средње школе града Сомбора, директори и професори физичког васпитања, спортске организације, гранске, гранске судијске организације Сомбора, Спортски диспанзер МЦ „Др Ђорђе Лазић“, стручна лица СЦ „Соко“ у чијим објектима се одржава велики број школских првенстава, Полицијска Управа Сомбор и Министарство одбране Републике Србије. Школски спорт у Сомбору је изузетно добро организован и вођен.

Рекреативни спорт или како се по савременој терминологији зове спорт за све, има посебан значај. Наиме као што и сам назив каже ови програми намењени су свима без обзира на узраст, пол, физичке или менталне способности. До пре неколико година примат у реализацији ових програма имао је приватни сектор који је кроз добро опремљене рекреативне и фитнес центре нудио разноврсне програме на комерцијалној основи. Корисници ових програма су углавном жене од 20 до 50 година старости.

У Стратегији Спортског савеза Града предивђена је израда јединствене база података о субјектима, активностима и резултатима из области Спорта за све, у виду информатора о томе шта се све нуди од програма.

9.3.4. Такмичарски и врхунски спорт

Програм такмичарског и врхунског спорта реализују клубови и грански савези који делују на територији града Сомбора. Спортски Савез Града Сомбора као асоцијација клубова аматерског спорта у Сомбору у који су на принципу добровољности учлањени клубови и организације из више спортских грана, врши континуирани увид у стање и проблеме са којима се ове организације у свом раду сусрећу. Треба одмах напоменути да све организације нису чланице Савеза, што не значи да Савез у свом раду не сагледава и проблеме ових организација у склопу праћења целокупне проблематике спорта и физичке културе.

9.4. Медији и односи са јавношћу

На нивоу града постоје следећи медији:

- Недељник "Сомборске новине",
- НИУ "Дунатаји",
- ТВ "Спектар",
- ТВ канал 54,
- РТВ "Среће",
- Радио Сомбор,
- Веб портал "СОинфо" www.soinfo.org,
- Веб портал www.sombor.tv,
- Званична презентација Града Сомбора www.sombor.rs.

Од 28. маја 1954. године, када је изашао први број, па све до пред крај 1969. године, „Сомборске новине“ су излазиле самостално. 20. децембра 1969. године основан је Информативни центар, у склопу којег су радиле Радио Сомбор и „Сомборске новине“. Јуна 2000. године „Сомборске новине“ су се издвојиле у самостално јавно предузеће, а 28. маја 2007. године су приватизоване. Сада су део групације „ИНФО ЛОКАЛ МЕДИА ГРУПЕ“ из Новог Сада. Излазе на 32 стране у тиражу од око 8.000 примерака по броју.

РТВ СРЕЋЕ је приватна, независна ТВ станица основана у Сомбору 2007. године. Програмска шема телевизије прилагођена је важећим стандардима у областима информативно - сервисног градског, едукативног, забавног и комерцијално - маркетиншког програма у оквиру свакодневног емитовања 24 сата сопственог програма. Репортажно је опремљен и има могућност вршења директних преноса. Основа програма су важне градске вести, сервисне информације и вести из свих других сфера друштвеног живота. Дневна емисија Вести се емитује 5 пута дневно сваког радног дана.

Телевизија Фортуна основана је као ТВ Сомбор 1994. године, да би касније променила име у Канал 54 јер је емитовала програм на 54. каналу. Једна је од најстаријих приватних телевизијских станица у Војводини. Одлуком Републичке радиодифузне агенције, телевизија губи дозволу за емитовање, тако да се емитовање наставља само на кабловским системима у Сомбору, Апатину, Кули и Врбасу. Канал 54 је почетком 2011. године променио име у „Телевизија Фортуна“. У склопу РТВ Фортуна налази се и Радио Фортуна, који емитује програм на 106,6 MHz FM.

У Сомбору су активни дописници националних и регионалних медија, како електронских тако и штампаних. На тај начин информације од јавног значаја доступне су веома широкој циљној групи.

У Сомбору је активан и информативни интернет портал SOinfo.org који је почео са радом 2003. године као пројекта у оквиру НВО СО опен. Удружење, које је оснивач портала, по свом карактеру је нестраначко, невладино и непрофитно. Информације од јавног значаја на том порталу ажурирају се на дневном нивоу и покривају све сфере друштвеног живота Града.

9.4.1. Информисање у Граду Сомбору

Град Сомбор има јасну и прегледну интернет страницу, на којој се објављује информативни садржај. Вести и друге информације од јавног значаја се ажурирају се на дневном нивоу. На порталу постоји и апликација „Поставите питања“ што јавности даје јасну поруку транспарентности рада локалне самоуправе.

Активности града Сомбора нису довољно видљиве на интернету, услед мањка активности на друштвеним мрежама. На тај начин млади, али и знатан број људи из сфере политике, привреде и новинарства остају ускраћени за важне информације од јавног значаја.

У градској управи делегирана је једна особа која обавља послове комуникације са медијима, а која осим тога ради и друге важне послове у Градској управи. На интернет страници града нема података о контакту особе задужене за медије.

Градска управа Сомбор нема оформљену званичну ПР службу или појединца који се искључиво тиме бави. Сомбор нема јединствену координацију Градске управе када је реч о унутрашњем протоколу и комуникацијама, као ни спољним комуникацијама.

Важност и улога унутрашњег протокола и спољних комуникација града Сомбора није детаљно разматрана у раније донетим стратешким актима градске општине. У Стратегији локалног одрживог развоја општине Сомбор, који је израђен 2007. године, медијска активност, као део друштвених делатности, није обрађена.

9.4.2. Пружање информација од јавног значаја

Град Сомбор може да се похвали високим степеном ажурношћу када су у питању захтеви за приступ информацијама од јавног значаја и генерално степеном транспарентности у раду.

Статистика захтева за приступ информацијама од јавног значаја за 2017. годину

Ред. бр.	Тражилац информације	Број поднетих захтева	Број усвојених – делимично усвојених захтева	Број одбачених захтева	Број одбијених захтева
1.	Грађани	15	14	1	-
2.	Медији	4	4	-	-
3.	Невладине организације и друга удружења грађана	13	13	-	-

4.	Укупно	32	31	1	-
----	--------	----	----	---	---

Статистика жалби Поверенику за 2017.годину:

Ред. бр.	Тражилац информације	Укупан број изјављених жалби	Број жалби због непоступања по захтеву	Број жалби због одбијања захтева	Број жалби на закључак о одбацивању захтева	Садржина жалбе
1.	Грађани	4	4	-	-	<i>Жалбе су изјављене због прекорачења законског рока за доставу информације</i>
2.	Укупно	4	4	-	-	-

9.5. ПРИОРИТЕТИ, ЦИЉЕВИ И МЕРЕ

ПРИОРИТЕТ	ЦИЉ	МЕРА
1. ПОДСТИЦАЊЕ И УНАПРЕЂИВАЊЕ СВИХ ОБЛИКА ЗАПОШЉАВАЊА, САМОЗАПОШЉАВАЊА И ПРЕДУЗЕТНИШТВА МЛАДИХ	1.1. Побољшана информисаност младих	1.1.1. Подршка пројектима професионалне оријентације који су младоприхватљиви
		1.1.2. Информисање, мотивисање и едукација младих о запошљавању, самозапошљавању и промоција примера позитивне праксе
		1.1.3. Подршка изради и континуираном одржавању ажурне онлајн базе података о приликама за запошљавање, волонтирање, обављање радних пракси, приправничког стажа...
	1.2. Стручним усавршавањем ка атрактивним занимањима	1.2.1. Промовисање бављења пољопривредом и упознавање младих са примерима добре праксе из области пољопривреде, занатства и задругарства
1.2.2. Подизати компетенције младих које могу да доведу до њихових запошљавања и самозапошљавања или развоја омладинског предузетништва		
2. ПОДСТИЦАЊЕ МЛАДИХ ДА АКТИВНО УЧЕСТВУЈУ У ДРУШТВУ	1.4. Развој и унапређење комуникације између релевантних актера из области запошљавања	1.4.1. Организовање састанака свих заинтересованих актера који могу помоћи у запошљавању младих у Сомбору
		2.1. Оснажити и мотивисати младе и организације младих за активно учешће у друштву и доношењу одлука, а посебно младих на селу
		2.1.1. Едуковати, оснажити и мотисати ученичке и студентске парламенте, као и професоре о користима функционалних парламената
		2.1.2. Сензибилисање локалне заједнице о бенефитима и значају активизма младих

		<p>2.1.3. Успоставити ефектне моделе информисања младих</p> <p>2.1.4. Подстицање комуникације и умрежавања ученичких и студентских парламената и управе образовних установа</p> <p>2.1.5. Оснаживање младих за удруживање, писање и реализацију пројектних идеја</p> <p>2.1.6. Подстицање дискусија младих о иницијативама и одлукама које утичу на квалитет њиховог живота</p>
	<p>2.2. Сензибилисање локалне заједнице о бенефитима и значају активизма младих</p>	<p>2.2.1. Обележавање значајних датума за младе</p> <p>2.2.2. Подстицање омладинског активизма, а посебно у насељима где је слабо развијен</p> <p>2.2.3. Едукација, мотивисање и оснаживање младих за волонтирање</p> <p>2.2.4. Подизање политичке свести младих и оснаживање за демократско деловање</p>
<p>3. УНАПРЕЂЕЊЕ КАПАЦИТЕТА ОРГАНИЗАЦИЈА МЛАДИХ И ОРГАНИЗАЦИЈА КОЈЕ СЕ БАВЕ МЛАДИМА У СОМБОРУ</p>	<p>3.1. Подизање капацитета Канцеларије за младе и организација које се баве младима у граду, и квалитета њиховог омладинског рада, са посебним освртом на организације из околних села</p>	<p>3.1.1. Едукација омладинских радника, а посебно за рад са рањивим групама младих</p> <p>3.1.2. Информисање, едукација, оснаживање и подршка омладинским радницима за бољи и квалитетнији рад са младима</p> <p>3.1.3. Основни и напредни тренинзи за тренере за рад са младима</p> <p>3.1.4. Јачање капацитета организација за волонтерски менаџмент и креирање програма за волонтирање путем обука</p> <p>3.1.5. Јачање људских, просторних, материјалних, промотивних и волонтерских капацитета Канцеларије за младе Града Сомбора</p>

	3.2. Умрежавање организација које се баве младима на локалном, регионалном, националном и интернационалном нивоу	3.2.1. Подршка умрежавању организација 3.2.2. Подршка разменама искустава и добрих пракси са организацијама које се баве младима из других градова и држава
	3.3. Подизати видљивости активности организација које се баве младима, посебно међу младима	3.3.1. Афирмација омладинског рада и методологије неформалног образовања у локалној средини и међу младима путем социјалних мрежа
	3.4. Повећати информисаност организација које се баве младима о законским регулативама и могућностима, фондовима као моделима успостављања трајнијих сервиса за младе	3.4.1. Информисање организација које се баве младима о законским регулативама и могућностима, као и моделима успешних сервиса за младе
	3.5. Подићи компетенције организација које се баве младима за развијање истраживања и база података	3.5.1. Едукација НВО о методологијама и врстама истраживања, и њиховом извођењу
	4. ОМОГУЋАВАЊЕ КВАЛИТЕТНОГ ПРОВОЂЕЊА СЛОБОДНОГ ВРЕМЕНА МЛАДИХ	4.1. Обезбедити функционалан простор за квалитетно провођење слободног времена младих
4.1.2. Обезбеђивање функционалног простора за садржаје у циљу личног, социјалног и културног развоја младих		
4.2. Повећати избор садржаја за младе, а посебно за младе на селима		4.2.1. Подршка иницијативама младих из града и села за организовање садржаја сходно њиховим потребама
		4.2.2. Организовати летње манифестације за младе у граду и околним насељима уз подршку постојећим манифестацијама које су успешно реализују претходних година
4.3. Повећати и унапредити мобилност младих		4.3.1. Подршка мобилности младих путем информисања о европским

		<p>програмима размене и волонтирања</p> <p>4.3.2. Подршка пројектима међународне сарадње младих у региону, међуопштинске сарадње као и сарадње младих у општини (на релацији село-град)</p>
5. БЕЗБЕДНОСТИ МЛАДИХ И ПРОМОЦИЈА ЗДРАВИХ СТИЛОВА ЖИВОТА	5.1. Превенисати ризично понашање младих и информисање младих о последицама истог	5.1.1. Едукација младих о здравим стилевима живота
		5.1.2. Подршка стручном саветовању младих из области психологије, сексуалности, здравствене неге, превенције насиља, успостављања здравих односа са другим особама и осталих области интересантних младима
		5.1.3. Подршка формирању тимова вршњачких медијатора у образовним установама
	5.2. Промовисати здраве стилове живота, здраве односе са другима, и безбедност младих	5.2.1. Едукација родитеља и професора, школских полицајаца о превентиви, препознавању и лечењу психолошких, здравствених и социјалних проблема младих
		5.2.2. Спровођење обуке и неговање тимова вршњачких едукатора из области које се односе на здраве стилове живота, здравих партнерских односа, безбедност младих и превенцију ризичног понашања
	5.3. Прикупљати податке о потребама, навикама, проблемима и ставовима младих из области физичког и менталног здравља кроз развој истраживања и база података	5.3.1. Подршка пројектима прикупљања репрезентативних података
	5.4. Подизање нивоа комуникације између релевантних актера у локалној заједници	5.4.1. Стварање координације стручњака који раде са рањивим групама младих и

	по питању здравља и безбедности младих	младима са проблемима у понашању
6. ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ ЈЕДНАКИХ ШАНСИ ЗА СВЕ МЛАДЕ, А ПОСЕБНО МЛАДИХ ИЗ РАЊИВИХ ГРУПА	6.1. Развијати системе комуникације са младима из рањивих група	6.1.1. Подршка развоју механизма комуникације са младима из рањивих група
		6.1.2. Подршка пројектима информисање рањивих група о темама које су им важне кроз прилагођен систем комуникације
		6.1.3. Подршка теренском раду омладинских радника са осетљивим групама младих (detached youth work)
		6.1.4. Едукација шире локалне заједнице (посебно професија које раде са младима) и младих о терминима који се односе на рањиве групе
	6.2. Кроз инклузивне активности подизати ниво информисања и свести младих и шире локалне заједнице о дискриминацији и рањивим групама младих	6.2.1. Спровођење обука из инклузивног образовања за младе и одрасле
		6.2.2. Информисање младих о антидискриминационим механизмима у Републици Србији
		6.2.3. Оснаживање актера и сензибилисање шире локалне заједнице за решавање проблема рањивих група младих
		6.2.4. Промоција радних места на којима раде ОСИ међу послодавцима (промоција увођења асистивних технологија за младе ОСИ међу послодавцима)
	6.3. Оснажити младе из рањивих група за активно учешће у локалној заједници	6.3.1. Подршка обукама за стицање неопходних социјалних вештина младих из рањивих група
		6.3.2. Информисање о примерима добрих инклузивних пракси организација које се баве младима из других градова и земаља
		6.3.3. Оснаживање и формирање група за подршку младима из рањивих

		група
		6.3.4. Подстицање сарадње свих релевантних актера са организацијама које окупљају младе из рањивих група у циљу инклузије
		6.3.5. Развој програма подршке младим родитељима и породицама
	6.4. Прикупљати податке о ставовима, пробемима, потребама младих из ове области кроз развој истраживања	6.4.1. Подршка пројектима прикупљања репрезентативних података о осетљивим групама младих из Сомбора и околних насеља кроз истраживања
7. ПОДСТИЦАЊЕ ИНОВАЦИЈА, СТВАРАЛАШТВА И ТАЛЕНАТА МЛАДИХ	7.1. Афирмисати успешне младе у свету науке, уметности и бизниса	7.1.1. Подршка развоју механизма ангажовања и упошљавања младих и недовољно афирмисаних стручњака из Сомбора и околних насеља у предузећима и јавним установама
		7.1.2. Развијати механизме подршке успешним и талентованим младима
		7.1.3. Направити базу података о младим стручњацима, младим уметницима, научницима и талентованим спортистима
	7.2. Промовисати науке, уметности и стваралаштва на младима прихватљив начин	7.2.1. Подршка активностима у циљу примене иновативних и ефектних модела подстицања младих талената из Сомбора и околних насеља
8. ПОДСТИЦАЊЕ ОДГОВОРНОГ ОДНОСА МЛАДИХ ПРЕМА ЖИВОТНОЈ СРЕДИНИ	8.1. Промовисати одрживи развоја на иновативне и начине који су прихватљиви младима	8.1.1. Едукација младих и вршњачких едукатора о одрживом развоју
		8.2. Подржати иницијативе и идеје младих из области одрживог развоја и екологије
		8.2.1. Подршка промотивним и едукативним активностима рециклирања на креативан начин
		8.2.2. Подршка активностима уређивања јавних простора од стране

		младих
		8.2.3. Сензибилисање младих за активизам у области екологије и одрживог развоја
9. ПОДСТИЦАЊЕ ПОВЕЗИВАЊА ИНСТИТУЦИЈА КУЛТУРЕ НА СВИМ НИВОИМА	9.1. Квалитетнија сарадња између институција културне и цивилног сектора	9.1.1. Унапредити сарадњу између установа и удружења, формалних и неформалних група у култури ради квалитетније организације културних догађаја
		9.1.2. Сарадња на пројектима везаним за културу и развој града
		9.1.3. Умрежити удружења која се баве културом ради остварења њихових заједничких потреба и интереса
	9.2. Квалитетнија сарадња између институција културне и Градске управе	9.2.1. Унапредити сарадње између локалних институција културе и Градске управе ради информисања о начину добивања средстава из одређених извора
	9.3. Унапређење сарадње између институција културе и образовних установа	9.3.1. Развијати атрактивне програме за младе којима се они на њима занимљив начин упознају са културним садржајима
	10. УНАПРЕЂЕЊЕ И МОДЕРНИЗАЦИЈА УСТАНОВА КУЛТУРЕ	10.1. Унапређење знања и вештина запослених у култури
10.2. Побољшање техничке опремљености установа културе		10.2.1. Побољшати информационе системе који се користе у култури
		10.2.2. Дигитализовати културно - историјску грађу Града уз ресурсе и искуство Градске библиотеке
		10.2.3. Формирати заједничку базу података о културним догађајима и културним субјектима Града
11. ОЧУВАЊЕ КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА	11.1. Афирмација и промовисање културног наслеђа	11.1.1. Повећати улагања у обнову историјских објеката
		11.1.2. Развити програме културно-историјског наслеђа намењене туристима
		11.1.3. Развити програме представљања

		културно-историјског наслеђа младима на њима прихватљив и занимљив начин
		11.1.4. Заштита архивске грађе
12. УНАПРЕЂЕЊЕ ФИНАНСИРАЊА КУЛТУРЕ	12.1. Боља искоришћеност доступних извора финансирања из домаћих и иностраних фондова	12.1.1. Континуирано информисати културне институције и удружења о доступним фондовима Европске уније
		12.1.2. Едуковати КУД-ове и друга културна удружења о начинима финансирања и писању пројеката за домаће и иностране фондове
	12.2. Расподела буџетских средстава намењених за културу	12.2.1. Извршити анализу процеса одлучивања и израдити препоруке за њено унапређивање
		12.2.2. Финансирати удружења према јасним критеријумима утемељеним на пројектним активностима, с јасно назначеним циљевима пројекта, циљним групама и мерљивим индикаторима успешности пројекта
13. РАЗВОЈ КУЛТУРНИХ САДРЖАЈА И АКТИВНОСТИ	13.1. Обезбеђивање услова за организовање културних дешавања и промоција локалних уметника и друштава	13.1.1. Опремити и адаптирати простор у мултифункционалну салу и учинити је доступну свим формалним и неформалним групама грађана
		13.1.2. Повећати број културних садржаја за децу и обезбедити већу подршку организовању оваквих догађаја
		13.1.3. Унапредити рад координатора за културу у селима
		13.1.4. Омогућити приступ (физички и сваки други) културним садржајима за све категорије становништва
	13.2. Подршка културном аматеризму	13.2.1. Обезбедити простор за рад удружењима у култури

		13.2.2. Подржати неформалне групе и грађанске иницијативе у области културе
	13.3. Планирање програма културних институција у граду на основу потреба публике	13.3.1. Реализовати истраживање о културним потребама и навикама грађана Сомбора и насељених места и креирати Стратегију развоја културе
		13.3.2. Афирмисати младе ствараоце из Сомбора кроз програме културних институција
14. ДОСТУПНОСТ СПОРТА СВИМ ГРАЂАНИМА, А ПОСЕБНО ДЕЦИ, ОМЛАДИНИ, ЖЕНАМА И ОСОБАМА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ	14.1. Развој дечијег и школског спорта	14.1.1. Развити и унапредити дечији спорт кроз масовно укључивање деце у разноврсне ваннаставне активности у предшколским установама и обезбедити услове да се у свим вртићима организује рад школица спорта
		14.1.2. Афирмисати унутаршколска такмичења као основе и базе школских спортских такмичења
		14.1.3. Унапредити систем школских спортских такмичења, посебно на нивоу града
		14.1.4. Подстицати рад школских секција у нижим разредима основних школа
		14.1.5. Организовати масовне акције у којима могу да учествују сва деца
	14.2. Популаризација рекреативног спорта – спорт за све	14.2.1. Реализовати кампање које имају за циљ промоцију здравог начина живота у ком доминирају рекреативне активности
		14.2.2. Организовати и реализовати рекреативне програме и активности на јавним теренима и у природним условима
		14.2.3. Подстицати оснивање друштава

		спорта за све
		14.2.4. Унапредити систем такмичења у оквиру Радничке спортске олимпијаде, посебно оних која се реализују на нивоу града
	14.3. Подстицање жена за бављење спортом	14.3.1. Организовати промотивне кампање о значају и потреби бављења жена спортом
		14.3.2. Стимулисати спортске организације које окупљају женску популацију кроз обезбеђивање адекватних термина за рад, ангажовање стручних кадрова и финансијску подршку
		14.3.3. Перманентно спроводити акције и давање олакшица за оспособљавање жена за тренерски позив и судије у спорту
		14.3.4. Подстицати жене које се баве спортом да се укључе у органе управљања у спортским организацијама на свим нивоима
		14.3.5. Организовати бесплатне рекреативне активности за жене
	14.4. Боља организација спорта за особе са инвалидитетом	14.4.1. Обезбедити просторне и кадровске услове за реализацију програма рекреативних и спортских активности са инвалидним лицима
		14.4.2. Обезбедити адекватан приступ спортским објектима за инвалидна лица
		14.4.3. Усавршавати и оспособљавати кадрове који раде на реализацији спортских и рекреативних програма са инвалидним лицима
		14.4.4. Организовати такмичарске активности инвалидних лица на територији Града

		14.4.5 Укључити инвалиде у редован систем такмичења у спортским гранама у којима постоје могућности за то
		14.4.6 Подстицати оснивање спортских клубова или друштава инвалида и њихово укључивање у систем такмичења или рекреативне активности
15. УНАПРЕЂЕЊЕ УСЛОВА БАВЉЕЊА СПОРТОМ У ГРАДУ	15.1. Одржавање, реконструкција постојећих и изградња нових спортских објеката	15.1.1. Завршити започету изградњу и реконструкције спортских објеката на територији града Сомбора
		15.1.2. У сарадњи са спортским организацијама, ССГС, СЦ „Соко“ и канцеларијама месних заједница донети средњорочни и дугорочни план реконструкције постојећих спортских објеката, као и план изградње нових спортских објеката
		15.1.3. Обезбеђивати услове за несметано функционисање СЦ „Соко“ и одржавање капиталних објеката у граду
		15.1.4. Подстицати реконструкцију и изградњу нових спортских објеката при школама
	15.2. Коришћење спортских објеката на територији Града	15.2.1. У складу са критеријумима и мерилима обезбедити потпуно и планско коришћење свих спортских објеката у власништву града
		15.2.2. Обезбедити систем заштите јавних спортских терена и игралишта
	15.3. Успостављање база података и система информисања	15.3.1. Обезбедити предуслове да се у Спортском савезу воде базе података у складу са Законом о спорту и од значаја за град

	15.4. Подршка такмичарском и врхунском спорту и талентованим спортистима	15.4.1. Обезбедити просторне и кадровске услове за реализацију програма клубова за које је Град, на основу категоризације, исказао интерес за програме врхунског спортског стваралаштва (наступи на националном и међународном нивоу)
		15.4.2. Обезбедити услове за стипендирање младих перспективних спортиста
		15.4.3. Обезбедити услове за спортски развој талентованих спортиста и унапређење квалитета стручног рада са њима
		15.4.4. Афирмација врхунских спортских резултата кроз доделу одговарајућих награда и признања
16. УНАПРЕЂЕЊЕ ФИНАНСИРАЊА СПОРТА	16.1. Рационализација расподеле буџетских средстава у спорту	16.1.1. Унапредити систем расподеле буџетских средстава кроз дефинисање и перманентно усавршавање критеријума и мерила за вредновање резултата остварених у области спорта, спортске рекреације – спорта за све и школског спорта
		16.1.2. Ускладити расподелу и контролу буџетских средстава са чланом 137. Закона о спорту који дефинише потребе грађана које се задовољавају у јединицама локалне самоуправе
17. ПОПУЛАРИЗАЦИЈА СПОРТА И СПОРТСКИХ МАНИФЕСТАЦИЈА	17.1. Промоција и популаризација спорта у Сомбору	17.1.1. Промовисати праве вредности у спорту у сарадњи са средствима јавног информисања
		17.1.2. Афирмисати остварене резултате у области спорта кроз издавање

		одговарајућих публикација и додељивањем награда и признања
		17.1.3. Предузимати перманентне активности у циљу правовременог и потпуног информисања грађана о могућностима укључивања у спортске активности
	17.2. Организовање значајних спортских приредби, акција и манифестација	17.2.1. Утврдити минималне услове које морају да испоштују организатори значајних спортских приредби, акција и манифестација који користе буџетска средства
		17.2.2. Сачинити вишегодишњи план организације значајних спортских приредби, акција и манифестација
		17.2.3. Обезбедити адекватно вредновање спорта кроз издвајање буџетских средстава и анализу резултата који се остварују у овој области
		17.2.4. На основу категоризације спортских објеката у власништву града утврдити начин финансирања истих
18. ПОБОЉШАЊЕ КАПАЦИТЕТА ИНСТИТУЦИЈА СПОРТА	18.1. Усавршавање запослених у спорту	18.1.1. Подстицати школовање и стручно усавршавање спортских радника
		18.1.2. Обезбедити адекватно стимулисање и вредновање стручног рада у складу са оствареним спортским резултатима
	18.2. Унапређење сарадње спортских институција	18.2.1. Перманентно радити на очувању јединства у спортској „породици“ града Сомбора
		18.2.2. Подстицати удруживање клубова и друштава у гранске савезе и Спортски савез града Сомбора
		18.2.3. Подстицати удруживање

		клубова у признате националне гранске савезе
19. ДОСТУПНОСТ ИНФОРМАЦИЈА О АКТИВНОСТИМА ГРАДА У МЕДИЈИМА	19.1. Квалитетнија комуникација између Града и медија	19.1.1. Боља координација Градске управе са медијима, ажурност и прецизност при дистрибуцији информација од стране Града ка медијима
		19.1.2. Унапредити медијску промоцију и информисање грађана о активностима Градске управе
		19.1.3 Дефинисати прецизне и транспарентне критеријуме за суфинасирање медија из буџета Града, у складу са одредбама новог Закона о јавном информисању
	19.2. Подизање квалитета информисања унутар Градске управе	19.2.1. Успостављање ПР службе у Граду
		19.2.2. Побољшати квалитет информација на интернет страници Града
		19.2.4. Побољшати видљивост Града на друштвеним мрежама
		19.2.5. Одговорно пружање информација од јавног значаја

10. ТУРИЗАМ

10.1. Карактеристике туризма

Туризам је једно од најбрже растућих подручја људске активности, које на различите начине прожима све сфере живота локалне заједнице. Туризам данашњице обележавају различити трендови, а сви они директно или индиректно формирају развој туристичког производа те самим тиме утичу и на квалитет понуде туристичке дестинације. Туристички производи одређеног подручја, као скупови доживљаја, производа и услуга, настоје се што боље прилагодити захтевима тржишта, како би се што успешније позиционирали на туристичком тржишту и тиме осигурали дугорочне користи за целу локалну заједницу. На глобалном туристичком тржишту расте интерес туриста за посету подручјима богатим атрактивном културно-историјском баштином, очуваним природним ресурсима и очуваним локално-традиционалним начином живота, чиме АП Војводина располаже у врло великој мери. Конкурентско тржишно позиционирање сваке туристичке дестинације има за циљ да успостави везу између стварних ресурса за развој туризма одређене дестинације и актуелних глобалних процеса на туристичком тржишту. Међутим, успркос континуираном залагању, туризам АП Војводине још увек није препознат у оној мери у којој њени садржаји и потенцијали то заслужују. Управо на основу нових захтева савремених туристичких потрошача, и својих многобројних предности, Војводина има шансу да искористи своју позицију, обликује међународно конкурентну туристичку понуду и оствари значајан раст у туристичком сектору. Везано за поменуто, од способности валоризације, заштите, развоја и оптималног коришћења постојећих локалних капацитета (атракције, људски ресурси, материјални ресурси) сваке поједине дестинације, зависи и брзина и квалитет њеног туристичког развоја.

10.2. Анализа стања

Град Сомбор је управно седиште Западнобачког округа у коме живи 47.485 становника, односно 85 569 становника, укључујући околна села. Посебност града Сомбора лежи у чињеници да га, поред 15 села, окружује и 16 салашарских насеља.

Сомбор је град изнимно богате историје и културног наслеђа, што се најбоље може видети шетајући градом и проматрајући његове грађевине, које су због изузетног културног значаја законом заштићене (Препарандија, Жупанија, Градска кућа, Галерија „Милан Коњовић“, Грашалковићева палата, зграда Библиотеке, Турска кула, Градски музеј, Кронић палата и бројне друге). Још једна посебност Сомбора је слика Ференца Ајзенхута "Битка код Сенте", која доминира најлепшом свечаном салом смештеном унутар зграде Жупаније и која својом монументалношћу привлачи посетиоце. Мноштво верских објеката такође су сведоци богате историје и један су од главних адута града за развој верског туризма. Сомбор је познат и као град зеленила, а посебно се истичу стабла "бођоша", пореклом из долине Мисисипија. Резерват природе "Горње подунавље" карактерише богатство флоре и фауне и представља велики потенцијал за развој различитих облика туризма., пре свега излетничког и ловног. Постојање

геотермалних извора отвара могућност за даљи развој бањског туризма. На подручју града Сомбора постоје и многи салаши који јесу у функцији туризма, али и бројни салаши који то тек требају постати, с циљем развоја сеоског туризма. Главни догађаји и атрактори посетилаца током године су манифестације „Сомборско лето“, „Сомборски котлић“ и „Винофест“. Носиоци угоститељске понуде су четири чарде, двадесетак ресторана и пицерија те исто толико кафића и посластичарница, што чини солидну угоститељску инфраструктуру. Велику препреку развоју масовнијег туризма представља недостатак смештајних објеката, као и квалитет постојећих. Недостатак сарадње актера у туризму једна је од главних препрека развоју нових и сложенијих туристичких производа и доживљаја те њихове адекватне промоције, како би град Сомбор оптимално искористио своје бројне и разноврсне капацитете и добио заслужено место на туристичкој карти целог региона.

10.3. ПРИОРИТЕТИ, ЦИЉЕВИ И МЕРЕ

ПРИОРИТЕТ	ЦИЉ	МЕРА
1. УНАПРЕЂЕЊЕ ТУРИСТИЧКЕ ПОНУДЕ И МАРКЕТИНШКО-ПРОДАЈНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ	1.1. Повећање броја посета и ноћења домаћих и страних туриста	1.1.1. Развој нових и унапређивање квалитета постојећих туристичких доживљаја, услуга и производа
		1.1.2. Развој система јачања стандарда, подизања квалитете и категоризације у туризму
	1.2. Развој и подизање конкурентности дестинације	1.2.1. Стварање брэнда дестинације и управљање маркетиншко-продајним комуницирањем
		1.2.2. Развој управљања дестинацијом наслоњеног на умрежавање учесника, професионални менаџмент и коришћење нових технологија
2. РАЗВОЈ ИНФРАСТРУКТУРНИХ И ИНВЕСТИЦИОНИХ УСЛОВА РАЗВОЈА ТУРИЗМА И ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	2.1. Успостављање услова за развој одрживог туризма	2.1.1. Активно управљање простором, валоризација локалних туристичких ресурса и очување културно-историјске баштине
		2.1.2. Унапређење приоритетних облика инфраструктуре потребних за развој туризма
		2.1.3. Унапређење заштите животне околине и бриге о природним ресурсима
	2.2. Унапређење услова за привлачење домаћих и страних инвестиција и суфинансирање пројеката	2.2.1. Подстицање приватних инвестиција и јавног финансирања у туризму
3. ЈАЧАЊЕ ЉУДСКИХ РЕСУРСА ЗА ПОТРЕБЕ РАЗВОЈА ТУРИЗМА	3.1. Стварање и задржавање стручног и обученог кадра у туризму на подручју дестинације	3.1.1. Подршка развоју образовања и обуке људских ресурса у туризму

		3.1.2. Јачање предузетничких компетенција и унапређење знања, вештина и ставова људских ресурса у туризму кроз развој и спровођење програма целоживотног образовања
	3.2. Стварање партнерства и унапређење међусекторске сарадње	3.2.1. Стварање партнерстава и унапређење сарадње између туристичког сектора, тржишта рада, образовних институција и организација цивилног друштва
	3.3. Јачање свести локалног становништва о потенцијалима и потребама туризма	3.3.1. Подизање свесности и обавештености становништва о потенцијалима туризма
4. ТУРИСТИЧКИ РАЗВОЈ РУРАЛНИХ ПОДРУЧЈА	4.1. Потицање развоја малог и социјалног предузетништва, самозапошљавања и туристичке понуде у руралним подручјима	4.1.1. Развој сеоског туризма и руралних туристичких услуга и производа
		4.1.2. Подстицање малог и социјалног предузетништва и производње аутохтоних, традиционалних и еколошких производа
	4.2. Унапређење квалитете живота у руралним подручјима	4.2.1. Повезивање и унапређење сарадње свих учесника развоја руралног туризма

11. ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ

11.1. Заштићена природна добра Града Сомбора

Специјални резерват природе „Горње Подунавље“ – дом највеће популације јелена у Србији

Специјални резерват природе Горње Подунавље као најзначајније заштићено природно добро чији велики део катастарски припада територији Града Сомбора (11.700 ha) јасно је омеђен и компактан ритски комплекс, укупне величине 19.648 хектара. Налази се на граници са Мађарском и Хрватском, непосредно се наслањајући на рамсарска подручја у овим земљама, Геменц и Копачки рит, са којима чини еколошки јединствену целину и највеће плавно подручје у средњем току Дунава. Обухвата плавно подручје горњег тока Дунава кроз Србију са његове леве стране од 1367. до 1433. речног километра, поред насеља Богојево, Сонта, Апатин, Купусина, Бачки Моноштор, Бездан, Колут и Бачки Брег. Састоји се од два рита – Моношторски и Апатински рит и још 3 целине - подручја Штрпца, Козаре и Карапанџе.

Категорија: I категорија, Природно добро од изузетног значаја

Класификација IUCN: IV категорија, Станишта и друга управљана подручја (Habitat and Species Management Area)

Специјални резерват природе Горње Подунавље представља једини већи ритски комплекс у горњем току Дунава кроз нашу земљу. Ту се простиру комплекси ритских шума, испресецани рукавцима и каналима, са адама, меандрима, воковима, тоњама, барама, мочварама, влажним ливадама, тршћацима и шеварима.

Састоји се из два рита, која су физички одвојена, али се надовезују један на други. Мелиоративним радовима и изградњом насипа сведени су на простор између насипа и реке. Моношторски рит је у једном делу сведен на уски појас уз реку, док се већи део, као и Апатински рит пружа у широком појасу алувијалне равни и терасе.

Овај јединствени мозаик водених, мочварних и копнених екосистема значајан је центар екосистемског, специјског и генетског диверзитета. Очуван је већи број ретких и угрожених биљних врста и њихових заједница од националног и међународног значаја, као и осетљива станишта која представљају међународни приоритет у заштити.

Према класификацијама републике и међународних организација, Горње Подунавље је Рамсарско подручје – подручје од међународног значаја, нарочито као станиште за птице мочварнице, значајно прекогранично подручје, IPA подручје – значајно ботаничко подручје, IBA подручје – подручје од међународног значаја за птице и РВА – подручје значајно за дневне лептире.

У резервату је присутна 51 врста сисара, 248 врста птица, 50 врста риба, 11 врста водоземаца, 9 врста гмизаваца, огроман број бескичмењака, од којих се издваја фауна лептира са преко 60 врста дневних лептира, више од 1000 биљних врста.

Ово подручје је станиште ретких биљних врста као што су: кукурјак (*Eranthis hlyemalis*), ребратица (*Hottonia palustris*) и борак (*Hippuris vulgaris*), значајно плодиште и миграторна стаза риба, гнездилиште орла белорепана (*Haliaeetus albicilla*) и црне роде (*Ciconia nigra*) и станиште највеће популације јелена (*Cervus elaphus*) у Србији.

Флора и фауна СРП „Горње Подунавље“:

- Биљни свет – најзначајније врсте

- <i>Quercus robur</i> – Хратс лужњак	- <i>Adonis vernalis</i> – Гороцвет
- <i>Populus alba</i> – Бела топола	- <i>Orchis purpurea</i> – Пурпурни каћунак
- <i>Populus nigra</i> – Црна топола	- <i>Orchis lexiflora</i> – Мочварни каћунак
- <i>Salix alba</i> – Бела врба	- <i>Ranunculus ophioglossifolius</i> – Змијски љутић
- <i>Fraxinus angustifolia</i> – Пољски јасен	- <i>Iris spuria</i>
- <i>Ulmus laevis</i> – Вез	- <i>Nymphaea alba</i> – Бели локвањ
- <i>Cornus sanguinea</i> – Свиб	- <i>Nuphar luteum</i> – Жути локвањ
- <i>Crataegus sp</i> – Глог	- <i>Acorus calamus</i> – Иђирот
- <i>Eranthis hlyemalis</i> – Кукурјак	- <i>Azolla filiculoides</i> – Водена папрат
- <i>Hottonia palustris</i> – Ребратица	- <i>Valisneria spiralis</i>
- <i>Hippuris vulgaris</i> – Борак	- <i>Spirodela polyrrhiza</i>
- <i>Iris spuria</i> – Закржљала перуника	- <i>Lemna triscula</i>
- <i>Ranunculus lingua</i> – Језичасти љутић	- <i>Lemna minor</i>
- <i>Cirsium brachycephalum</i> – Слатинска паламида	- <i>Salvinia natans</i>
- <i>Centaurea scabiosa ssp.sadleriana</i> – Садлеров различак	- <i>Riccia fluitans</i> – Маховина
- <i>Crataegus nigra</i> – Црни глог	- <i>Azolla filiculoides</i>
- <i>Ruscus limosa</i> – Безбридњача	- <i>Ceratophyllum demersum</i>
- <i>Camphorosma annua</i> – Камфорика	- <i>Ceratophyllum submersum</i> – Ресина
- <i>Doronicum hungaricum</i> – Мађарски вепровац	- <i>Hydrocharis morsus</i> – Ранае
	- <i>Trapa natans agg.</i> – Водени орашак

- Животињски свет – најзначајније врсте

- <i>Rhodeus amarus</i> – Гавчица	- <i>Zingel zingel</i> – Велики вретенар
- <i>Emberiza schoeniclus</i> – Мочварна стрнадица	- <i>Ardea purpurea</i> – Црвена чапља
- <i>Gobio kessleri</i> – Источна говедарка	- <i>Zingel streber</i> – Мали вретенар
- <i>Casmerodius albus</i> – Велика бела чапља	- <i>Nycticorax nycticorax</i> – Гак
- <i>Misgurnus fossilis</i> – Чиков	- <i>Acipenser ruthenus</i> – Кечига
- <i>Egretta garzetta</i> – Мала бела чапља	- <i>Pernis apivorus</i> – Осичар
- <i>Gymnocephalus cernuus</i> – Балавац	- <i>Esox lucius</i> – Штука
- <i>Ardea ralloides</i> – Жута чапља	- <i>Hippolais icterina</i> – Црвић поточар
	- <i>Leuciscus idus</i> – Јаз

- *Ficedula albicollis* – Беловрата мухарица
- *Stenopharyngodon idella* – Бели амур
- *Anthus trivialis* – Шумска трептаљка
- *Aspius aspius* – Буцов
- *Anser anser* – Дивља гуска
- *Tinca tinca* – Лињак
- *Anas platyrhynchos* – Глувара
- *Abramis brama* – Деверика
- *Fulica atra* – Лиска
- *Blicca bjoerkna* – Крупатица
- *Phalacrocorax carbo* – Велики корморан
- *Barbus barbatus* – Речна мрена
- *Milvus migrans* – Црна луња
- *Cyprinus carpio* – Шаран
- *Dryocopus martius* – Црна жуна
- *Silurus glanis* – Сом
- *Picus viridis* – Зелена жуна
- *Sander lucioperca* – Смуђ
- *Dendrocoros minor* – Мали детлић
- *Trirurus dobrogicus* – Велики подунавски мрмољак
- *Jynx torquilla* – Вијоглавка
- *Triturus vulgaris* – Мали мрмољак
- *Remiz pendulinus* – Бела сеница
- *Bombina bombina* – Црвеноотрби мукач
- *Circus aeruginosus* – Еја мочварица
- *Pelobates fuscus* – Обична чешљарка
- *Anas quertquedula* – Пупчаница
- *Bufo bufo* – Обична крастава жаба
- *Tachybaptus ruficollis* – Мали гњурац
- *Bufo viridis* – Зелена крастава жаба
- *Acrocephalus arundinaceus* – Велики трстењак
- *Hyla arborea* – Гаталинка
- *Gallinula chloropus* – Барска кокица
- *Rana dalmatina* – Шумска жаба
- *Falco cherrug* – Степски соко
- *Pelophylax lessonae* – Мала зелена жаба
- *Accipter gentilis* – Јастреб
- *Pelophylax ridibundus* – Велика зелена жаба
- *Buteo buteo* – Мишар
- *Emys orbicularis* – Барска корњача
- *Cervus elaphus* – Обични јелен
- *Anguis fragilis* – Слепић
- *Sus scrofa* – Дивља свиња
- *Lacerta viridis* – Ливадски гуштер
- *Capreolus capreolus* – Српа
- *Podarcis muralis* – Зидни гуштер
- *Lutra lutra* – Видра
- *Elaphe longissima* – Ескулапов смук
- *Vulpes vulpes* – Лисица
- *Coronella austriaca* – Смукуља
- *Mustela nivalis* – Ласица
- *Natrix natrix* – Белоушка
- *Mustela putorius* – Твор
- *Natrix tessellata* – Рибарица
- *Martes martes* – Куна златица
- *Haliaeetus alibicila* – Орао белорепан
- *Martes foina* – Куна белица
- *Ciconia nigra* – Црна рода
- *Meles meles* – Јазавац
- *Anas clypeata* – Патка кашикара
- *Felis silvestris* – Дивља мачка
- *Aythya nyroca* – Пловка црнка
- *Apodemus agrarius* – Пругасти миш
- *Luscinia svecica* – Модровољка
- *Talpa europea* – Обична кртица
- *Sorex araneus* – Шумска ровчица
- *Picus canus* – Сива жуна

Риболовне воде Резервата изузете из рибарског подручја Дунав I, а у њима трајно су заштићене следеће врсте:

Рибе:

- Моруна (*Huso huso*)

- Лињак (*Tinca tinca*)
- Златни караш (*Carassius carassius*)
- Чиков (*Misgurnus fossilis*)
- Све врсте рода *Endotomyzon* sp. и *Lampetra* sp.
- Велики вретенар (*Zingel zingel*) Мали вретенар (*Zingel streber*) Ракови:
- Рак речни (*Astacus astacus*)
- Рак поточни (*Austropotamobius torrentium*)

11.2. Социјални капитал

Социјални и културни живот локалног становништва у насељима у окружењу Горњег Подунавља је у спрези са еколошким карактером овог подручја. Живот народа на овим просторима одувек се везује за Дунав, шуму и ритове. Поред коришћења шума, лова и привредног риболова, значајна привредна активност је екстензивно рибарство. Прокопани канали користе се за наводњавање али су нашли своју функцију и као станишта биљака и животиња, али и као купалишта у току летњих месеци. Туризам и рекреација изражени су кроз ловни туризам, спортски риболов, еколошки и сеоски туризам.

Етнографско богатство задржано је у оближњим насељима (Бездан, Бачки Моноштор, Купусина, Сонта и Пригревица). Како на овом простору живе различите националности, присутан је широк спектар народних ношњи, карактеристични фолкор и обичаји. Многи обичаји као део традиције, данас имају карактер манифестације као што је на територији Сомбора Бодрог фест у Бачком Моноштору и Тројни сусрети у Бездану. Као значајна еколошка манифестација везана за резерват истиче се еколошко-музички фестивал „Регенерација Дунава“ који се одржава у Бачком Моноштору поводом дана Дунава, (29. јун), а представља јединство едукативних, рекреативних и уметничких садржаја са тематиком природе Горњег Подунавља, окупљајући велики број младих из земље и окружења.

На овом простору спремају се традиционална јела од рибе (фиш-паприкаш, рибља чорба, риба у рашљама) и дивљачи. Од дрвета се у локалним радионицама праве чамци и весла, али и други особени предмети као што су клопте и предмети за кућу. Прибор за риболов се ручно израђује у селима у окружењу.

На простору резервата организују се едукације и радионице у сарадњи са удружењима грађана, управљачем и власницима туристичких и угоститељских објеката. Изграђен је визиторски центар у делу резервата под називом „Карапанца“, који је осмишљен као објекат за пријем и угошћавање туриста. На подручју резервата постоји 14 викенд насеља која посећују власници ових објеката, као и други гости.

Управљач резерватом је Јавно предузеће „Војводинашуме“, кроз Шумско газдинство Сомбор.

Од заштићених природних добара Град Сомбор се може подичити и спомеником природе „Парк дворца у насељу Алекса Шантић“.

Подручја планирана за заштиту на територији Града Сомбору су:

- i. Слатине Бачке као станишта заштићених и строго заштићених врста од националног значаја,
- ii. Дорословачка шума као станишта заштићених и строго заштићених врста од националног значаја,
- iii. Жупанијски парк у Сомбору ("Парк хероја").

11.3. Еколошки изазови Сомбора

11.3.1. Специјални резерват природе Горње Подунавље

Првенствени проблеми су монокултуризација шума еуроамеричком *Populus euroamericana* тополом и сеча аутохтоне хростове шуме, које је остало свега неколико одсто. Биодиверзитет монокултурних шума је изузетно низак, а с обзиром да највећи проценат површине резервата оне заузимају, опада глобални биодиверзитет резервата. Зељаста флора шума, а тако и животињски свет који овиси од ње у старим шумама показује још релативно висок диверзитет, док у монокултурним превладава мали број врста, што доводи до глобалног осиромашења станишта.

У резервату тренутно се највише фокусира на заштити црне роде *Ciconia nigra* и орла белорепана *Haliaeetus albicilla*. Пре отприлике три деценије, када је отпочела заштита ових врста, њихови популациони трендови су били итекако опадајући. Али не смемо заборавити, да не само ове птичје врсте захтевају активну заштиту, већ одређене врсте грабљивица, пловки и певачица које су мање видљиве, и чији се трендови теже могу пратити. Некада изузетно чест јастреб *Accipiter gentilis*, који се у великом броју гнездио на територији резервата, захваљујући неконтролисаној излову те врсте и нилском вирусу који је десетковао популацију, ова врста постаје ретка гнездарица. Уважавајући наше реалне могућности (материјалне и политичке), велики напредак би било обустављање сеча старих шума, пре свега хростових. Реконструкција станишта је врло велики материјални трошак, који би се евентуално могао остварити у сарадњи са ЕУ или организацијом Life, на примеру неколико урађених европских пројеката.

Постоји још, мање болна опција, која не захтева много средстава, али много више добре воље и потпоре Шумског газдинства, односно Војводинашума. То би била такозвана спонтана реконструкција, која подразумева да се одређена површина препусти природним токовима. Проблем оваквог начина реконструкције је, што је процес дугачак и повратак у неко првобитно природно стање није загарантовано, јер је човеково нарушавање оставило дубоке последице.

11.3.2. Слатине

На подручјима слатина у околини Билића, Ранчева, Гакова, Станишића, Јароша и код салаша Ленија, непроценљиво је богатство биљних и птичјих врста. Највећи проблем слатина је њихов поседни статус, тј. оне на територији града очито немају свог управљача, који

одређује заштитне мере и газдовање као што су испаша стоке или кошња, с обзиром да су слатине првенствено погодне за сточарство, а не за ратарство. Други велики проблем је неконтролисано или неовлашћено узоравање слатина од стране земљорадника до својих граничних парцела. Аутохтоне вегетације тих узораних делова слатина, који се због нерентабилности наредних година обично запусте, требају више десетина година да се поново поврате. Трећи проблем слатина је нестанак воде у депресијама за време сушних година, које би ваљало барем са минималним количинама обезбедити, свакако због диверзитета биљних и животињских врста. То је могуће остварити системом мањих доводних канала. У случају Беле баре у слатинама код Билића, већ је постојала идеја о таквој солуцији.

Из горе наведеног намеће се, као првенствени задатак, наћи ко ће адекватно управљати слатинским површинама, што би свакако требало решавати Град Сомбор. Покрајински завод за заштиту природе ту функцију не врши. Одвикавање земљорадника од нелегалних узоравања површина, која нису њихово власништво, ефикасно се може путем казни. У могућу изградњу система доводних канала требало би укључити водопривредо предузеће „Западна Бачка“.

11.3.3. Меандри и депресије

Бара „Језеро“ код Станишића, „Бела бара“ код Билића, некадашњи меандер Плазовића код Бачког Моноштора; природне мочваре и ритови изван територије СРП „Горње подунавље“ окарактерисана високим диверзитетом орнитофауне. Поред оборинских вода и ниво подземних вода утиче на појаву привремених и нивое вода сталних бара, које су од изузетног значаја за биљни и животињски свет. Неконтролисано црпљење подземних вода а тиме стално обарање њиховог нивоа је већ деценијама присутно. Посебно су апсурдна све учесталија бушења и употреба бунара за наводњавање. Такав однос према подземним водама, што успут речено, све више угрожава водоснабдевање насеља, доводи до нестанка не само привремених већ и сталних бара. Овде треба рећи да су на Европском нивоу баш влажна станишта проглашена, као најугроженија и као приоритет за очување: Bern Convention, Ramsar Convention, International Convention of Biological Diversity. С обзиром да су горе наведена станишта релативно мале површине, тешко би се могла нека врста активне заштите применити. У сушнијим годинама плићи делови депресија односно привремених бара постају често „жртва“ узоравања, и кроз то, слично као код слатина, уништава се природна вегетација, а самим тим и долази до промене и осиромашења фауне. У случају оваквих малих, али значајних станишта, довољно би било, као и код слатина, да се заштити од узоравања, да имају једну сталну границу, која не варира од године до године.

Обезбеђивање неког сталног водостаја на оваквим стаништима је врло скуп подухват, па се заштита може ограничити на обезбеђење од узурпирања. Посебан проблем код ових малих станишта је паљење вегетације од стране људи.

11.3.4. Водоток Мостонге

Водоток Мостонге, као изузетно важно станишта за птице, за време јаким зима када већина водених површина замрзне. Посебно део водотока од Јосићког пута до „Тронеђе“ Великог бачког канала постаје рефугијално станиште за птице пошто на овом потезу Мостонга врло ретко замрзне. Овде се током зимског периода скупља више стотина јединки разних врста.

У летњем периоду Мостонга служи многим птицама, као станиште за репродукцију, захваљујући бујној вегетацији и карактеристикама обала, посебно на потезу код Апатинског пута. Ту имамо колонију пчеларица *Merops apiaster*, са 30 парова. Мало градова може да се похвали са тако изузетно лепим птицама у урбаном простору.

Проблеми у вези са водотоком су што добар део грађана сматра да је то „идеално“ место за одлагање непожељног смећа-отпада, што често подразумева и не мали број животињских конфиската. Зато је потребно да се водоток комплетно очисти од отпада, који прави проблеме и протичању воде код ниског водостаја. Са таквим подухватом би се санирало једно од градских ругла. Ради очувања орнитофауне пролонгација кошње вегетације за време репродуктивног периода (до почетка септембра) би била пожељна. С обзиром да је овај облик корита водотока Мостонге уметно односно копано корито, битно је усагласити потребе и приоритете водопривреде с једне стране и заштите природе са друге стране. Водопривреди је битно, да водоток има регулисан проток воде, због чега се вегетација на обали коси, док су приоритети заштите природе да се што мање узурпира станиште. Друштво за заштиту и проучавање природе - НАТУРА, Сомбор је већ направило помаке по питању пролонгације кошње на обалама латералних канала на територији Града Сомбора у сарадњи са Водопривредним предузећем „Западна Бачка“. Предузеће, је изразило спремност, да се уваже и приоритети заштите природе.

11.3.5. О еколошким ризицима

Најизраженији угрожавајући фактор представљају мелиоративни и хидротехнички радови, као и хидротехничка решења регулације количине воде у ритовима, који су се негативно одразили на водни режим у Горњем Подунављу. Подизање одбрамбених насипа уз Дунав шездесетих година 20. века спречило је природни режим плављења великог дела површина које су остале одвојене од осталог дела са друге стране насипа. Отежан проток воде, засипање, замуљивање и нарастање постојећих бара и канала, а посебно старих рукаваца који су пресудни за правилан доток и проток воде на воденим и мочварним стаништима, придоносе смањењу водених површина. Дунав, као велика река годишње пронесе на хиљаде тона песка (7 800 000 т) и честица које се једним делом таложе у поплавном делу и Дунавцима. На тај начин долази до сталног подизања, тј. уплићавања рита.

Еколошки проблем представља губитак и фрагментација станишта, нарочито природних шума лужњака, врбе, беле и црне тополе, влажних ливада и бара. Посредством човека промењен је и састав шума. Све је мање храстових шума, а све више шумских култура еуроамеричких топола, врба и америчког јасена, који су заузели станишта поплавних шума, влажних ливада и мочвара. Испаша стоке и свиња, данас није заступљена, али зато узгој ловне дивљачи, посебно дивљих свиња и јеленске дивљачи знатно утиче на обнову шума. Некада су се ливаде на Штрпцу косиле,

што је спречавало њихово обрастање и природну сукцесију, а данас је изражено обрастање ових слатина глогом и дивљом крушком.

Пошумљавање великих површина плантажним тополама у знатној мери смањује плавну зону која у време високих вода представља основну средину у којој се обавља природни мрест. Рибљи свет у великој мери је угрожен нерационалном и неконтролисаним експлоатацијом кроз привредни и спортски риболов. Речни саобраћај Дунавом, али и асфалтни друмови, шумски и сеоски путеви утичу кроз загађење, узнемиравање и измене станишта.

УНЕСКО прекогранични резерват биосфере Мура-Драва-Дунав - „Европски Амазон“

Заједничка иницијатива WWF-Светског фонда за природу и ЕуроНатура за очување "Европског Амазона", којом се успоставља UNESCO прекогранични резерват биосфере "Мура-Драва-Дунав", представља прво заштићено подручје у свету које дели и којим заједнички управља пет земаља - Србија, Хрватска, Мађарска, Словенија и Аустрија. Укључујући делове од Србије до Аустрије обухватиће простор од 800.000 хектара. Прекогранични резерват биосфере „Мура- Драва-Дунав“ представља симбол регионалне сарадње и одрживог развоја и одличан је пример иницијативе која повезује заштиту биодиверзитета и културног наслеђа.

У Србији, саставни део овог резервата чиниће природна добра на територији Града Сомбора и општина Апатин, Оџаци, Бач и Бачка Паланка. Укупна површина предложена за проглашење дела резервата биосфере је 176.636 ха, а подељена је на зоне. Централно подручје заштите заузима површину од 11.242 ха, заштитно подручје заузима 45.744 ха, док је прелазно подручје, које укључује насељена места ван постојећег СРП „Горње Подунавље“ површине 119.649 ха. Значајан део будућег резервата на територији Града Сомбора чиниће СРП „Горње Подунавље“, као и слатине и ливаде у источном делу територије Сомбора. Насеља која ће бити укључена у резерват биосфере су: Бачки Брег, Колут, Бездан, Бачки Моноштор, Сомбор, Растина, Гаково, Риђица, Станишић (део), Дорослово, као и салашка насеља: Буковац, Ранчево, Билић, Лугово, Жарковац, Ненадић, Градина, Ленија, Шапоње, Милчић, Обзир, Чичови и Козара.

Развој туризма и пољопривреде у резервату биосфере има потенцијал да утиче на укупан квалитет живота локалних заједница и допринесе њиховом одрживом економском и социо-културном развоју. Успостављање синергије између заштите природе, пољопривреде и туризма, могло би бити мотор за подршку важним процесима овог подручја:

- i. Очување природних ресурса и вредности (под претњом у прошлости неодрживих комерцијалних активности) кроз концепт очувања природе. Туризам, поготово екотуризам, подржава заштиту природе, јер директно зависи од природних ресурса.
- ii. Очување традиције и културне баштине, који су угрожени процесом транзиције и недостатком финансија, што се посебно односи на очување културних пејзажних карактеристика околних села. Нове могућности имају за циљ спречавање процеса депопулације у руралним подручјима резервата биосфере.
- iii. Сертификација и брендирање туристичких и пољопривредних производа пореклом из Резервата биосфере ради побољшања конкурентности на тржишту.

На подручју резервата биосфере тренутно је још увек у веома ограниченом обиму присутна организована туристичка понуда. Понуда града Сомбора базира се још увек углавном на културним знаменитостима, док је помак у окретању ка природним и елементима културне баштине као елементима туристичке понуде приметан тек у случајевима села Бачки Моноштор и Бездан, те на неколико салаша који се налазе на периферији Сомбора.

Посебан акценат ставља се на развој органске и интегралне пољопривреде, развој породичних газдинстава, као и развијање туристичке инфраструктуре за потребе екотуризма и културног туризма. У прилог развоју пољопривреде иде и чињеница постојања изворишта геотермалних вода чија енергија може да се искористи за потребе загревања пластеничких простора, а познато је да су трошкови загревања једна од највећих ставки овога типа пољопривредне производње.

Функција подршке остварује се кроз едукативне, научне и истраживачке активности међу различитим актерима. То подразумева студије, мониторинг, едукације и сличне активности кроз сарадњу са локалном заједницом, образовним и научним установама, локалног, регионалног и интернационалног карактера.

11.4. Ловни ресурси

Од ловишта се издваја „Козара“ у Бачком Моноштору. Главне врсте крупне дивљачи у овом ловишту су јелен и дивља свиња и пратећа срнећа дивљач. У овом ловишту је одстрељена бројна крупна дивљач (јелен, дивља свиња и срнећа дивљач) са високом трофејном вредношћу. У зимском периоду од ситне дивљачи могу се ловити дивље гуске и дивље патке.

11.5. Геолошка представа подручја

Морфолошку основу терена града Сомбор чине део Бачке лесне заравни која захвата 1/3 територије, лесна тераса, надморске висине распона 80-120 мнв и алувијална равна Дунава, састављена из нижег инудационог дела и вишег дела - алувијалне терасе. У непосредном приобаљу је рит који покрива најниже делове територије, а од инудације је одвојен дунавским насипима. Поменути морфолошке целине су испресецане воденим токовима међу којима доминира релативно густа каналска мрежа. Осим поменутих основних рељефних облика ту су још: лучна удубљења, предолнице и пешчани брежуљци на лесној тераси и дине.

Постоји нагнутост рељефа дуж Дунава од севера према југу (од државне границе до Богојева пад терена је око 6 м) и од североистока према југозападу (од Телечке према Дунаву терен се спушта са 120мнв до 80-85 мнв у рит).

Педолошки састав је врло разнолик и заступљено је мноштво типова и подтипова земљишта. Чернозем је најплоднији тип јер располаже великом порозношћу и са својим подтипovima заузима највећу површину у граду. То су: карбонатни и бескарбонатни чернозем, песковити, деградирани, заслањен и слабо заслањен чернозем. Други по значају је тип ливадске

црнице и ритске црнице. Слатинасто, алувијално и глинено земљиште представљају категорију неплодног земљишта.

11.6. Шуме и шумско земљиште

Шума и шумског земљишта је око 5.914 ha или свега 5.02% укупне површине, што је у односу на оптималних 10.1% (према просторном плану Републике Србије) за подручје Западнобачког округа знатно мање. Највећи део шума налази се око насеља Бачки Моноштор и Бездан (4.409 ha). Значајне су пре свега заштитне али и производне функције ових шума. На укупној територији града запажа се различита заступљеност шумског земљишта у појединим областима, што је условљено пре свега природним условима: рељефом, саставом тла и близином река односно канала. Проблем града Сомбора у области шумарства је слаба међусобна повезаност зеленила насеља са атарским зеленилом и шумама. Према пореклу заступљене су: високе шуме и изданачке шуме.

11.6.1. Градске површине под зеленилом

У Сомбору има око 540.000 м² зелене површине (у плану и програму рада ЈКП Зеленило). Укупна површина под зеленилом је незнатно већа.

Најзаступљеније дрвенасте врсте су: *Celtis occidentalis* – копривић, бођош; *Tilia platyphyllos* – крупнолисна липа; *Sophora japonica* – софора; *Aesculus hippocastanum* – дивљи кестен; *Ulmus pumila* – сибирски брест; *Acer pseudoplatanus* – горски јавор; *Picea abies* – смрча; *Catalpa bignonioides* – катапла; *Fraxinus pennsylvanica* – пенсилвански јасен; *Koeleruteria paniculata* – келреутерија, мехурник. Од најзаступљенијих жбунастих врста издвајају се: *Spirea x wanhouteii* – суручица; *Ligustrum ovalifolium* – калина; *Forsythia x intermedia* – форзиција; *Hibiscus syriacus* – сиријска ружа. У травњацима су највише заступљене врсте из фамилија *Fabaceae* и *Poaceae*.

Бројни дрвореди и раскошно зеленило по којем је Сомбор познат у целом региону угрожено је и потребна су значајна улагања како овај град не би изгубио своју препознатљивост. У најлошијем стању су дрвореди чувених сомборских бођоша, по којима је овај град препознатљив и који на пролеће својом величином и раскошношћу од појединих сомборских алеја начине "тунеле" када се споје крошње дрвећа са једне и са друге стране алеје.

Потреба одржавања и унапређења животне средине у Сомбору настала је још у другој половини 19. века као настојање тадашњег живља за заштитом здравља и стварања квалитетнијих услова животне средине. Бригу о Сомборским дрворедима тренутно води одељење за комуналне послове града Сомбора, а радове на обликовању, заштити и уклањању болесног и престарелог зеленила изводи ЈКП "Зеленило". Израдом катастра зеленила установљена је укупност, разноврсност и здравствено стање (велики број дрворедних садница је у веома лошем стању) у којем се зеленило тренутно налази.

11.7. Хидролошке одлике

Подручје града Сомбора је богато водом. Река Дунав, водотоци Плазовић и Мостонга, канали хидросистема ДТД, Бајски канал, ОКМ, фреатске воде и богати артешки хоризонти чине то богатство. Главно хидрографско обележје града Сомбора чини река Дунав, са својим меандрима, многобројним рукавцима, барама, адама, и ритовима.

Река Дунав кроз Војводину протиче у дужини од 362 км. На основу важнијих хидролошких параметара Дунав је кроз нашу земљу подељен на пет сектора. На подручју града Сомбора налази се први сектор. Неуједначено и неуређено корито Дунава на највећем делу овог сектора одражава се у различитим ширинама корита за малу и велику воду. Ширина корита варира између 380 и 760 м. Овакве варијације проузрокују различите дубине, које се крећу у границама између 4,7 и 12,6 м у односу на средњи водостај. На сектору од Бездана до Вуковара средње брзине тока су 0,81 м/сек, а максималне су просечно 1,40 м/сек.

Плазовић (Киђош) извире у Мађарској и у горњем току има уску и дубоку долину. У земљи, од Риђице до Бездана, ширина долине се креће од 350-400 м, а од Бездана до ушћа 80 – 100 м. Улива се у Велики Бачки канал код Свете Водице 3 км источно од Бачког Моноштора. Плазовић се највећим делом снабдева водом из атмосфере, као и из извора и фреатске издани. Велики водостај се јавља у пролеће, у време топљења снега или знатних количина киша, а на висок водостај утиче и бујна барска вегетација. У летњем периоду Плазовић често пресуши. Даља регулација имала би негативан утицај на врсте које га настањују.

Мостонга је настајала од многобројних бара северно од Сомбора и протичала је западном периферијом Сомбора, према Бачу до Младеновачког рита. Данас су од Мостонге остали само делови, претворени у канале.

Подручје града Сомбор пресецају многобројни канали. Главне канале чине: Велики Бачки канал, Бајски канал, канал Пригревица - Бездан и канал Сомбор – Оџаци. Поред тога постоји велики број мањих канала који служе за одводњавање и наводњавање пољопривредних површина.

Велики Бачки канал представља главну артерију читавог хидросистема у Бачкој. Он спаја Дунав код Бездана са Тисом код Бечеја. Дужина канала износи 118 км. Ширина корита је 17 м на дну и 23 – 25 м на површини. Дубина се у просеку креће око 2 м.

Канал Пригревица - Бездан (31,70 км) представља слепи крак канала Оџаци–Сомбор, јер нема пловну везу са Дунавом. Његова основна намена је снабдевање водом канала са нижим водостајем. Канал почиње у рачви са каналом Оџаци–Сомбор (км 21,41) а завршава на водозахватној устави Бездан. Канал регулише узводни ниво воде ради растерећења безданске уставе смањењем денивелације.

Канал Сомбор -Оџаци (27,9 км) повезује канале Врбас–Бездан (км 51,65) и Бечеј–Богојево (км 78,57). Ширина канала се креће од 28 – 42 м. Дубина се креће од 2 – 3 м. Са каналом

Пригревица–Бездан повезан је преко рачве на км 21,41. Преводнице се налазе у Српском Милетићу (км 6,06) и Сомбору (км 27,4).

Бајски канал (12,7 км), некад алиментациони или шуговачки, представља у суштини крак канала Бездан – Врбас. Почиње у рачви канала Бездан – Врбас на (77,46 км). На 0,16 км налази се преводница Шебешфок која је претворена у сигурносну уставу.

Површинска вода купалишта Великог Бачког канала "Штранд" у Сомбору, "Пик" у Сомбору, "Тромеђа" у Сомбору", "Каналска обала" у Бездану" и "Шебешфок", а на Дунаву "Барачка" и језеро "Корлатош" својим квалитетом одговара II класи еколошког потенцијала и можесе користити за купање и рекреацију.

11.7.1. Подземне воде

Поред површинских вода, за пољопривреду и биљни свет сомборске субрегије, велики значај имају и подземне воде. С обзиром на величину површине знатне су разлике у нивоима максималног нивоа подземних вода на територији града. Заједничка карактеристика свих делова територије је да се максимални нивои јављају у пролеће, после отапања снега и обимнијих кишних падавина. Највећу висину (110,28 мнв) подземне воде достижу у Телечкој да би у Бачком Моноштору издан била на висини од 85,70 мнв. Подземне воде су најопасније на прелазу Телечке заравни у Лесну терасу (насеље Чонопља). Друго угрожено подручје је појас око Дунава, у доба високог водостаја.

Артешке воде или воде издани на највећим дубинама имају посебан значај за сомборску регију, јер се из њих пијаћом водом снабдевају сва насеља града. Град Сомбор користи 8 бунара са фреатском и артешком водом. Бунари су дубоки 10 – 70м односно 125 – 160м. Бунари се налазе на "Јарошу", 1500м ван Сомбора, на 86 – 87 мнв. Укупан капацитет бунара је 115 л/с.

Подземне воде су акумулисане у разним водоносним слојевима, на разним дубинама и током године њихов ниво осцилира. Из горњих слојева, из превлашених терена, као сувишне и штетне одводе се у Дунав или у основну каналску мрежу ДТД-а гравитацијом или црпљењем. Утицај Дунава на кретање нивоа подземних вода приобаља је двојак. У летњем периоду када је по правилу ниво воде у Дунаву висок, Дунав је снабдевач (давалац) воде, а у јесењем периоду, када је по правилу низак водостај, а биланс климатских чинилаца позитиван, он је рецепијент (прималац). Тај утицај се простира на удаљеност од свега 3 км од Дунава. До 1км утицај је значајан, од 1 до 2км он је јасно изражен, док на удаљености од 2 до 3 км он је незнатан јер почињу јаче утицати климатски чиниоци.

Режим подземних вода (порастан или опадање) на ширем подручју које је ван утицаја Дунава прати се на редовним бунарима за осматрање. Осцилације подземних вода у току године зависе скоро искључиво од климатских услова (величина падавина и евапорација), јер близина основне каналске мреже и одводне мреже због врло малих разлика између нивоа подземних

вода и нивоа у каналима има незнатан утицај на ниво подземне воде и то само непосредно поред канала.

Појава пораста подземних вода се редовно дешава у пролеће. Код Дунава појава великих вода, а тиме и подземних вода дешава се крајем пролећа и почетком лета. На основу дугогодишњих праћења кретања подземних вода утврђено је да се утицај Дунава на пораст или опадање подземних вода протеже само неколико километара од реке.

На подручју у надлежности ВДП "Западна Бачка" постоји развијена мрежа осматрачких пиезометара на којима се редовно прати и бележи стање подземних вода.

11.8. Климатски и метеоролошки услови

Територија града Сомбора се налази у зони умерено континенталне климе. Клима је условљена географским положајем, струјањем ваздушних маса из Руске низије и централне Европе, струјањем са југа и југозапада и ваздушним масама са Атланског океана. Прве доносе континенталне и поларне одлике, док масе са Антлантика доносе влажно и нестабилно време. На климу града Сомбора утиче и низ локалних фактора, као што су лесни покривач, оскудна вегетација и др.

Средња годишња температура ваздуха у граду је од 10,5°C, просечна зимска је - 0,2°C, пролећна 10,9°C, летња 20,6°C и јесења 11,5°C.

Најчешћи ветрови су из правца северозапада са 148 промила и северац са 147 промила. На треће место по честини јављања долази југоисточни ветар. Кошава са 114 промила. Просечна јачина ветрова (у Бофорима) је прилично мала и креће се у распону од 1,9 (јужни ветар) до 2,8 (северни ветар).

Средња годишња влажност ваздуха је 77,3%, средња вредност највлажнијег месеца (децембар) је 88,4 % . По годишњим добима, највећа влажност ваздуха је зими (86,8 %), а у току дана највлажније је јутро.

Облачност је највећа у децембру (76%), а најмања у августу (38%), док је просечна годишња облачност 58%.

Падавине су важан елемент климе и манифестују се у годишњој количини од око 674 мм. Највише падавина се изручи зими 178,7 мм, а најмање у лето 129,0 мм. По просечним количинама истиче се јуни (66,9 мм) и јули (68,4 мм), а најмање падавина је у марту 31,5 мм. Просторно, смањује се количина падавина од запада према истоку. Облици излучивања падавина су: киша, снег и град.

Магла је облик који се јавља чешће у хладнијем периоду године (децембар 7,5 дана), а мање у топлијем делу године. Просечан годишњи број магловитих дана је 34,4.

11.8.1. Природне непогоде

Референтни период 2006-2012. година показује да су штете настале услед суша далеко веће од последица повећане влажности земљишта на територији Града Сомбора. Узрок томе лежи и у чињеници да је одговор на суше мање ефикасан од реакције на повећану влажност земљишта.

11.9. Обновљиви извори енергије

Релативно најмање скупа обновљива енергија, поред малих хидро-електрана које су изграђене у постојећој инфраструктури водоснабдевања, а и извор енергије са значајним потенцијалом, је биомаса. На основу података о структури пољопривредног земљишта у граду Сомбор, површинама под шумом, обрадивом земљишту и воћњацима, и о годишњој производњи дрвета и пољопривредних производа, сачињена је процена о производњи биомасе за енергетске сврхе, као и процена о цени енергетског садржаја у тој биомаси.

Међутим, тренутни потенцијал биомасе расположиве за енергетске сврхе, као и њена тренутна цена, могу значајно да флукутирају и да претрпе значајне промене у кратком временском периоду. Зато, пре реализације било ког пројекта заснованог на биомаси и на обновљивим изворима енергије уопште, треба извршити детаљну анализу тржишта за конкретну локацију, укључиво и анализу ризика, тако да се на прави начин може проценити финансијска изводљивост сваког конкретног пројекта.

Биомаса, све док представља “отпад” а не комерцијалну енергетску робу, има веома ниску цену. Зато је много користе домаћинства са малим приходима, која улажу сопствени рад да прикупе и прераде биомасу (горивно дрво), али у ограниченој мери троше готовину. Када политика буде почела да подржава већу употребу обновљиве енергије, обновљива енергија, укључујући и биомасу, постаје комерцијална роба и њена цена се у принципу повећава.

Прорачун података о потенцијалу биомасе заснива се на следећим подацима:

- Укупна површина 117.800 ha: обрадиво земљиште 90.373 ha, воћњаци 729 ha, виногради 237 ha, шума 7.076 ha.
- Подацима о производњи биомасе:

Производња	т/ha.год	т/год
Принос пшенице	84.438	4.3
Принос кукуруза	257.896	6

Број	Производња
------	------------

	1000 дрвета	т/год
Јабуре, стабла	130	1.988
Шљиве, стабла	115	1.206
Чокоти лозе	1.616	691

Наредне табеле илуструју прорачун потенцијала биомасе и примењене претпоставке. Низ фактора који утичу на укупан потенцијал биомасе, на пример проценат пољопривредног земљишта који се користи за гајење енергетских култура, је веома широк, тако да и стварно расположиви потенцијал може да буде различит.

Енергетски потенцијал биомасе од пољопривредних остатака:

Земљиште под житарицама (ха)	Просечан принос житарица (т/ха)	Енергетски потенцијал (GJ/год)
62.619	5.5	782.743

Енергетске културе:

Обрадиво земљиште (ха)	Коефицијент обрадивог земљишта које се користи за гајење енергетских култура (ха/ха)	Просечна стопа приноса (GJ/ха)	Енергетски потенцијал енергетских култура (GJ/год)
90.373	0.15	150	2.033.393

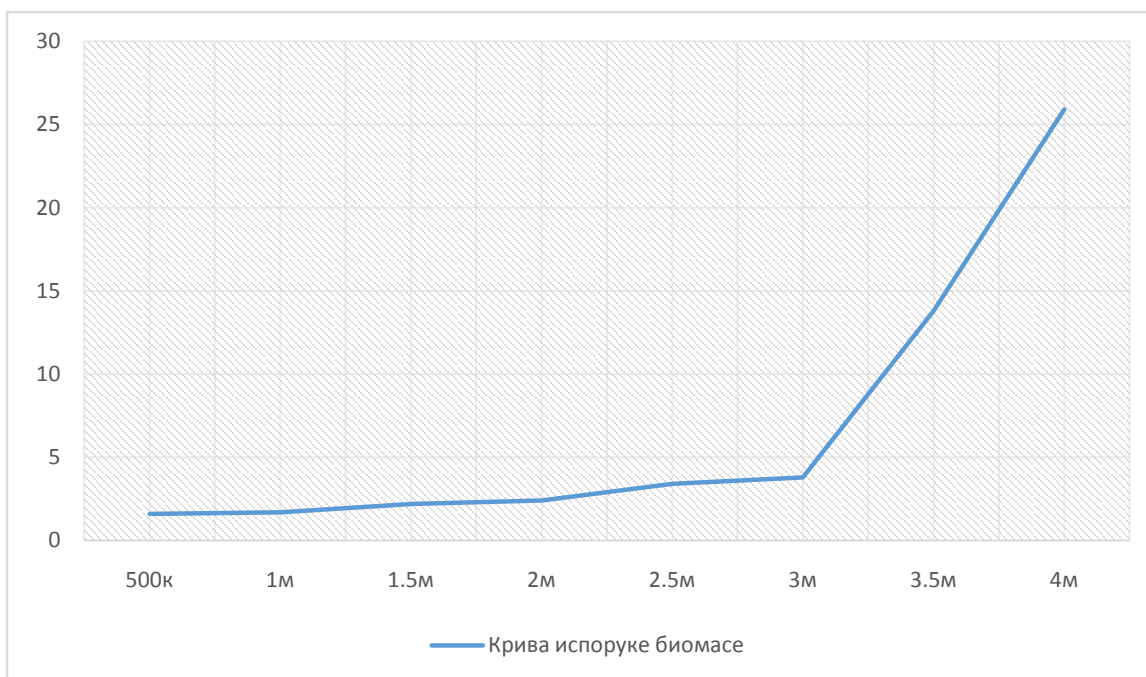
Биљке које се користе за производњу моторног горива:

Воћњаци (ха)	Дрвни отпад (т/ха)	Просечна топлотна вредност (GJ/т)	Енергетски потенцијал (GJ/год)
729	2,5	12	21.870
Виногради	Дрвни отпад (т/ха)	Просечна топлотна вредност (GJ/т)	Енергетски потенцијал (GJ/год)
237	1	14	3.318

Енергетски потенцијал биомасе од шумског дрвног отпада:

Сеча дрвета (м ³ /год)	Коефицијент искоришћења енергије од шумског дрвног отпада (GJ/м ³)	Енергетски потенцијал (GJ/год)	Коефицијент производње горивног дрвета (м ³ /м ³)	Енергетски потенцијал (GJ/год)
42.059	0,69	28.926	0,07	22.964

На основу прорачуна потенцијала биомасе и процене трошкова производње биомасе формирана је следећа крива испоруке биомасе:

Енергетски потенцијал биомасе од прераде дрвета:

Редни број	Извор биомасе	Трошкови производње (евро/GJ)	Укупни трошкови (евро/GJ)	Потенцијал биомасе (PJ)	Кумулативни потенцијал (PJ)
1.	Горивно дрво из сече	1,2	1,6	22.964	22.964
2.	Отпадна дрвна биомаса из воћњака	1,4	1,7	25.188	48.152
3.	Слама од житарица	1,7	2,2	782.743	830.895
4.	Дрвни отпад из индустрије за прераду дрвета	2,1	2,4	53.996	884.891
5.	Енергетске пољопривредне културе	3,1	3,4	2.033.393	2.918.284
6.	Дрвни отпад (иверје) од шумарских активности	3,4	3,8	28.926	2.947.210
7.	Биодизел (RME)	13,8	13,8	432.096	3.379.306
8.	Биетанол (ETBE)	25,9	25,9	476.529	3.855.835

Крива испоруке биомасе показује да највећи потенцијал представљају пољопривредне енергетске културе, али је он и најскупљи (са изузетком биодизела и биоетанола). Најмање скуп, а релативно велики потенцијал има биомаса из отпадног дрвета из воћњака и сламе житарица. Дрво за гориво које се добија сечом шуме у принципу се већ користи и према томе не представља потенцијал за повећање удела обновљивих извора енергије.

11.10. ПРИОРИТЕТИ, ЦИЉЕВИ И МЕРЕ

ПРИОРИТЕТ	ЦИЉ	МЕРА	
1. КВАЛИТЕТНИЈА ЖИВОТНА СРЕДИНА ГРАДА СОМБОРА	1.1. Смањење негативних веза између притисака на животну средину и здравља локалног становништва	1.1.1. Фиторемедијација контаминираних земљишта	
	1.2. Побољшање квалитета амбијенталног ваздуха	1.2.1. Повећање и уређење површина под зеленилом и ваншумским засадима на територији града	
		1.2.2. Подстицање еколошког менаџмента у управљању фармама, узгоју и држању животиња	
	1.3. Ефективно управљање ризиком од угрожавања здравља људи и загађења животне средине	1.3.1. Одржив развој комуналних услуга	
		1.3.2. Медијска локална кампања здравих животних навика	
		1.4.3. Заштита изворишта пијаће воде	
		1.4.4. Подизање ветрозаштитних засада	
		1.4.5. Контрола напуштених животиња	
	2. РАЗВОЈ ЗЕЛЕНЕ ЕКОНОМИЈЕ ГРАДА СОМБОРА	2.1. Заштита животне средине.	2.1.1. Развој и унапређење локалног система интегрисаног управљања отпадом
		2.2. Побољшање социо – економског стања локалног становништва и стварање услова за инклузиван раст локалне заједнице.	2.2.1. Подршка развоју тржишта зелених производа и услуга.
2.2.2. Подршка развоју тржишта аграрне биомасе.			
2.2.3. Афирмација зеленог и социјалног предузетништва.			
2.2.4. Подстицање еколошко-економских форми повезивања.			
3. РАЗВОЈ РЕСУРСНО ЕФИКАСНОГ	3.1. Унапређење енергетске	3.1.1. Побољшање	

ГРАДА СОМБОРА	ефикасности.	енергетских перформанси јавних зграда и остале јавне инфраструктуре / логистике.
		3.1.2. Подстицање повећања употребе обновљивих извора енергије за 20% у укупној потрошњи енергије, повећања енергетске ефикасности за 20% и смањење емисија гасова стаклене баште за 20%.
		3.1.3. Подстицање развоја енергетски одрживих фарми и газдинстава.
		3.1.4. Иницирање модела одрживог управљања локалним природним ресурсима.
	3.3. Побољшање разумевања локалног становништва и стварање услова за паметан раст локалне заједнице.	3.3.1. Трансфер знања у области енергетске ефикасности и ефективног коришћења ресурса.
		3.3.2. Подстицање еколошко-енергетских форми повезивања.
		3.3.3. Афирмација примене еколошко-енергетских иновација и технологија.
4. ОЧУВАНОСТ ФУНКЦИЈА ЕКОСИСТЕМА ГРАДА СОМБОРА	4.1. Очување целокупног диверзитета екосистема Града Сомбора.	4.1.1. Заштита, очување и унапређење свих функција локалних екосистема на начелима очуваности природног диверзитета и одрживог развоја.
		4.1.2. Заштита и очување биолошке, генетичке и геолошке разноврсности in situ.
		4.1.3. Заштита и очување приобаља, природних и влажних станишта и плавних подручја.
		4.1.4. Одрживо управљање еколошким мрежама и еколошким

		коридорима на територији Града Сомбора.
		4.1.5. Подстицање еколошког менаџмента у рибарству.
	4.2. Повећање укупне вредности екосистема Града Сомбора.	4.2.1. Одрживо управљање простором и ресурсима локалних екосистема.
		4.2.2. Одрживо управљање локалним водним и шумским ресурсима.
		4.2.3. Стављање под заштиту подручја планирана за заштиту: Слатине Бачке, Дорословачка шума, Жупанијски парк у Сомбору.
	4.3. Стварање услова за одржив развој локалне заједнице.	4.3.1. Развој капацитета локалних субјеката за очување функција екосистема.
		4.3.2. Остваривање циљева програма Натура 2000.
5. УНАПРЕЂЕЊЕ ЛОКАЛНИХ ИНСТИТУЦИОНАЛНИХ И СЕКТОРСКИХ КАПАЦИТЕТА У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ЕНЕРГЕТСКЕ ЕФИКАСНОСТИ	5.1. Јачање стручних и техничких капацитета локалних субјеката за пројектни менаџмент у области заштите животне средине и енергетске ефикасности.	5.1.1. Усвајање и реализација локалних програма и акционих планова за све области животне средине.
		5.1.2. Имплементација географско- информационог система (ГИС) у сфери животне средине и енергетске ефикасности.
		5.1.3. Унапређење сарадње локалне самоуправе и локалне заједнице са управитељима заштићених природних добара на територији Града Сомбора.
	5.2. Усвајање нових знања и вештина у области заштите животне средине и енергетске ефикасности.	5.2.1. Развој хуманог капитала и образовања за одрживи развој Града Сомбора.
		5.2.2. Афирмација мултисекторског и мултидисциплинарног приступа области заштите животне средине

		и енергетске ефикасности.
	5.3. Унапређење положаја енергетске ефикасности и заштите животне средине у друштвеној агенди Града Сомбора.	5.3.1. Повећање учешћа локалне заједнице у управљању локалним заштићеним природним добрима.
		5.3.2. Унапређење система енергетског менаџмента у локални јавни сектор.
		5.3.3. Развој и имплементација јединственог система информисања и мониторинга у области заштите животне средине и енергетске ефикасности Града Сомбора.
		5.3.4. Промоција и увођење принципа енергетске ефикасности у све нивое планирања објеката и инфраструктуре на територији Града Сомбора.

12. СИСТЕМ ПРАЋЕЊА И ДИНАМИКА СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ

Стратегија одрживог развоја Града Сомбора 2014-2020.године почеће се примењивати даном њеног усвајања на Седници скупштине.

Реализација дефинисаних приоритета Стратегије неће бити могућа без успостављања структуре и организације која ће координирати активности на реализацији Стратегије. Успешност реализације Стратегије зависи од свих заинтересованих страна и њиховог учешћа у њеној примени. У том смислу, неопходно је успоставити ефикасан институционални оквир на свим нивоима у оквиру градске управе.

Кључну улогу и одговорност за координацију и спровођење Стратегије имају Градоначелник/Градоначелница, Градско веће, Канцеларија за локални економски развој и Група за мониторинг имплементације Стратегије.

Улога Градоначелника/Градоначелнице биће да се у складу са законима и Статутом Града стара о укупном спровођењу дефинисаних планова и приоритета стратегије развоја и да о томе информише одборнике скупштине два пута у току једне календарске године на седницама Скупштине.

Активно учешће Градског већа чији су чланови задужени за одређене секторе јесте кључно, и осигураће високи степен координације између сектора у циљу остваривања што веће рационалности у коришћењу буџетских средстава, сарадњу са донаторима ради обезбеђења додатних средстава за спровођење Акционог плана, као и јаку политичку подршку за стратешке реформе. Чланови Градског већа имају обавезу да при креирању својих годишњих програма рада уврсте пројекте који су усвојени у Акционим плановима. Посебно важну улогу имаће члан већа задужен за финансије и буџет који у складу са планираним моделом финансирања, у буџет града унесе средства за финансирање пројеката из усвојених акционих планова.

Активности Канцеларије за локални економски развој односи се на стручне, административне и оперативне послове везане за координисање рада јавних предузећа и локалне управе у процесу реализације пројеката и активности из акционог плана, координацију јавног, приватног и цивилног сектора и праћење имплементације Стратегије. Канцеларија за локални економски развој прикупљаће повратне информације о реализацији Стратегије и акционих планова и на основу тога сачињавати кварталне извештаје за Градоначелника/Градоначелницу и градско веће о динамици спровођења акционих планова. Канцеларија за локални економски развој водиће рачуна о видљивости Стратегије, промовисаће активности у локалним медијима и на интернет страницама Града о процесу остваривања одрживог развоја и редовно ће информисати јавност о свим активностима у вези са Стратегијом.

Према потребама, за екстерну евалуацију и стручну техничку помоћ биће ангажована Регионална развојна агенција Бачка или други експерти. Било да се евалуација спроводи интерно или екстерно, спровођење плана ће се оцењивати у светлу испуњавања циљева и ефеката који се желе постићи. Након евалуације Стратегије, а по потреби, сачиниће се извештај о евалуацији базиран на праћењу мера и активности дефинисаних акционим планом, а који ће садржати и

праћење директних и индиректних ефеката мера и активности, и све релевантне информације ће бити основ за нови циклус планирања. У складу са потребама, узимајући у обзир доношење буџета на националном нивоу, промене у неком од развојних приоритета, отварање нових донаторских програма итд., усвојиће се корективне мере које ће иницирати ревизију и допуну Стратегије.

Ревизија Стратегије урађена је у мају месецу 2018.године, у складу са Методологијом (види одељак Методологија ревизије стратешког документа) и прописима града Сомбора, те позитивним правом Републике Србије, а у сарадњи и уз финансијску подршку Покрајинског секретаријата за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу АПВ.